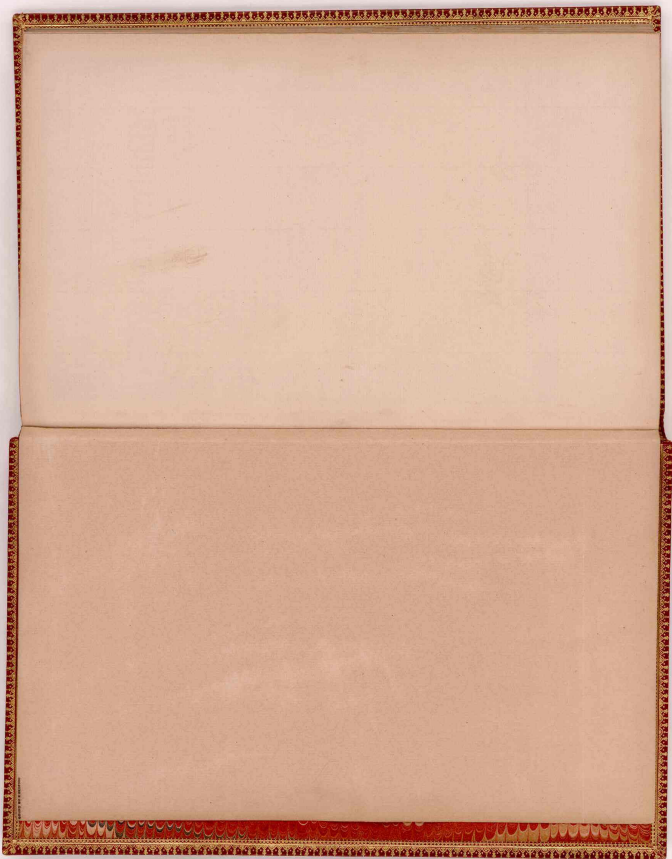

John Carter Chapman.

Præclara Ferdinandi.

**Corresii de Pona maris Occani Hy
spania Narratio Sacratissimo, ac Annicristi**

mo Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto, Hyspa
niarum, & Regi Anno Domini, M. D. XX. transmissa:

In qua continentur Plurima factu, & admiratione
digna circa egregias eam puniatu Virbes, In
colatu mores, pueroru Sacrificia, & Religiofas

Personas, Potissimum de Celebrati Civitate
Temiſtan Vanitq; illis mirabilibus, que

legitè miſſice delectabit, p Doctore
Petrũ Saguogranu Foroluitẽ

Reten. D. Ioan. de Ruellas
Epilco. Viensis Secretariũ
ex Hyſpano Idi
omarcin lan

niſceſa

ANNO Dni. M. D. XXIII KL. Martii:

Cum Gratia, & Privilegio.

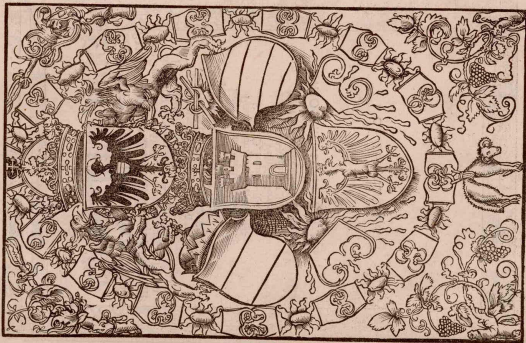
Proventus Martii

Imprimatur Martii 1600

¶ Beatissimo, ac Sanctissimo, Clementi Septimo Sacro Sanctiæ Romanæ, ac Vniuersalis Ecclesie Pontifici Maximo Petrus Saurognanus Foro Iulitensis Iuris vniuersi Doctores Reuerendi, Electi Vniuersis Secretarius Deuotus seruus post humillima pedum oscula Beatotum Felicitatem.

Ni qui omnes Cosmographi Beatissime pateriã præci, q̄ latini in decubenda terrarum Machina a Forumatis Iulidis initiũ habuerit, hincq; hoc est a Solis occatu ad ortum procedere Scricam vsq; re gionem, & Sinuatum populos gradus longitudo nis Centura, & octuaginta continet, & ita dimidiũ tantum Orbis partem describere bis nona quata continet partem, seu vt vocant gradus, reliquam vero Orbis medietatem penitus intractam reliquere, Nec quid extra Herculis columnas præter Forumatas Iulidas, & Heliperidum cõtinenter retulerẽ, nisi quæ fabulis potius, q̄ veritati essent consona, quamuis Alibi Ianiã, Maris nauigatio esse tam penitus ignota non existeret, possisimũ Carthagine sibi* maioris Aphricæ portioni imperarib9 persequatũ, cum etiam Insulã A Ethiopici Maris a Plinio descãbant. Qui etiã refert Naturaliũ libro sexto suo tempore magisã partem Meridiani sinus nauigari vsq; in Arabiam. Hanc quo q̄ nauigationem Hannonen Carthaginitem scriptis prodidit se ferunt, sed & Eudoxus quidam, cum Latium Regem fugisset, Arabicum linnu ingressus Gades vsq; prouectus est; verum itq; nauigationes omnes ad Meridianum Mare, & quod Apriã cam alluit, factæ sunt, & Inuentis additum est. Sed duo illa sua tempellare prædara Mundi lumina Ferdinandus Aragoniz Rex, & Helisabeth Castellæ Regina memorie indelebilis, & Im mortalis alias penitus ignotas terras, Insulasq; vt pura Fernan dinã, Hispanã, Sancti Ioannis, & alias innumeras, posteroq; Oceani continetiam, ad quam Petraritam destinant, facili auspicio adiuueneret: Diuini vero, & multi animi Carolus quin tus Romanõ electus Imperator, & Hispaniarũ, & Rex, in quo Auitæ magnanimitatis imago refulget, eorum vespitijs inhe reudo nõ Germaniæ, Hispaniarum, Belgicarum, Vniuersi, Siciliæ, Aphricæ, & Insularũ omnium, quæ mediterraneo Mari ad Sin tenuis penitus ignotas, Regiones pertinetiam Iussit, quantum po tuita sunt innumera. Sed et prædara quedam natiuitate per Fer dinandũ Correfiũ lug Sacre: Cõlatæ, & Catho: Maiestatũ ad eas

novas inquirendas terras præfectum, eidem Casares, & Catho-
lice-Matchan transfusa ad manû meas decerneret Hypanio idio-
mate conspicua, ne tam magnanimi, & inuicti animi virtus, quæ
Hannibali, & magno illi Alexandro considerata militi Hypan-
nonum paucitate non tantû exquanda, sed etiam merito præponen-
da esset, incognita existeret, & quasi sub modo lætetur. Et quo re-
liquæ nationes Hypannum idioma non intelligentes. Nunc Mar-
ris Occani Hypannia noticiam, & cognitionem habebant, præterea
tüm cum in tot insignes Vibes, Vani genitum mores, Idolorum
suorum cultus, in sacrificandis mortalibus suis mirabiles methis
re, innumere Argentû, & Auri fodinas, & alia plurima genu disse-
re, continerent, in Latium Hypannis clausulis penitus intrare,
do vixit, diem spatio transibuli, quam Beatinidini V. elter. Cui
Narratio Considerans Conestri rebus gestis, & etiam in pictione
Domini, vere sit digna Pontifice, & ad tantum rang in spiritualibus
Summis, cõ pro maiori parte christi fidei succedent, illis cognito,
& noticia perueniret, dedecore consistit. Accipiat, igitur Beatinido
Vestra libri vultu has nostræ translationis primicias, quæ si illo
Summo Pontifice digni non videbuntur, illa mihi elementer in-
dulgere dignabitur. Nam fecilicis mei sydens præcepto, quod, vt
has transferret, intulit, parere volui, ne minimâ clausula transpo-
nem, aut immutarem, sed Hypannis clausulis penitus inherere-
rem, accidit & temporis tam breuis angustia, & tantum Hypto-
ria veritatem hoc libro, non autem eloquiî suum inferere visum
est-Christiane Reipublice Deus Opunus: Maximus diu Bea-
Vestram Incolamiseruet. Ex Norimberga Quarto Idus Februæ,
Anno Domini Millesimo Quingentesimo Vigesimo Quarto.

¶ EIVSDEM DOCTORIS PETRI
Saporignani Foro Iulienis Adlectorem
Carmen.

Hypanne genis facta iudya, Casanis & res
Auspicio gettas petegit, quilibet ens,
At re non moueat, quones ipsi pendencia verba
Defuerint, spectes audua facta prius,
His etenim scriptis licuit non esse aliteros,
Addere plus verum, vertere sic voluit,
Sic magno placitum domino, quem Numinis iustitas
Suspiciamus, vel quem Cammina nostra canunt,
Ternporis & breuitas sic nos celebrare coegit,
Fositan & vulgus sic mea ferrea leges,
Ergo prædantis qui gaudes Casanis ausis,
Hinc quosq; tu votis concelebrato piis,
Illius auspicio, q; sunt hæc getta benignis,
Hinc, q; mundo tam memoranda patens,

Argumentum Libri.

Ercinadus Conestius natione Hypanus Sa. Cess-
& Catholice Maicfatis in Iuchanan generalis præ-
fectus, vt magnanimi viri mos est, a Cuiusce Cõ-
pual quindeci leuis armaturæ equibus, et pedibus
quingenis Hypanis ad Domini Mitercia pri-
matem illarum regionum Domini subigendum
proficiscitur. In itinere milites quendam Didaco V. lasaquez sua
dote defecere (sudent in eos de more ataduerit, ter profuerunt
hobliter obuii sunt Insole e Tafelstrel), quos funderit, vincit, &
Vadillos Sacre Catholice Maicfati facti vni cum alia Prouincia
a III

Guaxacingo nomine, illis comitantibus Cuiatreton Churultecal caput diripit, impetrare facit. Nunciatur Dominum Muteezuma, ne ad eius regionem proficiscatur, Constituit confectus, ex quo T rancendit montes asperissimos nihil9 aliusimis refectus, ex quibus ugens fumens globus defendit uisui mirabile, Hyfpanis motus diuersi obede, fludet, & delere Dominum Muteezuma, T anno dum annuente Muteezuma ad Celebretm Cuiatretum T emisisti illius regium proficiscitur in lacu mirabiliter constituta uisus pui9 prouinitum, & egressus Cuiatretibus, obuius fit Muteezuma omnibus prouinitum, & egressus affiltemibus, uaria pompa, & cernouis insinuat, Confectus quo introducit Dominum Muteezuma se in Vastulum subit Saet, Catholice, Maichlan, & obediuntiam exhibet Confecto, & lux nationis originem refert, benignissimos conseruandos curat quatuor presfectus Corritus, qui bus, si Cuiatret T emisicanam existenti Confecto nunciatur, Dominum Muteezuma Qualpopoca cu aliis in Hyfpanos in Cuiatret Verx Cuiatis relicto, coniectat, Dominu Muteezuma leui carceris greg, mancipat, & Qualpopoca cum conuictis adduci committit, quem adductum publice coburi lubet, narratur a Confecto miranda Dominu Muteezuma palatia ad eius habitaciones, narrat preterea varias domos uoluptatis causa extructas, in quibus uaria animalium uolantiu, & quadrupedum gna continentur, narrat Dominu Muteezuma obsequium nullo Christiano Principi comparandum, narrat religionum mores, & habitum religionemq, & quibus ex rebus Idololorum imagines consistunt, Sacerditi medium in pucis, aut aliis maioribus sacrificandis, delerbit Melchitarum, & religionum domum modu, Conuocat fubdam lubet, quod omnes eidē ualidos, ut Sa, Cath, Maie, se fubdam lubet, quod ab eis petit, & obinet, portum in ea ad naues suscipiendas, inuēdit, & inuēti in illius nomine Pannato, aurifodinas, inuēdit, & inuenta plures, & ditex, Domos Sa: Catho: Maie, extructas, subter a Domino Muteezuma, quæ mira arte, & celestitate, confiderat, Narrat aurum, argētum, uelles uaria, aliæq, ex plumis mirare arte conuicturam a Domino Muteezuma Confecto data, Sa, Cath, Maie, transmittenda, Dū ipse Confectus, Sa, Ch, Maie, res dirigit, A Enaluz Didaco Velazquez Paphulum Naruæz, obtingētis pedicib9, octuaginta equitib9, & tomētis plurimis ad ea loca decem, & octo nauibus malo animo destinat, hoc

Confecto nunciato, relicto presfecto Hyfpanis in Celebri Cuiatret T emisisti, incensis pedibus ei obuiam proficiscitur, ut quid que cum no succederet, Magnanimo Confectus aggredere dicitur, & caput, & eius milites sibi socios reddidit, In Cuiatret V era Græcis exillit Confecto nunciatur, ab Incolis e Culuu Hyfpanos Cuiatret Cuiatret T emisisti impolito oppugnari, Prefectos cu Hyfpanis ad uana loca transmissos magna celestitate conuenire iubet, & nullo repugnant Celebri Cuiatret ingreditur, quæ uia cu Hyfpanis in fortitio aggredit, innumera indotū multitudine, plures fortitio exiit, domos comburunt turrim expugnant, multitudine ex Hyfpanis interimitur, & uulnerant, ipse Confectus, uoluntate a suis Dominum Muteezuma seruito casu interfectur, plures Confectum colloquitis decipere, studere indi, Vasa Corredus interpidus permanet, annoze, & cōmēatū caritate cūmpremeretur Cuiatret, egredi cū locis, & uino Constituit, & mira diffi cultate, & periculo aggreditur amissis Hyfpanis plurimis, & uino, illi insequuntur, Indu per tenas viginti, & die noctuq, alidule eos oppugnant, Denuntium ad prouinitū T alcaltrecal, benignè excepti tur a Dominu illis, uulneribus medicamina adhibent, ex Hyfpanis non mouentur lures aliqui manchi permanere, & ipse Prefect9 Confectus similit9 man9 dignis duobus inuitis, Sanitatis presting no dū restibus bellum hostib9 e Culuu, & Federe lunctis mouere Constituit Corredus, & Incolis e T alcaltrecal, & Churultecal opē Ferentibus castra moter Contra Prouinitū T epeca, quam uiginti adiens spatio possit, ex ea quosdam, quia humanis uel cumf, Car nib9, tenuitū altribit, postur, prouinitu Guacachula, & aliis qui bussdam, Bergaminos diuocent Constituentibus Curat, quibus Cuiatretibus in lacu Constituitis obede possit, naues duas ad ea quos, & arma adducenda cum pecuniis ad Insulam Hyfpanam mittit, Videtis prælia Innumera, & belli exitum accipere, tandem Hyfpana Virtus quæua fit, & quo ingenio polleat Confectus sedet optime Cernes, Impunit9 etiam ueris Confecti Narratio in qua Conuictur Celebri Cuiatret T emisican, & alidat prouinitum recuperato, quæ a Sacra Cathæra, & Catholica Maiestate ut in presenti Narratione demoustrati est, defecorata,

ALTISSIMO. POTENTISSIMO.

Excellentissimo Principi, Catholico Regi,
magnoq; Imperatori, & domino.

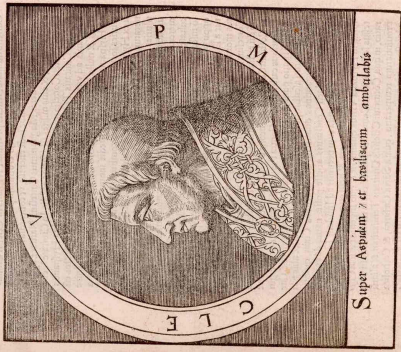
A NAVI. QVAM SEXTADECI

ma Mensis Iulii, Anno Millesimo, quingentesimo decimo nono ex hac noua Ma
rietas uelut: Hispania expectat; Cel
studium uestrę laudis, & particularem de
omnibus, que in his locis post meum ad
uentum gesta sunt, & succedere, informa
tionē transmitti quam Alphoñico fernández,
Puerto Carrero, & Fracisco de Montico

procuratoribus uerę Caciis, a me nomine Maiestatis
uestrę a fundamentis constructę, perfectam tradidi; Et postea
quia occasione non sum machus parum defectu nauium, et etiã
maxime eam anxius, & occupatus, & quoniam de predicta nau
& dictis procuratoribus nil ad nos illatum fuerat, litteris
Maiestatem uestram certiores non reddideram de his, que hinc
parisinsula, & gesta fuerat, que tanta, & tanta sunt: Vt quemade
modi alias primis informationibus Maiestati uestrę transmis
sis demonstrauerat, merito noui Otobis Imperator appellari posset,
& hic fortassis Imperialis titulus non minor est cendendus, q̄ ille
Germanorū, que Deo Optimi Maximi auxilio, & charis suis uir
tutibus Catholica Maiestas uestra impregnentia; obinet. Et si fir
gillatim res, que in illis habentur exprimerentur, nūq̄ su
nem imperentem: Ideo si forte plena (prout Celliuidio uestra de
fyderat, & ipse tenor) notitia non exhibuero, illa mihi de cetero
uentiam dare dignabit; quā ad hoc scribendi munus inhabilis
sum, nec temporis opportunitas adit: Omnibus tamen ingentem
mei uiribus operam dabo omnimodam rei ueritatem exprimerē;

Et illud p̄sertim, quod Maiestatem uestram fore oportere cogno
uero: Et si mihi indulgetur Celliuidini uestrę supplicis, si
ad unquē quomodo, & quando res gestę sint, nō recordauero. Et si
aliqui Cuiusdam, Villarum, & ipsorum Dominorū nomina p̄re
termissero, qui audio Maiestatis uestrę nomine se illos Scriu
no Sponne obtulerunt, & in subditos, & uasillos subdidere: Quā
doque graui quodam informatio, quod nobis nuper euenit, ut in
huius nostri operis p̄gressu Celliuidini uestrę laudis inuocetę,

A

Super Aspidem ⁊ et basiliscam ambulabis

Extensius ter
ras par uenit
uicinas nouam
libertatē ap
pellat.

Extensius ter
ras par uenit
uicinas nouam
libertatē ap
pellat.

cripta, & monumenta omnia, que cum latum Regionis incolis in vnum congregata, vniu cum rebus amil.

¶ Prima relatone Serenissime, ac Inuictissime Imperatoris Ciuitates, & Villas que Regali Maestatis vestre fecerunt ob hunc rebus, quibus acquisita reuocantur, expoliantur; Innuentiam preterea mihi delatum de quodam potenti Domino; qui Monte Zaurum appellabat; quem illius Prorogum Incolae fecerunt eorum copulationem per Nauagium, cui Centum leucas ab ipso Maritimo litoris, & portu ad quem applicarunt abesse putabant; Diuino fere auxilio ac Celsitudinis vestre nominis cellaritate ad quecunque loca, que inhabitaret, penetrare confluxerunt; Et preterea recole mecum ad istius magni Domini acquisitionem vltra proprias vires oblituisse, fuerat enim Celsitudinis vestra ingenua pollicetur, quod illi aut capsum haberet, aut interueniret, aut omni modo, quom Hispaniam appellati placuit, Sexdecima Augusti per lectus sum quidamque leuis armaturę equitibus, & pedibus, quin gentis melius ad bellum accenditis, & apertibus, quos inuenire potuit, Et presidio Ciuitatis vere Cunctis dimissi pedites Centum & quinquaginta, & equites duos, qui sortilliti, seu Arcem ibi conuenientiam modis omnibus curarent, que pene iam confecta est; & reliqui illa Prorogiam Cingual, & montana continerant dicte Ciuitati pacifica; quibus in locis arbitror esse ad quinquaginta milia hominum ad pugnam aptorum; & quinquaginta Villas, ac Castellis Maestatis vestre fideia, & inuere subiecta; quoadmodum hactenus existeret, & imprensitate essent, quonia ad mecum aduentum subirebantur Domino Monte Zuma, & vniuersi reuerant, non duo fere illi subditi; Et quęsumpti maxime, & Reges, & potestate Maestatis vestre fama ad illos aures detrahit. Illo accedant velle esse subditi Maestatis vestre, & amicitia merentur, & Reges, & principes, eos appropinquato Domino montem Zuma defendere; qui eos vix, & apudmodum subditos detraherent, quos liberos ab eis accipiebant, vellos Dns suis ficeret; Sicut equidem fides Celsitudinis vestre libidi, eosq; in fide primos suos arbitror, vna prestat Domini tyrannide liberentur, et etiam quoniam a me hactenus bene tenui fidei, & maximis si eos pro fecutus fauoribus; Et pro maiori munimine eorum, qui in Ciuitate remanebant, aliquos ex primaribus cum quibusdam aliis, qui mihi in tinere nō parti profuerit, meci elassi; Et quonia vti optum

¶ *Epistola* *Cor* *reparata*

¶ *Correxi* *et* *supra* *uicere* *et* *supra* *si* *dicte* *flus*

¶ *Epistolum* *et* *uicere* *et* *supra* *si* *dicte* *flus*

¶ *Domini* *pro* *uicere* *et* *supra* *si* *dicte* *flus*

¶ *Porti* *fieri* *fecerunt*

¶ *In* *ea* *et* *re* *in* *dit* *am*

II

in prima relatione Maestatis vestre significaueram, aliquos, qui mecum transfretauerant, fuisse alumnos, familiares, & amicos Didaci Velazquez, illi moleste forebant, quod illi ad Maestatis vestre nomen, & incrementum suum auano, & scilicet exequere, & ex ipso quidam uoluerit a me desicere, & ab ea patria recedere, & precipue Hispani quatero, quoniam nomina sunt Iohannes Sautier, Didacus Armeno, Condidalus Dumbria nauet, & quos pilotos nominant; & Alphonsus pennato, qui (vix ipsi sua ipsoie profecti sunt) confluxerant panam Inuenire abduerunt, quam Bergantinum appellauit ipso portu eadem profecti, & came iulla; Et inuictecho Nauotaro cum suis profecti ad insulam Fernandiam; ut Didaco Velazquez significauit me nauem ad Maestatem vestram transferret, & etiam aduenire eum de omnibus que ea importaretur, & qua dicte nauis iter esse factura; ut dictus Didacus Velazquez nauem in insulis collocaret, quo dictam nauem espere posset, quemadmodum te ipsa pollicetur exiret; Et enim, quamprimum cognouit nauem meam transfuisse; iussit nauem, quam Canariam appellauit, ut nauem meam apprehenderet, subleuaret; quod ita enim exequi non potuit; Quoniam nimium Nauis nostra fuerat profectis; Confessi sunt preterea alios eisdem esse Senemite, ut dictum Didaco Velazquez cenobium faceret de annectida nauis; Vitis confisioibus dictorum delinquentium; secundum iustitiam, & prout temporis necessitas, & Maestatis vestre seruitium postulabat, punire; quia preter familiares, alumnos, & amicos Didaci Velazquez; alii quoque prouinciam exire admodum desiderabant; cum viderent dictam Panam tam hanc; & tot idem senicibus; ratus se ibi nauem exire cupere, facillime eius defensionis flagrantem; & que Panam exire cupere, facillime eius dem exire posset, & ipse bene solus remaneret; Et, propterea ea, que poterant in Dei Optimi, Maximi, & Maestatis vestre seruitio in his partibus impedi possent; Simulque naues eas ad nauagandum non fore idoneas, illisq; in litus subducentis curauit; Quapropter ipse omnem illisq; in litus subducentis curauit ego iter meum securus petegit; & ab aliquo timore, quoniam postiq; diffisimam a Ciuitate, gens subleuata a me constituta nauis pacto michi desere potuerat.

¶ *Manchis* *decem* *dicibus*, *postiq;* *naues* *subducentis*; *cum* *ex* *is* *issem* *Ciuitatem* *Verę* *Cunctis*, *&* *penam* *issem* *ad* *Ciuitatem* *Cin* *A* *ii*

¶ *Dilite* *a* *Cor* *reparata*

¶ *Correxi* *et* *supra* *uicere* *et* *supra* *si* *dicte* *flus*

¶ *Domini* *pro* *uicere* *et* *supra* *si* *dicte* *flus*

¶ *Porti* *fieri* *fecerunt*

¶ *In* *ea* *et* *re* *in* *dit* *am*

tuleri in modica tamen quantitate; nam tantum aliarum rerū
 permutatione ad tria pondera auti receperant, & ad litus nos
 penetraverat, sed penes confecerant quidam Colonias in his
 pa fluminis conficiantur erat enim tam prope, ut facillime e
 nauibus confici poterant, nullum ibi lapidum erat: galfi
 nam, sed domus omnes ex palca, & limina habent alia manu
 fabricata: quæ omnia polca clarior, & lartus accepti ab illo
 magno Domino Monte Zuma, & quibſdam aliis, quos ipſe
 ſecum remebat ex dicta patria, & ab Indo, qui uchebatur
 eundem nauibus dicti fluminis acola, quem etiam ipſe capto
 uim detinuerat, & eundem Indum cum nunciis dicti Domi
 ni magni Monte Zuma ad Dominum illius fluminis, qui
 Panuco nuncupatur delinnavit ut eis alloqueretur, & ad feruitū
 & deuotionem Maieſtatis Veſtræ alliceret. Expreſſo uero orato
 rem ad me delinnavit unum ex ſuis proceribus, & (pro ut dicūt)
 Dominum unius Colongæ qui me ſuo nomine donavit uelſib9
 quibſdam, emblematicis, & pennis uſtris, Nunciatusq; prætera
 illum cum uenerat ipſius patria admodum deſiderate
 ſubſeſe Veſtrę Maieſtati, & manſerit amicitiam: ego quoq;
 bona, quæ ex Hyſpania auuleram, eidem lum imparitius, ex
 quibus plurimum ſolutatis accepit, & ad eo q̄modo naues Frã
 cisci de garay, quarum ſuperius memeni, reuerſe ſunt ad illa
 loca: mihi illico nunciandum curauit: dictas naues a peſſibato
 flumine quinq; dierum ſpacio abeſſe, & quod eidem indicatē
 an illi, qui uchebatur illis nauibus, eſſent a mea patria,
 quoniam ipſe omnia neceſſaria impantiretur, & nauibus iam
 ſẽminas quiddam, & gallinas importari fecerat.

Thera modum
 dicitur in
 dicitur in
 dicitur in

Theromae
 dicitur in
 dicitur in

Theromae
 dicitur in
 dicitur in

Per peninſiam Cuiſpual tribus continuis diebus pro
 greſſus ſum Senenſis, ac poſt illius Dominie omnibus in lo
 cis bene acceptus, Quarta uero luce Pronuntium aliam ingreſ
 ſus fui Senenſium nuncupatum, in qua eſt Oppidum munitiſ
 ſimum uero, & arctio loco ſitum, eſt enim ad litus alperni
 mi Nominis, & ad illud ingreſſus non paucis niſi per locum in
 graduum ſimilitudinem: quem ſoli pedites, & ipſi diſſillime, ſi
 nolite locum tueri uelint, tranſire poſſunt: In planitie ſunt
 pluraque Villæ, & Paſa vſq; ad Quingentos, Tricentis, Du
 centas, & Centum habitatores, & loca hæc ſubſunt Domino

Theromae
 dicitur in
 dicitur in

III

Monte Zuma, illi me gratio exceperunt animo, & neceſſaria
 ad proſequendum eſſentem iter conturbare: indicanturq; eos
 optime ſore. 9 ad eorum Dominum Monte Zuma inuicidum
 proſtiterat: & pro comperto habebam illum ſincere mihi
 amicum: ipſumq; eidem mandataſ, ut me ſe gratificame nos
 parent; ego autẽ eidem de omnibus nobis conceſſis ſuſcepit gra
 tiasq; immortales egi de eorū gratio in nos animo, & impendit ſer
 uis; Expoſui prætera eidem, 9 ad aures Maieſtatis Veſtræ illi
 lus ſama peruenerat, & propterea Maieſtatis Veſtræ mihi ſeri
 oſe nunciat, ut illum Maieſtatis Veſtræ nomine inuiterem,
 illuſq; illius iudicandi gratia tantum proſtiterat, & ſic, motus
 eadem tranſgreſſus ſum, quoa eſt in ſine ſibus Pronuntius, &
 illud uocant; cacumē Deuotionis: illud enim primo in ſibus parti
 bus tranſiimus, quod eſt tam arctum, & excelſum, ut par
 ſibi in Hyſpaniis, quoad diſturalitẽ tranſcendendi inuicē poſſe mi
 nime cogitem, illud tamen tuto tranſiui: & in ipſius cacumi
 nis deſcendit ſunt alie Villæ Caſtro cuidam, quod Tyrnac
 an appellatur ſubſectę, quantum Incolæ nos quoq; benignè ex
 ceperẽ non minus, ſẽ illi ex Sienchimalen, declarantq; bo
 num Dominum ſui Monte Zuma in nos animum, & alia eadẽ
 dem multa, quæ nobis alii ſuperius apponunt, ipſe parit
 formiter omnibus integre ſuſcepit.

Comitibus
 tur Lercio
 recedentia ab
 Julia.

Comitibus
 nomibus.

C Et inde digreſſus trinum diem ſpacio loca ſine domibus, &
 inſtra emenſiſſimus, & propter ſterilitatem deſectum aquarū,
 & inuenta frigora deus coſitum ſeruator Tithis eſt, quæ, quarta,
 & qualia, & piſſerim Sui, Pametq; petreſis ſeruator, & pſeque
 in maximo grandinis, & aquatum turbine, qui in illa in habitata
 Regione nos intercepti, quo vigore rarus ſum multos ex noſ
 tris frigore perituros: Mortui tamen tunc plures Indi, quos
 nobilitẽ ex Iſidula Fernandez dixeramus panis, & ueſtibus ob
 ſiti: poſt eos in ſolitudine peractos dice aliud excellum moon
 ſiſi cacumē, nõ ad tam arctū, ut primũ exierat, pertraſſimusq;
 in cui9 uertice turris modicę magnitudinis erat pene colūnis lapid
 deis ſimilis, quibus apud nos in truitis, & locis aliis Sacroſcãtę
 Imagines Venerandę imponitur: in qua Deos ſuos collocant:
 Circadabã turrim pãtã pluma ſcãla ligna in ſine eſſeſcãla, &

frigoreboni
 multoquinob
 ruitur.

enensis? rano in comobis fuisse? q. nulli nostri eundere
valuisse? consilii equibus, ut eos decerneret, turbare. in
hostes impetu facere, quod ex sententia foreisset; Nam quoniam
primi non contra eos equibus sine timore, aut clamore, audacter
irruentes audierunt, depositis armis per montes sese decerere, &
tanta multitudine deiecerunt fuit, ut illis plena equis omnia cir-
cum vicinalia loca dimiserunt etiam, quae secum attulerant, qui-
bus uti volebant, si nocte ea non de bellatione, aut penitus
enadicaset, & eo pacto tui remaneret, his collectis aliquot die-
bus? calthis non cotinum? & ea exegit non sum? nisi citi citius,
ut quosdam iudenti ingressu tuerentur, qui nobis prelia sua
maximis clamoribus inferebant, & aliquam diu fumum in castris
non sine ruore. Postea vero una noctum accessu penitus predictis
bus, equitibus omnibus, & India nobis amicis post custodiam pri-
me ingresse castris exiit, & postquam abertam per factum vnius seu-
ce, a nostris castris, quibus equites cum equibus, quibus milia
debant, contrare, qui nullo pacto ultra? progredi poterunt, & eos
in castra nostris comorantibus locis, ut ipse et eisdem reuerti de-
beret, quia illud malo omni alicubi erat, ego vero animo uolens
debet pugnare natura, ter insepiti profectus sum, & antequam illic
fereat, inuadi duas colonias, in quibus multos interemi, eas tamē
igne concremari non sum passus, ne uisio incendio me ad esse rea-
liquet colong, quae proxime erant, praesiguerit. Et postquam dies ad-
uenerat alia coloniam adortus sum, adeo laeta, quae ex inuulgatū
one, postea per me diligenter facta cognita est, in ea erant viginti
milia dormori: illi incauti, & ad talia imparati, inermes exhibi-
bantur, quibus damni inferre ceperat: uidentes, quod nullo pacto
obstiterent, potarent, aliqui ex primariis dicitur colonie ad nos
suppliciter tenere, rogantes uultuerunt eisdem damna inferri non
pauerit, quia uolebant Maiestatem uestra subici, & esse meti amni-
ci, & quod optime conturbaret eos, sui damni, fuisse auctores, quo-
rum uerbis meos fidem non adhibuerunt, sed posthac optime
cognoierit, eos praesepit meis obtemperari uti, & eisent fides,
& uere Maiestatem uestra subditi, & depositis armis, ad quantum
milia hominum nobis prelio fuere, & optima ad quendam boni-
tem abtulerit, & sic eis pacificis relictis, in castra lum
reuerfus: in castris exultantes maxime timore periculosi ostendi,
suppliciter aliquid nobis eximisse, ppter dictorum equi lapsu,
qui in castra dei equibus? suis redierat, qui audita uictoria, quadē

Proprietur
calthis obra
Indus Core
suis solis equi-
tibus

Calthis q. p.
calthis obra
Indus Core
suis ad motum
damna.

Indus supple
calthis obra
Indus Core
suis ad motum
damna.

Proprietur
calthis obra
Indus Core
suis ad motum
damna.

demencia nobis concesserit, & nosse amicitia fuerat coniuncte
colonia: maximo gaudio repleti sunt: Et citha Maiestatem V. dicit,
q. nulli nobis erat, qui non maxime sibi timeret, cum tantum in
corum prouincia poteratque uideremus, & in tanta, & tali ho-
minum multitudine, & inaequali subditi, & adeo, ut propriis
auribus audierim, & dicebat in suis colloquiis, & publice Po-
tius Carbonem, q. ego eos illic deduxerā, unde nunquam exierat, &
plus dum colloqueretur milites in castra quadā, nec me uide exierat,
aut sunt dicere, q. si parit prudens exstehat, & eos, unde exire no-
posset, collocare uellem, illic subsistunt non deberent: sed ad nos
uenerat, & si feci iruelliem, poterat, in minus me illi defere-
rent, & plures, ut huic illorum opinioni acquiesceret, insisteret, ego
eos subiebam homo esse animo, & q. recordauerit se, citha Ma-
iestatem subditos, & q. nunquam Hispani alibi animis deiecerant, &
etiam in ea flicitate, ut acquirere possent Maiestatem V. dicit,
maiora regna, & imperia, quae in unum uentum Obie compo-
nit, & rates non praetare oportebat, q. res deere optimos, & Chrit
tocolas contra insidiales pugnant, & q. in alio (sculo lumina fe-
licitate acquirerem), & in hoc maxime potuerit honore, & gloria
quam aliquam unquam natio fuerit habentem? collecta, consideratq.
Dei Optimi Maximi, cui nil impossibile, nobis adesse, quod
luce clarior considerate poterat ex uictoris, quas eius auxilio ob-
tinuerat, quibus tot hostium perierat, & ex nostris nulli perierat:
Dixi praeterea multa in hanc sententiam, & certe Regali Maiesta-
tis V. dicit, fauore animis maxime respicere cepent, eisdem in
mea contentis craxi, mihiq. obediētes reddidi, & ad sine incipis
ntis inuoluntū paratos disposui: Potera uero die hora decima
ad me profectus est, Sicuengal totius illius Prouincia Dux, &
praefectus, cum quinque ex primariis eorum, & Magificen-
tibus, quos primaria, dignitate et totius illius prouinciae, & aliorum pluri-
mos Principes, & Dominos, in ea nomine, deprecari sūt, in eos
in Celsitudinis uestra regale seruitiū acciperet, & tunc, uenientia, su-
is q. praesentis eorum? parceret, quoniam illi nulli nostri mortui, aut
colocauerunt prius habuerat, necq. distens? cognouerunt, modis tamē
omnibus tam die q. noctu periculis fecerat, ne alicui subirent, &
nullo enim unq. repute dicta prouincia alicui infunderat, nec
alii exterrit haberetur, aut habebat in Dominū sicut ab hominū
memoria semper liberi uixerant, & semper defendebat ab illo
potenti Domino murexant, & illis? patre, & auro, & quibus illa
uideret ante
prouincia tota esset illi subiecta: eisdem tamen subiectos nunq.
min.

Proprietur
calthis obra
Indus Core
suis solis equi-
tibus

Calthis q. p.
calthis obra
Indus Core
suis ad motum
damna.

Indus supple
calthis obra
Indus Core
suis ad motum
damna.

Proprietur
calthis obra
Indus Core
suis ad motum
damna.

facere poterat: quamvis undiq; circumdarentur, & nulli a pa-
tris exitum obineret, & nulli salis solum habebat, quia in sua p-
unita non consistebat, nec permittebat extra provinciam eos emp-
tionem proficisci: nec utebatur uestibus bonis, quos, & namplio-
rum non nactur, nec uectura frigora, & aliis plurimis rebus ad usum
humani necessarios carerebat: quia undiq; claudebatur: quæ oia
placide, & ex animo patiebatur, ne aliqui fibi nocerent, & ad
medi agere omnibus uiribus fuerant, & aperire uidebat.
9 oia, quæ experti erant, nec illorum uires erant, sed esse, posuerat, &
malabant. Veltra Maieftati subijci, & reddere tradidit, & do-
mos suas dedit, ualutarij, & omnes, liberosque abduxit, ego
Responsum, qd ipsi cognoscere poterant, ipsos nec eorum damnis
somenta prestidite: & ad coru pronuntium ueluti amicum, propi-
al multo uires reuere eos, esse, & esse desiderare, & propterea
prestitit nuncios meos, ut eos de meo adueniu certiores face-
rent, & amici meum animu in eos demonstrarent, quædammodi
ex illis e Compoal grati esse perciperet, me sine aliqua responso-
ne, & sine metu procedentibus fuissent aggressi, & duos ex equis
intercessissent, & alios uulnerasset, & postq; mecum pugnauerat
legatos suos ad me delinauerat, gesta illa omnia illis inscius, no-
sui uoluerat, illis consilio processit asseruerat, & 9 cõmunia
tes quædam illis incõsultis motu fuerant, & ipse credidit ea uo-
ro animo profecta, responderam per eos proposita mihi cordi ef-
se, & libere sequenti die rangi ad amicos, hospitium ueni apud
nauerant, donec nos, supruenissent: & omnia, per eosdem
tra me gesta, & preparata, recensit: quæ, ne Maieftatis Veltræ
facras aures obundam, pretermitto, & Concludite, illi remanente
re subini Maieftatis Veltræ, & se & bona coru eidem Maiefta-
ti Veltræ obulere, & tales hactenus inueni, & in futurum me
inueniunt spero, pro ut in progressu latius Maieftati Veltræ
pachre, ea turri, & castris eidem incontinui diebus sex, et ad
huc illis no cõsiderem, nec recederet uolui, quamuis plures ipsi
entis prechij efflagrasset, ut accederet ad quamdam magnam Cu-
uitatem, ubi uniuersi illius prouincie proceres, & Domini reside-
bant, donec omnes illi Domini ad castra me rogatum uenerunt, ut
Cuiuitate ingrederer, & meli9 necessaria in Cuiuitate, quam in cas-
tris suppeditarem: Et molette forte dicebat postq; coru etiam am-
pudicatur.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

ens tam malis fuisse em fortius hostiis, adeo eonã prebibus uo-
tus, Cuiuitate sumi ingredius, quæ teuta seca abeat a dictis ca-
ditur, & tunc, quibus celebrant, quæ Cuiuitate et adeo ampla, &
admirabilis, 9 quamuis plurima, quæ reciterent potestem preter
mura, tamen illud adhuc incredibile uideatur, quoniam eam ad
bitur esse ambita latore Granatensij Cuiuitate munitiones, &
tam conspicuas, & forte opulentiorib; ædificiis, & maior populo,
quam erat Granata, eo tempore, quo a nostris emaurouit fauicib;
erepta est, & multo abundantiore reb; paratis, ut pane, auiibus,
piscibus, tam ex fluminibus, q; lacub; & his, quæ in uenatio-
nibus capiuntur, reb;q; aliis, quibus pro ipsorum uitu fructu
optimis: Hac in Cuiuitate est foru, in quo quotide emant alia
triginta milia hominũ ementium, & uendendum, ultra alia pluri-
ma parua fora, quæ in Cuiuitate reperuntur, hoc in foro habentur
omnia indumentorũ genera uenalia, quibus illi uti consueuerũ,
sunt ibi loca disposita, ut uendatũ aurũ, argentũ, lapillos, aliq;
genera emblemata, & pluniam, tam bene cõparat, ut in nullis
foris aut plures uniuersit terrarũ Orbis ornamento compari pot-
sent, sunt ibi uenationes adeo apq; ut nullis optinuis ex Hyspa-
niis, cedere debeant: uenduntur holena, & herbes medicinales
ligna, carbonesq; in bona quantitate: ita beneuolus balnea, & deniq;
inter eos uiget aspect; cuiuslibet boni ordinis, & reguq; & est na-
tio multæ rationis, & talis, 9 melior sibi in Africa non esset cõpa-
randa ista Prouincia habet ualles, planicies, ornatas, labora-
tas, & fertiles, adeo 9 null a cultura uacat, & ut colligere possit
gens ista sequitur Vencenti, i ammentum, Pilaonq; regimen,
Quoniam nullũ habent Domini, plurimi sunt Domini, omnes
istis Dominis subiacent, & quilibet proprias habet Cuiuitates
sed uisus plus alio, & pro nequis emergentibus, & bolis in unit
conueniunt omnes, & suis rebus consuunt, & constituunt, atq;
tamen sedem ordinem aliquẽ in administranda Iusticia, & ut
nulli castigetur, obtinent: quoniam quidam ex suis incelsis, ut
ex nostris, subtrahant aliquã auri, illud fundatũ coru Magist-
erum, qui est maior inter eos, illi diligenti omnem adhibent
adactem inueniendi curant, usque ad quamq; Cuiuitate, que
adactem prouincie illi, Churualica nominata, illiq; redactare, &
ad manus meas redigere, una cum auro & diuitiis, ut, illi punit
rem-ego gratias egi, 9 eam adhibuit, diligentiã, & respondi, 9
postq; illi erãt in sua prouincia illũ consergerent secundũ coru mo-
B iij

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

Ueltra Cor-
tu fuit in
e Zalkalica.

X **ren, nobiliſq; me ingreſſe ad puniſco ſuos caſſis, in ſua Ponti**
ta: illi reſpice, & p̄ſeque non cogebant circumire, & eo pacto
 recedebat. **peſſima** magno ſoni cogebant circumire, & eo pacto
 illi ſiſtere uſure ad molen quondam ad iſtam ſtationem, quæ ſtatet
 in medio dicti ſorti. **Præ** uero dicta molis attendis, reterito ſi-
 ſtus delictis, & crimen alia uoce recentebat, & illius caput igno-
 in modum mallei in ſummitate rotunde ſubſtracito preuolere, do-
 nec animo omnib; uidentib; redderet, uidentium præterea pluri-
 mos carere totos, quos archant ab ſurtu, & alia per eos comiſſa
 crimina deturati: In hac **Provincia** ſecundu copulatione, quæ ubi
 ggeſſer ſenti curari, ſiſtēt, & **Quingenta** milia domonũ, una cū
 alia panna prouinita eidẽ adherēt **Gualnegio** nactopata, qui eti-
 dem **leſq; & cõſuetudine** uiuunt, ſine **Domno** **Qui**, & non m-
 nus ſubſiſtũ ſiſtũ **Regali** **Martellans** **Veſtre** coronę, ſq; illi & puinia
Tafalcral

Cum eſſem **Sereniſſime**, & poſſiſſime **Domine** in caſtris
 bella gerens cū **Incolis** iſtius partũ & **Tafalcral** **Quatuor** ex
 poſſionibus ſubditis **Domini** **mutezuma** ad me proſecti ſunt
 cū docentis cū ſamilianibus, & diſcuntur ea de cauſa aduercalẽ
 ut mihi nunciaret, qualiter eorũ **Domini** **Martellari** **Veſtre** ſub
 iſto deſiderabat, & necũ inire amicitia, & quid ſibi conſtituere
 pro anno centũ **Martellari** **Veſtre** perſoluendo deſiderabã, iã
 in auro argento, ueſtimentis ſentis, & **Bombicinis** ſq; aliis rebus,
 quibus prouinita abundaret, quæ animo impariter, diũ modo
 eorũ prouinitam, non ingrederet, & illud tantũmodo deſiderabat
 quoniam ſua prouinita erat ſterilis, & commentibus non af-
 ſuebat, & moleſte ferret, ſi aliquid incommodi, aut penurij
 ſuſtineret. **Vna** cum conſiliorib; meis, & eideſdem ad me deſ-
 dit ad mille pondere auri, & totideſ ueſtes ex bombice, quib; illi
 maxime uis ſolent, hui, necũ degeret pro miſſion parte illig; belli,
 & puelle uiderẽ pouerũ, quoniam **Hyſpania** uolent, & inſerẽ
 fueret, diũ pacto, & ſectus cum illis **Domini** & **Tafalcral** **Veſ-**
 tris, & ad quæ **Domini**, & inſerẽ **Incolis** ſeſe obuleret **Veſ-**
 tre **Martellans** ſentia, & (prou uidet bar) eis hunſimodo max-
 ime diſplicebãt, quia uaris modis me ſenti abducere tenarũ, af-
 ferentes promiſſa, & oblationes, quas illi **Domini**, & **Incolis** fe-
 cerãt, nõ fore ex animo, nec ſincere amicitia cõtraſſe, & illud ut
 libere ipſis conſiderẽ, oſtendebãt, ut poſtea uero, mihi incauto, ſiſtẽ
 arturũ, **Incolis** uero & **Tafalcral**, plures me admõuerũt, ne ſub-
 ditis **Domini** **mutezuma** aliquo pacto conſiderem, quoniã etiã uere

Hinc mag-
 nũ **Quo**
 ſuma ad **Cor**
 tediũ.

Quarta nũ
 cio **Qui** **Qui**
 reſuma **Cor**
 tuſo data.

X **Incolis** &
Tafalcral
 reſuma **Cor**
 ſuma ad **Cor**
 tediũ.

Thon paſſiſſi-
 uſq; ſum.

Alloquuntur
Quoſq; Taf
alcral **Cor**
 reſuma ſuper
 ſumo **Quo**
 ſuma.

Supplicium in
 ſolus **Quoſq;**
 & **Tafalcral**
 per **Quoſq;**
 ma **Cor**
 paratũ.

X **proditores & omnia fraudulẽ aggebãt, & Domini9** illorũ fraudi-
 bus uniuẽſi, illã **Provincia** ditioni ſux ſubregãt, & me admo-
 nere uoluerũt ſicut faceretent ueri amici, & qui diũ cognouerũt
mutezuma, **Via** diſſenſione, & ſimulacrib; ambulant partũ in-
 do non patũ uoluptatũ ſũ, cõſuetudine habere aduẽtũ ad ten meã
 & peruenire cogitãtũ, & ſacillime habere aduẽtũ, quod ſubijgẽ
 dos, iuxta id comũ adagũ: Ex morte proſicit, quod morib; ſo-
 cõbant, etiã necũ reuoluẽtũ illud **Sacri** **Euangelici** uerũ dictũ,
Omne **Regnũ**, in dieſus delabit; modo ſi nos, modo illi, ſi
 ſerero alloq;ebãt, & gratias uniuẽſq; agebãt de illorũ optimo,
 animo, cõſilio, & admonitione, & plus me amare preſentẽ, &
 quos alloq;ebãt proſtrebat, q̄ alios qui aberant, & de quibus
 male dicebãt: **Fuimus** in hac obſidi **Ciuitate** dies uiginti, & nun-
 cũ **mutezuma**, quos apud me fuiſſe ſuperius reſulũ, que aberat
 ſunt, q̄ proſicũtĩ debetẽ ad **Ciuitatem** **Chumtlicũ**, que aberat
 per **leuãſer**, & **Cines**, & incole illius erant maxima amicitia
 cõmũchĩ **Domino** eorũ **mutezuma**, & ibi ipſius animũ ſacillũ
 cõp̄tendẽ de poſſem, uerũm deſiderate, proſiſcerent ſinan
 prouinitũ, & q̄ aliquid ipſorũ ex ea **Ciuitate** poſſet re allobunt
 eorũ **Domini**, ſignificãtẽ ea, quæ ego inuiniſſem, & touerũ cũ
 reſponſo, & cõpetrum habebãt alios nuncios me in ea **praſolã-**
 ri, ut colligereũt, eſt reſponſũ dedi, mihi placere illuc proſicũtĩ
 ei, & quãdã die, quam eſſẽ dedi nunciũ recederẽ, poſſũ uero **Do-**
 mini & **Tafalcral** rediretẽ ea, quæ cũ pra dictis nunciis egeãt,
 & cõſtituerãt diſcedere ad illã **Ciuitate**, nec maſtina pleni eũẽtẽ
 re rogãtes, nullo pacto illuc proſicũtĩ debetẽ, quoniã iam mihi
 inſidias præparauerãt, ut me una cum cõmiliorib; neci darent,
 & ad hoc negotiũ ipſe **mutezuma**, ex prouinita dictẽ **Ciuitate**
 cõterẽma, deſtinauerãt ad quinq;aginta milia hominũ, & cõſti-
 terãt per duas leuãſas **praſolã** **Ciuitate**, & ipſi obſidẽ debãt, iter cõ-
 ſtitũ quæ proſicũtĩ debetẽ, & nouum cõſtituerãt, alia ſolũ re-
 ſerũ, in quib; præparata ſides fue, ſolo cõſuegebãt, ut equi in-
 ea præparauerãt, & eo modo cõſideretũ, & ex inſidiatũ inuini-
 ſus uicos obſtinerãt, & in ſolũ, & ſubſolũq; domonũ pau-
 nicũtĩ lapidẽ uulnũ cogẽſerãt, ut nos **Ciuitate** ingreſſos capere
 poſſent, & deinde de nobis ad libitũ diſponere, & ad deſerẽdũ
 ueritãtẽ eo uerũt agũẽtũ q̄ nunq; **Domini** illius **Ciuitatis** me
 uulũ, nec aliquid uenerãt, eam tam diũ neſiſtĩ illi de **Guan-**
 eigo, qui plus aberãt, q̄ ipſi, & mitrẽtẽ eos euocãt, & uiderẽ an
 euenirent illis gratias ingeſtes egi, & ab eis peti mihi aliquos

cederet, qui eisdem meo nomine rogatos habere, ut ad me pro-
ficerent, habebat enim quaedam, cum illis communitate desy-
derata. Commodi Maieftatis Veltre cōmentaria, eisdem nunciis
causa met aduocis explanant, ut illis denotatis, qui inuicem se
proficere, & mandata mea exposuere Dominus illius Cuiuitatis, &
secu aduenerit tres portione, haud magis exultationem, & re-
tulere, nomine Dominorum illius Cuiuitatis adueniente, & eos no-
pouisse ad me proficere assereret, quia aduersa detestatur illi
hincinde, illis q̄ intentione mea ad illos perferenda exponere, illi
autē ex Talcateali nihil significauerit, eos esse inter Cuius nullius
auctoritatis, & predicti cūtes me inuideare uideant, & eis fidem
non adhibere, nisi Domini Cuiuitatis ad me Personali ter profici-
cerent, nec idē nuncios audiui, & respondi, q̄ tam alti, & potentis
Principis qualis est Maieftas Veltre, legatum humilibus petito-
nis exponi, nō debebat, & nec idē ipsum comē, sed & ipsorum Domini
uis erit, tamē dignitatis, quibz dicta legato a me explicari de-
bet, & propinqua iudicij, q̄ rui dicitur ipso comē me copauerit
Veltre Maieftati obedientiam p̄stetum, & in subditos se tubico

tur, p̄tina p̄uocatione, q̄ si eis assignato termino nō copare-
ret, Caltia mea in eos moueret, tanq̄ contra Maieftatis Veltre re-
belle, & subiectuē dantes dittoni Maieftatis Veltre, & ad hāc
causā mihi mandata manu propria, & notarij subscrpsi, cū laza
comissione Veltre Maieftatis, in eodem causā met aduentus cō-
memorādo, & q̄ illi p̄rouinciae, in eodem causā met aduentus cō-
iectu subiecta, & illi qui libenti animo uellent subici Veltre
Maieftati, bene a me haberent, & eos maximis etiam profecur
tibus honoribz, & fauore, & contra, rebelles, Sequens se exultātes,
q̄si penus non uenerant hoc euenisse inde affirmabant, quia illi ex
p̄tina in qua morabant, erāt eorū hostes, & nō autē firmit eo see-
dite, quia si fore tuos nō arbitrabātur, & q̄ aliquid mihi detulit
se de uoluntate corā eos, animo arbitrabatur, sed illis sic adhibe-
ri sicum ad eorum Cuiuitate accederet, ibi cognoscere prolata per
eorū hostes esse sola, & uera esse, quā ipsi proponēbant, & ex
nunc Maieftati Veltre se subiectum, & p̄māntur erant, & ex
q̄ parent, & omnia que Maieftatis Veltre nomine imposuisset,
parata erant cōtribuere, & oīa haec notans, interpretibus adhibi-
tis, scriptis demandant, & tunc eis eisdē posticē scripsi, partim me
aito descendisse uidere, partim quoniam ibi sperata posse oīa satulicus

Zidomini nūb
in ad munio
ris Quirato
cau ad correcti

Verbo Corro
in ad munio
cau ad correcti

Quoniam cor
reduca cūtra
cau ad correcti
mouetur.

XI

Exhorit In
coe & Zalcā
roca Corro
nec ac cūtra
nec in quā
tota.

Centi milia
bonitate Zaf
caltica Cor
in comē
tantur.

Centi milia
bonitate Zaf
caltica Cor
in comē
tantur.

Exhorit In
coe & Zalcā
roca Corro
nec ac cūtra
nec in quā
tota.

XI

Exhorit In
coe & Zalcā
roca Corro
nec ac cūtra
nec in quā
tota.

Centi milia
bonitate Zaf
caltica Cor
in comē
tantur.

Centi milia
bonitate Zaf
caltica Cor
in comē
tantur.

Exhorit In
coe & Zalcā
roca Corro
nec ac cūtra
nec in quā
tota.

XI

Exhorit In
coe & Zalcā
roca Corro
nec ac cūtra
nec in quā
tota.

Centi milia
bonitate Zaf
caltica Cor
in comē
tantur.

Centi milia
bonitate Zaf
caltica Cor
in comē
tantur.

Exhorit In
coe & Zalcā
roca Corro
nec ac cūtra
nec in quā
tota.

In dicit, qui accipit in Paronchâ, qui est fluvius Crisafus: de qua etiam in prima relatione Maelftrati Veltre, transmissa mentione feci, incolâ quædam est T. alcaical: non longè maximè multitudine hominû subiectoî mureczuma in uno conuenisse, Erq; ocs habitatores Ciuitatis educaret uxores, filios, & bona, cupiebant nos aggredi, omnes intrinsecè, & si feci uellet abire illâ sospitè cõseruaret, q̄ oia reuult illi hieronymo Agillati, quæba hui in lucatam, & de quo alias Maelftrati Veltre mentione feci, qui postea hac mihi exposuit, & ab illo inuolam quidâ illac præire uentem capendum curauit, & ab illo secreto in loco collocau it regere percipiendum sum, & ea mihi apenit, quæ fœmina ex Chumical intercepti meo reulerat: & proprietate ex pmissa, & oiam præcedentibus indicis, quæ prius uideramus in itinere cõ siliui meo esse illos præuenire, q̄ preueniti, & Dominos omnes illius Ciuitatis absequendi gratia conuincit curauit: quos, postea q̄ conuenire in magna quadam aula collocauit, & hoc intermisi iustis milites esse in armis, & ad omnia paratos, illico in eam multitudine Indotit, qui habitationis meæ iterant, & proximitati loco, in uerent, & sic euenit quoniam poltg. conuenit Dominus in ea au, la eos uincit: ibidem reliqui, equum attemdi, & emissio p̄didit homo, taliter egimus, q̄ duant horarum ipaco ad tris milia homis non neci declinamus, & ultra, Maicrtas Veltre cognoscat qualiter contra nos se accinerat, anteq̄ exire hospitio omnes fere ubi cauos aggressi fuimus, facile fuit eos dissipare, maxime illos in ciuitibus contâ duobus, quos in aula in uincula coniectos detinebam: signè quibsdam turribus, & munitis domibus, in quibus teuebantur inuici mandauit, & decernendo Ciuitatem totam peregrari: hospitio tamen optimo relicto presidio, & eo pacto quinq; horarum ipaco populum omnem e Ciuitate migrare cogi: op̄ ferentibus, quater mille uitis est T. alcaical, & quadragē tise. Censopal: huiusmodi rediit ad hospitii eos Dominos Ciuitatis, quos in uinculis detinebam allobacum sem, & ab illis quæ rebant, cur me e conditione intrinsecè curaret, respondendū causâ eis esse non promissis, fed ab Incolis e Ciuita, subditis Dominis mureczuma, qui eos ad tale facinus, & iustionibus suis impulserat, & Dominos mureczuma per leuicâ cû dimidia colloca uerat ab e Ciuitate: ut ipsi cogitare poterat: ad quinquagira milia armatorum, un illud exequere, fed tamè eos sã cognoscere se fore deceptos, & me rogabat, unû, aut duos ex illis solutos dimittere

Incolæ e Zelo
 cautei dicit
 gir proditorum
 parant consi
 tra libyano

Ciuitate e
 Corredo do
 mino e Zelo
 uitali et in
 cula consili
 tur.

Ciuitate e
 uitali e Zelo
 sine postura.

Ciuitate e
 uitali e Zelo
 flo facta.

quonia illi pollicebantur reducantur populum, quem cõcitat, & fœmna, illores, & bona, quæ educerant, & in illis parare suppli cæ rogant pronuntians. q̄ in postero a nullis decepti permit tere, & uolubè esse uenit, & fœmna maxime detestant, & reprobat postq; sui cori eroset, & culina maxime detestant, & reprobat uidebatur, & fœmna, & Puertis reuera, & pacificos populus non aliter; q̄ si uil emiserit, soliusque omnes reliquos Ciuitatis Dominos, quoniam sum polliciti se Maelftrati Veltre perpetuo inferunt: eos ut uiginti diebtu pacto, quibus ibi morari transi mus, fuit Ciuitas tam pacifica, & uidebatur non aliter, q̄ si nulli habebant, exercebant per Ciuitatem, quem admodum prius facere consueuerant, effectus; q̄ incole, e Chumical, & T. alcaical, & amicicia iunguntur, & amici ex inimicis, efficerent, quos a paucis amnis mureczumis, sibi conuincuerat, mureczuma, & hostes reddidit incolis e T. alcaical: Ciuitas hac Chumical, & totidem in liburbus, sunt solli Domini, & habet cõstina separata, nec alicui parent, nec aliquem cognoscunt in dominum, illa melioribus uitur ornamentis, q̄ e T. alcaical, omnes post hanc dadem sunt, & fuerit fideles subiecti R. egali Maelftrati Veltre, & ipso eos in futurum permanturos, illa Regio est fœ cunctis si ma, quoniam latam habet pronuntiam, & confinia, & loca pro maior parte irrigua, & Ciuitas hac ab extra est uisui pulcherrima quia est plana, & cumbus maxime reuera, & Maelftrati Veltre uera refo, q̄ ex alta turri cuiusdam medicezæ profpiciens, re, censu ad quadringenas turritas, hædctus in dicta Ciuitate. Et ex omnibus Pronuntis, quas hædctus his regionibus uiderant, hæc aptior est ad Hyp̄sternum habitatioe, quia in e habebitur pacifica, & aquar habitabiles ad attendas pectores, quæ alta loca, quæ hædctus peregrinatos, no habent, quoniam ceteris in pronun tiis tanta est hominû copia, q̄ nulla sit Pronuntia portio, etiam minima, quæ cultura uera, & tamè multis in locis panis defice ti patiuntur (uincetia, pauperes multi, & mendicet ad domos, & templa quæ admodum fere solet in Hyp̄statis, & alibi.

Pietas hinc
 uitali uigret
 sum libyano
 lingue; bete
 bam? e hinc
 tural.

Ciuitate
 Chumical
 e Zelo
 et e? regionis
 de Zelo.

Pietas omnia
 Zelo alta esse
 cutasq; boni
 ubi uolunt
 reuera.

quæ mihi paruauerant Dominis, & Chumical, & qualiter predicti Dui alseretbant uenisse, & p̄moxodia habuisse a petuatiõne,

penitentiam
locuberrata.

uenim? per quida illius prouincia, que appellat Chalcio, per di
as leucas anteq penitentim? ad loca habitata innumeras oppi,
cui hospicij nouiter extructi ex tignis & palea, in eo et fo
cis omnib9 equode colloctati cum omnib9 Indis, quos necum
coluuntur quoru nulla homini ex illis prouincijs uideliter ex
Tibalcatali, Cuiusdamo Chubutecali, & Compal habitatio. necel
fara uicta consistere, & habund9 in omnibus habitatioib9 ig
nes multos inebis lignis, quia frigora, & algores maximi uigo
bit, duob9 enim aliamis montib9 credebatur, quib9 maxi
ma nuntii multitudine in erat, eo quida muterezza uic ad mte pte
ti sunt, qui uidebat? proceres, & inter eos aciebat uidesse fratre
ipsum muterezza, & quater mhi annulere mille auri podera ius
Domini muterezza nie, & me rogatum uolebat, ad illius Ci
uitate uilenti? proficisci animi exeret, quia illi9 prouincia anno
neq uitate premebat, & iter erat ad illam distitile, tota enim erat
aquas cuiusnullata, & ad ea nisi canois mudi proceri est aut ea
noal semib9 uiligineus cocanus, quibus ad aquas transfrictas
unant, illas incof Acetale nominat, aliaq multa distictilia esse in
interre concubabant, & illi significat, quid ab eo postulat,
Quonia libudibus in signid ubiuiti locati exister ab eodem
mare, & quodiq animo meo libudisset, ipos blandie, & amice
exepi, colq alitibus, que ex Hyfpanis aruleram donati que
maximo in pretio apud eos habebatur, apud illum praferunt,
quifrat muterezza esse aciebat, & nomine Domini sui ex po
sita legationi in hac uerba respondi, Ego si in manu, & potestate
mea eset ab hac punta recessus, libiteno animo, quam ipse de
fiderat ab his regionib9 ut magnanimo Dno Vestro morem gere
rem recederet, sed Sacre Catholice Maiestatis Dni, & Regis mei
precepta, & mandata id me exequi non permittunt, Illius iudis
hac Regione peti, & inter alia quae a Catholice Maiestatis mag
no Imperatore mhi in comissis data sit, illud fut imprimis, ut
de magnanimo Dno Vestro muterezza, & illi9 tam electi Ch
uitate Maiestatis fut eritiose faceret, cuius celebratis dilata fut
facias uos preuenit, illudq uos oratos uidet, ut meo nomine Dno
uelito nunciaret, mecum illic iter ego antequo animo ferat, qua
doquidem aduictus iste meus Domino Vestro, aurillius prouin
tus diamni aliquod, aut incomedu alterre no potest, sed plurimu
utilitates, honoris, & incrementi: Et postiq Domini ueluti aloca
tus fuero, si mea consuetudine uti noluerit, illico pedem referam,
C ii

Primo Dno
recum pro
et certum.

Dispositio
orbium date
dimmodo su
am prouincia
no ligredat.

Certe si cep
satis
Dispositio
facta.

& adeo q. cu eis emibi, incepti extire ille fumcus globus ranto
cum impetu, & strepitu, ut moas uideretur conuere, & in scelo
negatio reuerti sine, potentes multu muis, & glaci, uidebatur
enim eis rem nouam in ius Paribus tam calidis consistitro,
nos esse uitulos, secundu sententiam naueteris, qui affirmant
illam prouinciam sitam in Vigetino gradu, qui est in parallelo
linali Hypanq, ubi aliduae uersantur maximi calores, & dum
iter transit hoc fecerunt, ostenderunt quoddam iter, & ab In
colis, quos secum miserant, profecturi sunt, quoru illud iter te
deret, ipsi retuleret illae ite ad Culu, & illud esse optinui iter ad
Culu, & non illud, per quod nos illi de Culu deducere uolebat,
& Hypani progressi fut per illud ad fines montiu usq, iter enim
est in medio dictonum montium, tandem patere cepit planities
& Culu, & magna Cuietas Temixitadi, glae? qui continent in ea
prouincia, quos iofensu Celsitudini Vethri referam, & Hypani
sunt eaditantes inuenio bono itinere, & ab illis, & ab Incolis
prouinit? factus fuisset certior de nouo bono adinuenio itinere
nunciato ipsius muterezza sit illucens, eos monendo, q. delictu
cerent me ad ea prouinciam per adinuenio iter, & non per illud,
quo ipsi constituerant: Respondent, q. erat magis planiti, & bre
uis, & cur me p illud non deduceret, dixere caulam hanc tubedse,
quia, debebat? transire per prouincia Cuiusmodi, cuius Inco
li erant hostes Domino suo muterezza, & in ea no poteramus
inuenire comitatum, & necessaria, prout per loca Domini sui, sed
postiq constituerat ite illae, ipsi committat aliunde afferri curatet
& maxima anxietate transiuitimus times ne illi in sua malitia
uellent persecutare, nobisq denno infidari, & quia tam omnib9
inueniatur, q. illae progredi uolebam, no uidebatur ad rem per
tinere recederet, ne illud timor, & pusillanimitate acerbaretur,
Et de eade quae a Churualcali dilectissimus, ementi quatuor leucas,
deuentum ad pagos quodda sub ditente Cuietas, Qualicingo,
ibi ab Incolis bene uisus meq donatit, quib9 da feruis, uelub9,
& paratis frustibus auri, quae omnia parati erant monerit, quonia in
prouincia sua talia no habentur, quibus, factiosis libori e Tal
calicali, & circumdantur undiq? prouincias Domini muterezza,
& adeo q. nulli est illis comertiu, nisi cu Incolis proprie panq,
& idco misere degunt: Sequenti die accendi fauenc inter duos
mones fide de Quibus Maiestati Vethri reuati, & in ipsius des
perer prouin
tia e Cuieta.

Primo Dno
recum pro
et certum.

Nota quanto
strepita e in
peti carit
tunc q. glo9

Primo Dno
recum pro
et certum.

Dispositio
orbium date
dimmodo su
am prouincia
no ligredat.

Certe si cep
satis
Dispositio
facta.

Primo Dno
recum pro
et certum.

Dispositio
orbium date
dimmodo su
am prouincia
no ligredat.

ferentiari non occurrunt, est si similitur uiam stratum manu fabricatam, que dicitur per unam locum ad continendum usq; & multi Ciuitatis appropinquatum obuius factus est Dominus illius cum uno alio magno Domino alteri Ciuitatis, que ab illa abest per tres leucas, quam Canaalem appellat, & plurimi alii proceres, & Domini, qui me ibi expectabant, mihiq; obstruere quater mille auri pondera, & quadam ferreas testes, & perthumam me luce perit, habet Iezapapa, que est ad lanus uerq; magni lacus aque fons, habet ad quindecim milia domorum, quam maior pars est in aquis, reliqua in cōmentis, habet Dominus illius quadam alta palatia, nō tamē ad huc perfectā que fit tam magna, & pulchra sicuti quilibet, que in antiquis Hypspanis inueniri possent, & ditio magis, & bene cōstituta, tam ex lapidibus, q; ex lignis, pauimentis, & omnib; spolijs habentibus in palatijs cōtinuatis necessarijs, & reliquis domus supellectilib; pretiosis lignis lini acutus, & signis, distributa, parietibus, & solaribus apud nos adhiberi solitis, quib; ibi in superioribus a terra habitantibus uti nō solent; Inferius uero habent uridiana uoluptuosa arborib; florib;q; odoriferis referta, Piscinas peregrea siue uisaria optime fabricata habentia lapideos gradus a summo ad imū; habet amplū uridantem prope dicti palatii, cui inpositum est prospectaculū uarijs decoris aulis, & deambulatorijs. In uridario continetur stagnū aque dulcis in quadamgaliū dūctum lapidibus expolitis cōstruū, & in ipsius stagni ambitu stat lanū deambulantijs pauimento laterib; strauū elegantissimo, adeo latū q; quantum homines iuncti facillime & cōmōde deambulare possent, & quęlibet ipsius pars cōtinet quadrangulos passus, & totum in circuitu continet mille, & trescentos passus; pars uero illa deambulatori proxima uridario est autonibus fabricata, post illas uero fit arbores, & uarq; odoriferis herbis, in ipso stagno plurius natae uidentur, cuiuslibet generis pilices, & uolucries, ut amates, fulgę, & alij plurimę, ut aliquando ipsi operiāt stagnum; Sequenti die ab ea Ciuitate decedens medię lenę iter emensus uiam aliam stratum medium lacus fecantem ingressus sum, eademq; diuani leuatiui itinere ad illam celeberrimam Ciuitatē Te mixtam in ipso medio lacu cōstruam perueniunt, illa uia tamē parat, quantum geminę Hypspanę quęstures hui; extendunt, qua octo iuncti cōmestres trāsire cōmōde possunt, ab utroq; dictę stratiq; lateris sūt tres Ciuitates, quarū unā Mesticalingo appellat,

Domus bini?
Zinitaris cor?
tertio it obui.

Habet tres?
palapa Zinita?
tam ad quindē
cim milia do-
morum.

Habet domo?
rum cō habit?
tonum omni?
tum uariū cō?
elegantiū.

Hona debuit?
larorum miri?
sico opere cō?
structum.

Hona stagni?
amp; uarię q;
uerti rectōri.

que ex maiori parte iacet in ipso lacu, & alię dicit, quantum altera uocatur Hycocata, dicta uero Hachiloholito lateri ipsius lac; habet, & multę domos aliam uero Ciuitatē aquis abluuntur, Prima ad tria milia, secundā sex milia, & ultima quinq; milia domos ascendere dicunt, in quibus optime funt dom; & turres, & maxime quibusq; Domini inhabitant, & Sacris gelby suis, quas Mēchinas appellant; ubi suas fundit orationes, & deos suos colat; ibi maxime sunt salis cōmentia, quod ex dicto lacu conficere consistunt, & supescitē uerq; quam lacus inundat, & cum illud dhaluerit redigunt in mafas ad panis formā, & illud tam In uentat ad ipsam celeberrimam Ciuitatē Te mixtam, ubi dicta uiam alia similitur strata libuntur, que a cōtinenti progreditur, est gēnē, hōis statum et antemurali, & pinnis per totū ambitū, qui mur' ambas presetas stratas suas app; hēndit, & dicta celebris ciuitas Te mixtam geminas itēti habet portas, una est qua ingreditur, altera qua egreditur, huc procedere meī saluandū gratia ad mille proceres Ciuitatis predictę omnes habuit cōsimili, & decreto, secundum eorū more, & consuetudinē, & cum appropinquabant, quilibet eorū patria urebatur cōmōnia, que talis est; eorū quilibet prout erat in ordine deo cōcalabatur in signū maxime reuerentię, & horam ibi consumpsimus anteq; quilibet cōmōniam presciscet, & non longe a Ciuitate erat liquoris pons qui in intrudende parabat per passus decem, ibi intercipiuntur strata, & hic pons est ad aquarum fluxum, & refluxum, quomodo an aque paludis illi in modū manutiant aquarū suscipitur, & immittuntur, & etiam ad Ciuitates turalem, quia trabes illas longas ad libitum imponent, & abducunt, ex quibus pons illi cōstruitur, & in huius pontis similitudinem tunc multi per uniuersam illam celeberrimam Ciuitatem ut post in progressu meę narrationis latius referam, & postq; pontem illum transiit mihi obuiam uenit ille potens Dominus muerteruma, ut me suscipere, & cum eo ducenti proceres natus Pedib; & alio ditiori decore habito, q; primi, & hinc procedebant in modū processions, & admodū parib; domon' herōtes, & uia erit ampla, & delectationē afferēs, q; recto tramite per fere leuā decedebat, & adeo

Clinita Zo?
natura huius
uasi ranti hu-
bet portas.

Zignū pōn?
et cōmōniam
fluatier rebus
uam aquarū.

Dūo Dūue?
uam Zortū
obuiā uenit.

infunderet. q. Maestras Vestra illa rete esse. quem venientis aubi
trabant. & his peractis dilectis. & post eius dilectis nobis auti
lere pax. galli nas. fructu uanos. & aia ad illa demostit. & hof
piti facientia. sumisq. ibi lex. drens pax bene tenui. & multo
tes Domini prouinitis illius ne allocuti. & saluati ueniant

Neceffaria
nuntia. & or
rebor. ibi vpa
his.

Iam Catholice Rex initio busius meæ narrationis expulsi. q. ego
repor. que a Villa uerq. Cuncta dilectis. ut illi genter perquirem
de hoc potui. Duo mutrezuma. ibi dimissam contu. & quinq. a
gura Hypanos. ut inchoatam a me acce perferret. & citam di
niffa multas uillas. & catha circuiduonia eidem Ciuitati Verze
Cruis Sacre Maieftatis Vestrae diuisioni fabricata. & Incolas uo
re fuderes. ut eis em in Ciuitate Chauruifical mibi reddide fit
licere a Prefecto. que ibi constitueri meo nomine. quib. singulis
significauerat. dicto prefecto per fuos uicinos. q. desiderabat eis
se uadit. Vestre Maieftatis : Et sic uoque mo postulerat em
obedienciam. qua prestare tenebatur. ad offerendum. si cum ui
uerfa sua prouinia non uenerat. ex eo delicti. q. illi necesse erat.
transire Prouincia. que sibi infensa erat. & quia timebat in transi
tu lesi. illud mandate executioni no potuerat. & propterea ad eu
mitere dignatur quatuor Hypanos. qui fecum ad dictum pre
fectu per hostes prouincias proficisceretur. quonia illis duobus
colidebat in toto prouenturum ad eundem. & hoc pacto obedienc
tiam debitam prestare. posset qui pfectus illius uerbis fidem ad
hibens. que nomine dicti Qualpopoca sibi nunciabant. & q. ue
niret ad prestandum obedienciam. ut illi quoq. fecerant. illic qui
ex eius Hispanos dilectauerat. quos postea fure domi dicti
Qualpopoca simulant. eausi necesse no prestare. interfectos eu
rant. & duos interfecerant. reliqui multarum per montes aufuge
rat. quo tanto pie quinquaginta Hypanos predictis. duobus il
lis equitis. & decem milibus Indotis amoniti hostiorum contra eitu
tate Americam hostiliter profecti fuerat. & certamen inuicem cu

Qualpopoca
multigenitum
noto in drcipi
cudo libyppa
his.

Incolis Ameriq. & occiderat septu Hypanos. sed q. postremo de
de curant. Ameriq. expugnauerat. & plures ex incolis neci dede
rant. dichos Incolas meliore uisera. & Ciuitate igne colipferat.
destruxerat. Et cum indi. quos fecum adduxerat essent conum
hostes accerrimi omni in hoc fuerant uti diligenciam. & q. Qual
popoca. & ahi sibi fere iuncti. & quid ad fauorem prestare
rant ibi fuga saluam comparauerat. & ex quibusda in presio
capris felsicite. et. q. esset illi. qui Ciuitati. & Qualpopoca op tu

Hypanos ma
dicitur
Qualpopoca.

tulissent. & quare id facin? comiserat. & quid eos impulsisset
ad interitum Hypanos. quos ille miserat dicto Qualpopoca.
Illi uero responderunt tunc ille comiserat dicto Qualpopoca. Domi
ni mutrezuma. & q. exeret quoq. proceres. qui curant opem uile
rant. mado no plus mutrezuma uenerat. ut postq. dilectis si
Ciuitate Verze cunctis cura ibi existisset exierit. & eo qui de fece
rante ab illo. & Maieftati Vestrae f. fabricaret. & q. omniaq. post
bilem adhiberet. diligenciam ut Hypanos intermitteret ibi relic
tate. & quod propterea ea sic eueniant.

Practis diebus sex post meum ingressu in celestem Ciuita
tate. Temisiam. & aliqua ciuitatem iudissem gus. minuta ad
milia. que uideri possit. Proprietae consideratis his. que in pax
tia habentur. rarus sum ad tem. & incrementu status Maieftatis
Domini mutrezuma in mea respectu potestare. & q. sua peni
tus no potuerunt libertate. ne gratu in Maieftati Vestre seruendo
animo eidem murare contingeret. & eo magis. quia nos Hypani
sum? aliquantulu diffidit. & impotenti. & si nobis succenter
posset dem aliquu. & incommodi inferre. & tantu q. nullus nol
trum tanti nunciatus mali esset futurus superstes. partim quia max
ime sunt potentis. partim quia si illi apud me retineret relique. p
uina. que ad f. fabricaretur facilius se Maieftati Vestrae dedi
diset. ut etiam postea acciderit. Celsitui illud domi. qua inabi
taba retinere. satis enim eam mutauit. & turam cognobam. &
mibi cogitanti ne du illum capere contenderem aliquos scandali.
aur tumultu? suscitaret? animo succerant facin? illud. & pfectis.
quem dimiseram in Ciuitate uerq. Cunctis per litteras. suis me cer
doce redidit in Ciuitate Ameriq. popuarat ut antedicto capi
se expulsi. & quatuordecim mihiconitabat oia ibi comissa iul
si. Smodato euenisse dicti Domini mutrezuma. & colloctio iul
fido in angustis uadum ad palatum. Dni mutrezuma profeco
tus sum. ut illi facere solebam. & aliquandu cum eo nugas
sum. & aliqua uoluptatem afferentia in medium pronouimus.
& post mibi dana aliqua munera aurea. & filiam suam. filiasq.
aliorum procerum quibusdam commilitibus meis. expulsi
eidem ex ordine. que in Ciuitate Naurical fue Almeria eue
nerant. & q. Hypanos interfectam submissi preterea. Quod
Qualpopoca. & reliqui illa Machinam fuerant mandato suo
no a sua sponte fecisse affirmabant. & quod Dominio suo non

Constitit ror
fuit rorre
muntia. & or
rebor.

Quercum
denur suum
fo. libyppa
conoscere q
fuit bonitas
sue diligenti.

Amertium cu
fuit rorre
fuit rorre
fuit rorre

Verbo **Core**
sua domini
durecuma
sup rebu que
succedere in
Zionita.

Durecuma
definit viros
ad aduersu
um quapo
pou.

Verbo **Core**
sua domini
durecuma
ar et habuer
in la bobitri
one boue ad
duantur qui
poua.

Combitur
Durecuma
et dicitur i ce
nora mouit
quo sicut con
ducunt.

aui sit no obepetate, quia nullo pacto adduci poterat ea fuisse
suis mardo, nec consilio gesta, prout Qualpopoca, & alii alle
rebant, sed q. illa potius proferebat, ut exualeret, & militi consi
derat, ut miseret euocati dicit Qualpopoca cum sibi
adhibetis proceribus, ut veritas appareret, & postquam mentis lu
aduersus panax, & Maieblas Vltra eius boni animi in eandem cog
nosceret, & ex hoc ne progranari a chone, quum Maieblas Vltra
eidem agenda comiteret deberet, & contrario no cogere aliquid
danni, & incomodi eidem inferendi comiteret, postq. veritas
erat ab eo quod dicitur Qualpopoca, & comitum proferebat, &
silio quosdam ex suis presbo esse iussit, quibus spissili tradidit,
Quod in brachio ex genis gestabat assistit, ut ad Comitatu Alme
proficileretur, & dicit Qualpopoca cum aliis, qui dicitos Hy
panos inreterent adducere, & si sponte venire nollet eodem
vinctos adducere, & in eadem obstrat, Quosdam comunitates
i sui auxilii, quas demonstrat cohermas dicit Quirita Almenig
enocaret, cosq. ut captendos curaret, & nullo pacto sine prestiba
tis ad eum reuenterent, qui mandatis, parunt recedere, quib9
uia ingressi Domino mutercuma gratias egi de exacta per eum
adhibita diligentia in prestibatis capiendis ex eo, quia cogebat
reddere ratione Maieblati Vltra de omnib9 Hispanis, qui mecu
transiterant, ad hoc ut possit reddere vera ratione Vltra Ma
ieblati necesse erat, ut veniret, & moraretur in hospicio meo, do
nec veritas elucideret, & donec ille omni culpa unicus appa
ret, petchanq. ab eo ne illud scire, aut molle ferret, quia domi
me non erat sumus captiuus, sed omni parte liber, & me nec in
ipsum obsequis, nec dominio quoquo pacto inreponere consue
rit, & in sua optione erit, quare parit velle Palati in quo morat
tunc temporis traherent, & eius fidem meo prestitebat, hac dete
ctione nulli sciri, aut molle sibi contingere posse dabatur, & ultra
suum feruitum, meo quoq. adhiberet, & comibus ad libi
tum temperare, proinde quod posset, & circa hoc dum fuimus alieno
can, & que hinc inde prolata fuerint longu esse enumerare, tan
de placere sibi, domi meam mecu accedere professus est, mis
dantq. loci in meo Palatio sibi paratum, & exultandum, quo
per parato plurimi magis proceres affuerunt, & delectus vestibus,
& brachis costis subductis modis pedibus illius lechicum conduce
bant, non nulli ornata, & maximo cum silentio cum flentes
lechex impoluerunt, & progressi furmus ad nostrum palatum

fine aliquo tumulu, q.uis postea tumuluaru vulgus cepisset,
tamē quamptim ad aures mutercuma illa puenire, sicut om
nis iussit quiescere, & sic omnis populus coe, & tempur, dum
Domini mutercuma seue deterey fuit quiete iussit, quia op
tate hospitant, & idem seruuu habebat, quod prius domo suz
reinebat, quod fuit magni, & admiratione dignu, ut inferuntur
reforam, & loci mei quoy cum, quib9 poterant comodis, & oble
quis profucebantur.

Cum Domini mutercuma a me detineretur, qui ad addu
condi Qualpopoca, & alios adherentes, qui Hypanos morti de
derant, profecti fuerant, redire adducere iussit Qualpopoca cu
uno ex iustis filijs, & alios presbiteros iussit, qui dicebantur inter
fuisse meo ditione Hypanoni, Ipsiunq. Qualpopoca lectica in
modi meo Domini cobuxere, quum portetari iure cogeretur
vna cum reliquis, que in carcere cu aliis inreduendi commisi, &
manias, & copedibus alligari, a quib9 postq. se Hypanos inire
misse cogeret sui, delictianus fu, an lubeset Domino mutercuma,
presto vero Qualpopoca red pondedo a me petuit, an elset alius
Domini, cui deberet subditi, quasi inuenens, q. nulli alius erat Do
minu, cui subditi deberet, & erat uatallus Domini mutercuma, &
postea ab eisdem quastui, an ea que fecisset, fecissent sua spon
te, aut mandato, & consilio Domini sui mutercuma, omnes dix
erunt (sua prole non mardo sui Domini, q.uis postea dum fene
mauent unamnes comitisse mandato Domini sui tale facinus,
& suo iussu comiserant, & hoc modo fuerit publice in platea sine
aliquo tumulu, aut festiuitate ehabiti: Et eodē die, quo eubito
fuit, quia iam cōfessis fuerant Domini mutercuma fuisse aucto
rem prestibati homicidii in Hypanos perpetrati, emend in co
pedes collocati iussit, quo postea maxime animo cōsternatis
et, quamuis eodem die, postq. multa fecit fuerit colobucus eidē
copedes eximēdos ordinatum, quo facto fuit maxime recrat',
& plurimu uoluptatis est cōsecutus, & deinde assidue illi mortē
gere quātū in me erat omnib9 in reb9 summopere fludu, & pre
cipue quia publice ubiq. loco profitebatur istis meolis, q. Do
minis propugnati, qui ad me cōstitebant, Maieblati Vltra suu
mouere placere q. Domini mutercuma regnaret, ut prius regna
re solebat, hac tamē cōditione, ut recognosceret Maieblati Vltra
in suppetore, & Domini, ut Maieblas Vltra recognoscerit ab
aliis omnibus, & illi subditi rem gratā Maieblati Vltra facerent

Adhuc capu
no Qualpo
ca mutercu
turaliud cor
telum.

Combitur
mardo Cor
res Qualpo
poca cum con
turbatu.

mentra, sed ea tantum quibus ipsi Indi aurum extrahere sole-
 bant, & ut Hypani referunt, manserunt sunt tres prouinitas mul-
 tis pagis, uellicis, & redditibus repletas, ita ut in Hypania non repe-
 riantur meliores, sunt in illis prouinitis multe habitaciones, & co-
 loniis in magna quantitate, & assemtu uisibilem habitacionem
 quidam enim arces, quos est amplior, & magis munita eius Castro Buro
 gentis Chutianis Hypanianitum, & Incolis, & eius his Prouinitas
 quae Iauacataua nuncupatur, omniatim habuit, & ditior incoe-
 que incolis prouinitatum, quos hactenus uidemus, & sunt
 maxime prouinitas. Secundi uero profecti sunt ad Prouinitam,
 quae dicitur Malinalteboque, quae etiam abest a dicta magna Chuta
 tate Temixtitan per leucas septuaginta, & plus uerget ad litora
 maris, & illi quoque atulere inditit auri, ex magno flumine, qui
 ille accipietur abitur: Terui uero aliam Prouinitam adiere, ubi sūt
 gentes, quae dicitur idoneate ab incolis proxime prouinitae
 Calua, quam Temis appellat, & illi prouinitae Dominus no-
 mine Coatecalcam, quia prouinitam obtinet in excelis montib;
 dicto Domino mureczuma non parat, & etiam, quia illius pro-
 uinitae incolae sunt mantales, & certamen inerat, ballis uigint
 quing, aut aliquantum triginta palmos in longitudinem comit
 gentes. Et quoniam isti non erant subiecti Domino mureczuma,
 indi, qui ipse erat cū Hypanais, eam prouinitam ingredi nōs sunt
 aut ipsius Domini illius & eorum aduentu certorem non face-
 sam aduenisse, ut suas auisofidinas uideret copia eidem conce-
 rent, & 9. mo, & Domini mureczuma nomine dignatur illis
 eas ostendere Coatecalcam responsum dedit, Hypani cor tuo, &
 libere accederent, & aurifodinas insiperent, & ea omnia, quae
 uidere epererent, sed eos e Culua, quos sciebat malos nomine
 mureczuma admonerat, ne prouinitam suam ingrederetur, quia
 hostili loco eos habebat: Ancepit animo fuere aliquandū Hy-
 panī itent foli, an non maxime, quia Indi, quos fecit adduce-
 rant, eos admocebat, ne irent, quoniam ideo eos solos intrami
 rebat ut eos facily interire posset. Inuictam enim animo Hy-
 panī ulterius progredi constituerunt, fuerunt bene, & placide ab
 incolis, & corū Domino suscipit, & eos ostenduntur serpem, aut
 octo flumina, ex quibus se aurum extrahere dicebant: Hypani
 in unum cum incolis ex omnibus illis fluminibus aurum extraxere,
 & inditit prebitorū fluminum autem, & cum eidem Hypani
 nis dictus Coatecalcam, misit ad nuncios suos, quibus se pro-

Septies: aut
 cetero reperit
 flumina Hy-
 panī, ut quib;
 aurum extrahit

Zero mino
 recipit Hy-
 pania & cetero
 licuit.

du in postenti tenuissent illum in Domini, & superiore, quaedam
 dia faciebant, aut aduenit inquit, & non bene me fecit igit, etia
 iustici, quod plures illi rogans commisit, ut domum suam profecti
 cererit, itamē mihi responsum semper dederat, se optime ibi in
 domo apud me comorari, cum nil sibi omnino deesset, non aliter
 q̄ si domi fuisset, Nā si domi fuisset facillime euenire pos-
 set, q̄ Domini Prouinitam capta occasione possent illum solui-
 tare, & inducere ad perpetranda aliquid contra me contra uolun-
 tate, q̄ sua, quod redidit in ueltra Maiceltas dāni, cui iam conliti
 tuerat, quātū in eo poterat semper inferuire, & donec redderet cer-
 tiore suos, quid nam haberet in animo, optime erat ibi, & igitus
 aliquid super hac re eidem proponeret, illis respondere facillime
 poterat: q̄ ipse non erat in sua potestate, & hoc pacto se excusare
 eunq; readuū, ut ite posset spaciatum ad alias domos, quae mo-
 lupatis causa ibi contractet erant, & aliquando exire spaciati
 Chutianer quatuor, aut quinq; Hypanis comitantibus per duas
 leucas, & quonitotemp; reuerterebat, uidebatur igitus, & uolui
 hilari, & cum exibat, donabatur uarias gemas, & ueltes tam Hypani
 nis, q̄ incolis, quem maxima extera semper comitabatur, & ad
 minus ad tria milia hominū, & corū maior pars erat procerum,
 & Domitorū illius prouinitae, & assidue conuicia opipare para-
 ta, & tripudia celebrare dicebat, quae profecto maximis pol-
 tea laudibus ab omnibus merito dicebant:

C Postq; rogauit illi ex corde desiderare esse in Regali uel-
 tre Maiceltas feruio, rogauit, quo ampliore relatione Maicel-
 tas Veltre transmittere possem de his, quae in illis locis, & pro-
 uinitis continerent, ut mihi aurifodinas ostendendas curaret, qui
 sibi placere hilari uoluit, & uerbis demostrauit, & eo inflanti, quod
 dam familiaris eius accessit iugis, & pro qualibet prouincia, in
 qua aurum extraheretur, misit duos ex eis, rogauitq; ut in eadem
 Hypanis sibi in comites illic transmitteret, qui quo ingenio
 aurum eliceretur, & conpiterent, quod facile excurrus sum, & ad
 quamlibet prouincia delibata Hypanis duos, qui comitaren-
 tur Indos, erāt aurum prouinitae quatuor, quid ex illis deuenere
 ad prouinitam quandam, quam Cuzala appellat, quae abest per
 leucas octoginta a celebri Cuzate Temixtita, cuius prouinitae
 Incolae subfunt Domino mureczuma, & ipsi ostendunt eidem
 tria laea flumina, & ex omnibus adduxere inditit auri purissimi
 quatuorq; modicum adduxerunt, non enim habebant alia inditit

Septies: aut
 cetero reperit
 flumina Hy-
 panī, ut quib;
 aurum extrahit

Nona **Epino**
 donat minora
 et contraxer
 tuis **Doniceo**
 puita.

Quarta **Epino**
 donat minora
 et contraxer
 tuis **Doniceo**
 puita.

Quarta **Epino**
 donat minora
 et contraxer
 tuis **Doniceo**
 puita.

Aurifodinas
 sibi ostendit
 ut **Lobricus**
 a mureczuma.

Septies: aut
 cetero reperit
 flumina Hy-
 panī, ut quib;
 aurum extrahit

Quora cor
resoluita.

unitiam suam Regali Maestatis Vestre sentio offerere, & est dem ad me misit quendam aurea emblema, & vestes, quibus incolae illius Provinciae Maxime videntur. Vixit uero coesecit ad aliam Provinciam Tuchebeque nominatam, quae eodem directo vergit ad mare per duodecim leucas a punia Malinaltebeque, in qua si supersus dixi inuenti fuisse aurum, & Incolae eidem ostendit duo flumina, ex quibus potissimum adduxerunt aurum inditum, & prout ex Hyspanis, qui ibi fuerant percipere possunt, Provincia illa est admodum apud ad constitutas ibidem habitaciones, & ad aurum extrahendum, petri a Domino nuncupata. q. in illa Provincia Malinaltebeque, quia illa ad predicta magis apta videbatur solium faceret unam habitacionem pro Maestate Vestra, & in ea construendam omnem possibilem adhibereminauerant sexaginta menturas (Quas atque Hyspani uocant) ex quodam semine ab eis mayz nuncupatum, ex quo panem doli similis, quo fructu in puluerem redacto nisi loco vnum, & tantum in ea provincia est solumonius, ut pecuniam loco omnia in foris, & vbiq. necessaria eodem acquirent, ibiq. binas habitaciones amplas edidit curant, & in altera ultra habitacione apud postuerunt, hanc in quo erant quingenti antres ex indistria ibi collecti, qui ibi sit in maximo pretio, quia eos quo minus deplurimum collocant ultra mille, & quingenta, gallinas, & alta plurima ad donec illi uti facientur, & multoties Hypani, qui ea videntur, & omniancia diligenter perpendunt, putant alendere dictas habitaciones ad viginti milia Castellanonum aurum, & similiter petri ab eodem Domino nuncupata, ut mihi aperiret, si in litore illius Maris esset fluvius aliquis, ad sinus, quos nauas illic applicantes facile ingredi possent, & tuto in eis demittere, qui remittit per curas eius rei ignaturam, tam q. mihi Maris illius panno depingit curant litora, & inq. & flumina in mare confluantia, & q. postea poterant nitere meos Hyspanos ad presens tandi, & diligenter inspicendum, & ipse nuncupata eligeret in eam duces Incolae dictae Provinciae, quod postea te effectus, quoniam sequenti die mihi auulere linco panno p. b. ca omnia maris litora, quosq. & flumina in illud confluantia, ibi conspiciantur flumina quondam exetis magis ample, prout ex ea figura colligi poterat in mare profueris, & videbatur fluere inter geminos

Zacua adeo
trebendi mo
rum et conti
trentibus bab
raciones acco
modi.

montes, qui appellantur sanmyri in sinu quodam, ubi Nauderi pupabat consp. q. diuiditur punia Mazamalo nuncupata, dix itq. quos uelle delinere, & eo pacto mihi decem Hypanos, inter quos aliqui Maritima disciplina plurimi pollicentur, & cum duci quis ad eorum Maestatem progressi petuliantur omnia, ibi la litora a dextra Chalchilmea, quae sanctum appellant, ubi me in nauibus appliceris, quae pedulitatio ascendit ad septuaginta leucas, & ultra, & nulli huiusmodi aurum adinuenere, in quos nauas postea ingredi, quamuis dicta litora labacina fluita, & maxima, & in omnib. illis fluminib. sic deuenere ad puniam Quas calcalo, quia supra dictus fluvij preteribat, & illis Provincie Dominus, qui Tuchebeque nuncupatur, illos benignè suscepit, & eidem Canos assignari iussit, quibus flumen ingredi possent, & in illius fauce aquae profunditate ad duos cum dimidio hominum statum inuenere etiā eo tempore, quo aquae maxime deflueret, & dicto fluvio delati sunt per leucas duodecim, & minor profunditas, quae dicto spatio continebatur, est ad sextum hominis statum petra, quae conicere poterant, ascendit ulterius pet leucas triginta in tali profunditate, In ipsius fluvij ripa sunt magnae, & plurimae Coloniae, & misera illa provincia est in plura non ita tenuis, & rebus omnib. quos tellus ferre conficitur exuberans, & genus quasi innumerabilis, Isti ex hac Provincia non ita distantur Domino nuncupata, limbo eius hostes accerrimi, & pa riformiter eo tunc, cum Hyspani ad illum uenere illis significati uoluit, q. illi et Calua nullo modo ad sua Provinciam proficere ten tur, quia erant eius hostes, Cum illi Hyspani ad me illa relatum reuertit, sunt eos mihi nuncios quosdam delinatur, qui bus ad me quaedam aurea dedit, & plura Iygerum coria, & plurima conchata, & uellimenta, & mihi agerere, q. Dominus corum Tuchebeque dicta nomen meū audierat, quoniam illi ex Duchachana qui est fluvij? Griefalag, sunt etiā maxima iuncti amicitia eundem certiorer reddiderat, q. illac transieram, & cum eidem fuerit coegressus, quia me harenq. hospitium prohibebant, & corum coloris, & quidammodum postea nos amicitiam inueneramus, & illi se fideliter impetio Vestra Maestatis, & Provinciam offerrebat, rogabatque, ut illi in amicitia recepim, hacra me condicione, q. incolae prouintiae et Culua regionem suam nullo pacto ingredierent, & peterem et rebus, quae in prouintia illa con

Calcop vni
co vniur in
illis partibus
et montis.

subit.

Flora in
partibus est
ere pinguet.

subit.

Montes, qui appellantur sanmyri in sinu quodam, ubi Nauderi pupabat consp. q. diuiditur punia Mazamalo nuncupata, dix itq. quos uelle delinere, & eo pacto mihi decem Hypanos, inter quos aliqui Maritima disciplina plurimi pollicentur, & cum duci quis ad eorum Maestatem progressi petuliantur omnia, ibi la litora a dextra Chalchilmea, quae sanctum appellant, ubi me in nauibus appliceris, quae pedulitatio ascendit ad septuaginta leucas, & ultra, & nulli huiusmodi aurum adinuenere, in quos nauas postea ingredi, quamuis dicta litora labacina fluita, & maxima, & in omnib. illis fluminib. sic deuenere ad puniam Quas calcalo, quia supra dictus fluvij preteribat, & illis Provincie Dominus, qui Tuchebeque nuncupatur, illos benignè suscepit, & eidem Canos assignari iussit, quibus flumen ingredi possent, & in illius fauce aquae profunditate ad duos cum dimidio hominum statum inuenere etiā eo tempore, quo aquae maxime deflueret, & dicto fluvio delati sunt per leucas duodecim, & minor profunditas, quae dicto spatio continebatur, est ad sextum hominis statum petra, quae conicere poterant, ascendit ulterius pet leucas triginta in tali profunditate, In ipsius fluvij ripa sunt magnae, & plurimae Coloniae, & misera illa provincia est in plura non ita tenuis, & rebus omnib. quos tellus ferre conficitur exuberans, & genus quasi innumerabilis, Isti ex hac Provincia non ita distantur Domino nuncupata, limbo eius hostes accerrimi, & pa riformiter eo tunc, cum Hyspani ad illum uenere illis significati uoluit, q. illi et Calua nullo modo ad sua Provinciam proficere ten tur, quia erant eius hostes, Cum illi Hyspani ad me illa relatum reuertit, sunt eos mihi nuncios quosdam delinatur, qui bus ad me quaedam aurea dedit, & plura Iygerum coria, & plurima conchata, & uellimenta, & mihi agerere, q. Dominus corum Tuchebeque dicta nomen meū audierat, quoniam illi ex Duchachana qui est fluvij? Griefalag, sunt etiā maxima iuncti amicitia eundem certiorer reddiderat, q. illac transieram, & cum eidem fuerit coegressus, quia me harenq. hospitium prohibebant, & corum coloris, & quidammodum postea nos amicitiam inueneramus, & illi se fideliter impetio Vestra Maestatis, & Provinciam offerrebat, rogabatque, ut illi in amicitia recepim, hacra me condicione, q. incolae prouintiae et Culua regionem suam nullo pacto ingredierent, & peterem et rebus, quae in prouintia illa con

subit.

Flora in
partibus est
ere pinguet.

subit.

Consilia dñi
Divertima
Lorrio dñi
tum ad caput
di cacamatin.

Prologus par
tur Cacama
cia a ludo.

Capit a filio
omni vasilii
divertima
et ad Corvili
adductur.

Congressu
luranti Zep
a paxtura
Corvili.

Comocur
omni vasilii
divertima
Zemurati et
erem buber.

dicit Cacamatin abducentur qui postq̄ eis fidem nostram dicit
senus q̄ fecerit & uti eferent paribus nostris fuerit, illum tunc
expugnatu possidemus, & sic eorum, quia dictus Dominus mutae
zuma ta egit cum eis q̄ illi induxerit dictum Cacamatin, ut ei
illis conveniret in dicta Civitate Iteacani, & ipsi tanquam pri
mates darent operam contuleret rebus ad comodum sui Domini
faciebant, & ipsi militarent, si ille aliquid faceret unde perditu
ri, & ad ultimum intentioni danti posse, & sic in unum conple
re in ample, & elegit palli ad dicti Cacamatin, quod ei ipse lae
ritore, & eo modo edificatum exiit, quod libus illud Camois
parietur, & in laei edificatum, ibi preparatas canos secreto colloca
verant, & etiam eo loci plures viros disposuerant, si forte dictus
Cacamatin obliuisceret nec fe capi mereretur, eundem vi capere
possem, & cu omnes convenissent, illi cōiurati primates Cacama
cin apprehenderunt anteq̄ a suis audiretur, & canos imposuim
per lacum ad magnū. Civitatem deduxerunt, quae (ut superius
dixi) dicitur Per lonaes sex, quem adductum ledicere imposuere,
ut a canum Domini decibat, illumq̄ mihi exhiberent, cur illico
compertes intencibus, & bene custodiri mandavit, & comunica
to consilio cum Domino mutezuma, ipsius detenti fratrem
nomine Cellindanis Veltrae mutae illipicite, qui Cocuzcacin
nominabatur, cum ab omnibus communicatus, & Dominis didicē
punitē debuit obedientiā exhibendā modis omnib⁹ curari, tan
q̄ suo Domino, donec aliud per Maidehan Veltrae esset constitutū
& ita executū est, quomā in posteri omnes eidem paruerūt tanq̄
Domino, ut prius parauerat dicto Cacamatin, & ille omnia quē
illi Maidehan Veltrae nomine mandauit libentissime, & fideliter
fuit executurus: Post aliquot dies transactos a capuinate dicit
Cacamatin Dicitus Dominus mutezuma omnes Dominos pro
uinciatū suarū, & Civitatū circūiacentū convenire iussit, & mihi
postq̄ convenire nuntiavit, ut eo assidua debeēt, & post medā ad
ventū talia fatus est: Charissimū fratres, & amici, du optime ius
tis vos omnes, patres, vestros, & maiores, mihi, & antecessorib⁹
meis subditos extraxisse, & a me, & ab ethelid optime tenios, & om
nibus honoribus cedendoros fuisse, & nos quop̄ mihi, & maio
ribus meis ea exhibuistis, quae boni, & fidelis iustitiae Domini
p̄sistere tenorur: Etiam arbitor vos illed ab antecessorib⁹
memoria tenere, nostrum genus ex his Provinciis originemō du
cere, sed elonginq̄us provinciis huc adductum: Nam maiores

nostris huc adduxit quidā eorum Dominus, qui eos in ea dimi
sit, atq̄ discedit, & longo post tempore rediit, cum in ea dimi
colombas his in regionib⁹ possidisse, & ex incolis maiores nostros
& ex eis liberos procreasse invenit, adeo q̄ ulterius sicq̄ progres
di noluerunt, nec in Domini iuscepere, at ille discedens promi
sit, ut personaliter rediret, aut alios, & postea, ut posset eos ad illius
femina contingere. Scitq̄, q̄ cum hactenus indies expectatur
mus, & per ea quae presens eius perfectus nobis reulit de Rege
no, & oportet Domino, quem cum luce defidiasse, & a loco unde
huc adventasse possit, ut pro copio habeo, & vos similiter
tenere debeatis, q̄ ille uter et ille Dominus, quem expectabam⁹,
illum habuisse: Sed posteaquam nostri Maiores ea, quae tene
bantur Dominis suis praefate, non praefecerit, nos ad oportet fa
cere, & Dns nostris agamus gratias, q̄ illud, quod tam diu expect
taurimus, nostris temporibus evenit: Licet nos omnes obesta
et quemadmodum huc hactenus in Dominum tenuissis, & mihi
in omni⁹ Dno habeatis, Postq̄ ille uelut Dns naturalis cessit,
& ill⁹ utice huc eius sibi in Dno habere, colite, & obsecrate, &
oia tribu, & obsequia, quae mihi hactenus suspendere soliti et
tis huc eius prescho exhibere, quoniam ego paniformiter con
buere, & omni⁹ mandatis parere attingor, & ulterius om
nia exequi, & praefate, quae de iure Domino praefate tenemini,
in quo teni mihi gratissimum faciens, Hae omnia plurim⁹ lachi
mi, & maiora imo tabens sup̄spira corde, quam quilibet san⁹ pos
set, scilicet, Comitabatur reliq̄s proceres lachimis in mutezuma
suis assiduis lachimis, & itaq̄ paulatim innotari illi, atq̄ respo
dere possēt, & prescho ferentissime Domine nell' affat⁹ respo
nis, qui eidem non plurimū opacuerunt, Tandem scidatis lachi
mis responsum dederit, q̄ illi se in subditos dediderat, & cum
in Domini habebant, & tenebant: Licet pro pollicebatur se omnia
executurus, quae ipse constituisset, & ea de causa, & etiam rationi
bus per eum deductis ipso animo uelente illius iussa exsequi, & mihi
extime persequo subdabant: Maidehan Veltrae, & sui in sal
nos offerebant, & ibidem eorum quilibet pollicitus est exequi tal,
quae Regali Maie Veltrae nos quilibet impoita, & exhibere oēs
ceduntiones, & obsequia, quae antea dicto Dno mutezuma praefate

Rominis, cu
huarigis ab
uere,

Superiore,
primo enio
ng ducere ar
bitratur in il
lis paribus,

Divertima
se in vasilium
labur Quere
L. 6. 7. ca. 7
Quierari.

Divertima
Zemurati
pollent esse
et dicitur
Quierari.

bus ipse cognitione aliqui habebat, simulachra ad uera formā
ta aurea, & gemis, & ex plumis obtemperat, & in tali
excellente, & perfectione, q̄ p̄t̄e uiaa ip̄lectam̄ uidebantur,
quorum mihi non modica impartitus est, quō Maieſtate Veltre
uē Maieſtate Veltre (subdidicant, alioctus sum dictum Do-
mini mutezuma, & si significam Maieſtate Veltre aliqua au-
ſi quantitate pro quibudam operibus suis perficendis opus
eſt, Rogabant aliquos eius, & ego ſimiliter aliquos emeſi
Hiſpanos deſignari per prouincias, & habitaciones illorum
Dominorum, qui ſecō dīc obſeruar̄ eos honorando, & rogando,
ut, q̄ de auri, & argenti quantitate, quam ipſi poſſidebant,
ultra coram exigentiam Maieſtati Veltre inferuer̄t, &
eo pacto apparet, q̄ illi ſi inferuere epiſſet, & Maieſtas Veltre
ſatis egregium coram animi in ſeruicio perſpectū haberet,
Eſſimiliter Dominus mutezuma de eo q̄d poſſidebat mihi ipſe
impartiret, quoniam ea omnia Maieſtati Veltre mittere con-
ſtituer̄ per nuncios, quos primo cum rebus aliis Maieſtati Veltre
tra eſt traſmiſiſſus, & eodem inſtanti perit a me ſibi Hiſpanos
quendam deſignauit, quanti nomina, quoniam monumenta omnia
amiſi, nō ſubueniam, illis enim prouincie ſunt plurime, & diuerſe,
quanti, aliquę per octuaginta, & aliquę per centum leucas aberrat
a dicta Ciuitate I emixitan, & cū predictis Hiſpanis ite iuſſe
ſe quodam ex ſuis, quibus precepit, ut ad dictam poſinitiam
& Ciuitatem Dominos probuſſerent, & exponerent, q̄ ego uni-
cuſq̄ quantum auri ſummi, quam ipſe conſtituit, Imperator,
& hoc exequit ut, nam illi omnes Dominos, ad quos proſecti ſunt,
Contribuerunt imperatori ſumam ſā embiematu, q̄ auri in mal-
ſis, & ſolis, & aliorū, que ipſi poſſidebant, & ſuo eo quod ſummi
potuit ex quinta illorum portione, que Maieſtati Veltre debet,
ſuerunt triginta duo milia, & quadringenta pondera auri abſq̄
ſupellectilibus, ex auro, argento, rebus ex plumis factis, parnis
gemmis, & aliis pluribus rebus maximis ualoris, que omnia Ma-
ieſtati Veltre conſignati, & ſepulci, que tranſcurant ualorē con-
tū millium Ducatorū. Erant preterea talia, & tāta mira, q̄ uarieta-
te conū, & nouitate erāt, ſextimabilis. Nec purgatiſſi arbitror, oſ
ex principibꝫ ſā Chriſticolis, ſimilidibꝫ de quibꝫ apud morales
impresantari meo habet, alia haberi poſſunt, & erit Maie-
Veltre illa, que expoſto nimia uideri non debet, poſſeq̄ ſeſe ha-
bet uentus, q̄ corum, que terra manūq̄ haberi poſſunt, & de qui

Correſſo a do-
mino dūctū
ſuma et reli-
quis proceſ-
ſus ad impu-
renti tranſi-
tendū.

Quorū ſp̄
pant ad colle-
gentū auri
ſa, & ſi: ma-
ſebat tranſ-
mittendū.

Nota re mi-
ſe Corſicio
et dicitur.

Nota reho
ſi paribus ce
bonicę pul
eſt rima,
Zerbarum
auri, globulis
curre, & orre
ſio deſunt mu-
tegrina.

Nota reho
ſi paribus ce
bonicę pul
eſt rima,
Zerbarum
auri, globulis
curre, & orre
ſio deſunt mu-
tegrina.

Domini dū
reſignatū
tium creolo-
quini iurata
Corſicia.

Nota reho
ſi paribus ce
bonicę pul
eſt rima,
Zerbarum
auri, globulis
curre, & orre
ſio deſunt mu-
tegrina.

Conditio nō
erit post. 6
na nisi dō
requisita rē
re.
mus: Scit tamē Maierlas Vēstra q̄ si in aliquo dēficiam in prē-
dictā tenui relatione plus peccabo Mellinudo, q̄ augendo, tam
in his, quam in aliis, que recentēo Mellinudi Vēstra quoniam
equum mibi videretur, & apparet ea, que Regi meo, & Domino
recēdere dicitis p̄sūta uteritate nō augendo, aut minuendo, aut inter-
ponendo exponere.

C P̄us tamen q̄s situs celestis Cuiusdam Temixitan, & re-
liqua, que in proximo p̄cedētē capite asserui, recentēo aggredi
ar, viliū est, ut omnia mēti p̄cepti possint, nisi p̄mittatur de Mē-
fico, ubi dicta magna Cuius est collecta, & ubi illius Domi-
ni munitur magna copia consistit, explicat: Proxima hęc esse fides, &
aspirantis montibꝫ circumspēta est, & in ea plantis est in circuitu
us ad septuaginta leucas, cui plantis in sūr gemini lacꝫ, qui tere
universi occupant, quia duo illi lacus ambiunt spaciū quinquā-
ginta leucarū, & in altero ex lacubus est aqua dulcis, altero acro,
qui maior est, aqua salū. Illa vero plantis ab uno latere tere-
gaur colliculis quibusdā, qui in medio planitie consistūt, & dicti
lacus in fine iunguntur inquadā angusta planitie, que inter dictos
colles, & excellos montes consistit, qua angustē extenduntur per
balistē iactū, & per ea alter lacuum ingreditur alii, & ad Cui
tates, & colonias, que in dictis lacubus existūt, homines Canois
invehuntur, alibꝫ eo, q̄ aliquis terrā attingat. Sed quia est magis

lacus salinus, habet flosci, & resinosi ad instar. Maris quoniam
cūqꝫ aqua dicti lacꝫ exercitū aqua salina ingreditur lacū dulcis a
reus, & adeo insolentior aliter, q̄ si ingres, & rapitꝫ flumē? segre de-
ditur: Et copulata illa Cuiuras Temixitan est tunc dicitur in illomag-
no salo lacꝫ, & continēt ad dictā Cuiuratem, qua est iter duarū
leucarū, quatuor habet ingreditus fratis manu fabricatus visis iaris
quāpla quantū est Hyppalis, aut corduba, illius p̄cipui vici an-
tiqua extendit lata Hyppana equitibus lancea, Cuiuras est tā
fūidā, & recto tramite p̄cedentes cernit, & omnes alii, & quos
p̄dicti mediana in aquis alia in terris est, per quos Canois invehit
tur, & vicinomes habent suos exiūs, ut ab uno ad alium aqua
p̄nate, ut quoniam omnes illi exiūs, quonā illi sūr lausima, ha-
bent nō ignas trabes optime dolatas, & tales q̄, quibꝫdam in lo-
cīs possunt per eas transire decem iuncti equites, & cum confide-
ratem finisqꝫ aciem in me conspiciat, ipsi comode facere po-
terunt eam eo in finem continuatū Cuiuras in supra dixi, & amno
terram pontes egredunt, & ingreditur dictē Cuiuras facillime

Men lacum
in
flumē
erit ubi
beret mare
C. apium.

nos fame perire cogētē, p̄iungit ad cōtinemē venire potēsiꝫ, eā
ingerēt, proptē berginios quatuor engidos curati, & in celo
quatuor cri-
que ex. eretino
ut litore ca-
pouit multica

Mera planā
mū? am
plum in hoc. et
litare,

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

nos fame perire cogētē, p̄iungit ad cōtinemē venire potēsiꝫ, eā
ingerēt, proptē berginios quatuor engidos curati, & in celo
quatuor cri-
que ex. eretino
ut litore ca-
pouit multica

Mera planā
mū? am
plum in hoc. et
litare,

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

nos fame perire cogētē, p̄iungit ad cōtinemē venire potēsiꝫ, eā
ingerēt, proptē berginios quatuor engidos curati, & in celo
quatuor cri-
que ex. eretino
ut litore ca-
pouit multica

Mera planā
mū? am
plum in hoc. et
litare,

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

Mera vira
jim in illa
partibus.

adeo illustria, vt meliora fieri nō possent. Venduntur corā cerni-
 va optime aptata cū pilo, & sine alba, & tincta coloribus variis.
 Venduntur scissilia multa, & optima vernice suffusa. Vendunt
 dola maxima, & parua, cenophora, olivæ, & alia valia scissilia,
 & alia infinita genera vaticationis, & maiori ex parte vernice suffu-
 sator. Vendunt multas mayz tam solliatū, & scdū in patem ovet
 eundē remet saporem, quem in reliquis. Insulis temperare solet,
 Vendunt ortocetas ex aulibus, & picibꝫ recumbens, & fallis, cru-
 dis, & coctis. Vendunt quo gallinarum, & anserū, aliarūqꝫ avit
 maxima in copia. Vendunt pleccenas ex ovīs. Et deniqꝫ vendit
 in dictis foris quicquid igitur, & credit in illis Provinciis, vnde
 vltra ea, que ex polui, sit talia, & tam diversa, qꝫ propter prohibi-
 ratam, & quæ corā nomina non teno, nō recitabo, & genꝫ quod
 libet mercium habet vicem proprium nulla data alia mercū com-
 missione, & in hoc optime habent ordinem, & omnia venduntur
 bene cōparata vel mensurata, non tamē hactenus visum est, qꝫ
 aliquid pōdere vendant. In humidissimi magna placera est domus
 ampla in insulam Iudicij, vbi semper morantur decem, aut duo
 decem persone, quæ iudicant, & consulant omnia, quæ in dicta
 placera veniunt, & dubia que intingūt, malōqꝫ & detraquentes
 punia iubent. Venduntur in dictis placetis alie persone, que aliqꝫ
 duo diligenter explorant, quid vendatur, & mensuratur, quibus
 venduntur bona, insperabant. In hac Civitate sū plurimæ meth-
 ix, & domus Idolorū putcherimis ædificis, pro parochiis, & vā
 cis eorū, & in dignioribus venduntur homines, qui pro religio-
 mori suo habent, & cōtinue resident, pro quibus preter loca, vbi
 Idola collocantur, cōperuntur optima habitaciones, Omnes illi
 sūt religiosi nigris vestibus vniuntur nec capillos mutant, aut pec-
 tum a die ingressꝫ religionis, donec exierint. Filii omnes fore pri-
 matum Curiaz, & Dominorū provincie eo habitū, in religio-
 nis monio copulatae consueverunt, & hoc frequenter accidit in primo
 genitōis, & eis qui in hereditate succedunt, qꝫ in ceteris, Moran-
 tes in illis locis accessum ad mulieres non habent, nec ad eas do-
 mo mulieri pater accessum, sibi tenet a tōbis quibidam, sed vno
 tempore plus alio, & inter Nidclitas est vita suprema, cui⁹ magis
 tudine, & illꝫ particularis, & res, humana lingua exprime nō pos-
 set, quia est⁹ amplitudo tantū prehendit, qꝫ intra ipsā, que altissimo et
 a quibidam
 cubo.

Coniuncti
 videtur
 generis aut in
 suis partibus
 confluuntur.

Thora vicos
 uti quibet
 merca vendi
 tur: esse lupa
 rator.

Thora religio
 in ille errant
 bus personis
 vno sunt apud
 monachi.

Thora contra
 hereticos nos
 tri tempore
 quomꝫ hui⁹
 di quodā temp
 pore abhinc
 a quibidam
 cubo.

Thora dicitur
 hinc in cū
 blum in cū
 circuta sunt
 quadraginta
 magis turca

Continentur in qꝫ circuitu dicitur circa pulcherima habitaciones
 quibus insunt maxz aulæ, & in circūtorū, quibus resident
 religiosi ibi collocati: sunt eo in circūtorū quadraginta turres alit
 usque, & bene cōstruæ ad quartū pertrahit in per quinquaginta
 gina pedibus, & minor iter est est tanz proceritas, quam est
 circuitus hui⁹ turris, & tam bene cōstruæ
 videt⁹ tam ex politis lapidibꝫ, qꝫ exigens, ut eis politiores sicut
 nō possit, aut fabricari ubiqꝫ loco. Omnes enim polita lapides
 Saccellorū, ubi Idola collocantur, variis imaginibus constant, &
 recta, & signa omnia, que ibi posita veniunt, variis picturis,
 & lineamentis decorata, & elaborata cōstruæ, & variis modis,
 figuris, & ornamentis picta, omnes supradictꝫ turres sunt sepul-
 crū ditorum istius Provincie. Et capellæ in eisdē cōstruæ quæ
 libet Idoe est dicata, cui plus devotionis attribuat⁹. In hac
 ampla Medchira sūt tres lastissime aulæ, in quibus sunt plurima
 Idola miræ magnitudinis, & altitudinis variis figuris, & archibus
 sculpta, tam in lapidibus, qꝫ in cæto. Et dictis Idolis insunt alia
 parua sacella angustis portis cōstruæ, & sacella similitur nulli
 cōsistent Cæli diuitatem, ea sacella nō ingrediantur nisi religiosi,
 & illi non omnes, & in illis sunt imagines, & statuæ Idolorū, quibꝫ
 us etiam extra, vt superius dixi, reponuntur. Digniores ditorum
 Idolorum statuas, & eorum, quibus plus fideli adhibebant, suis
 sedibus decurbaui, decemqꝫ per gradus, Saccellag ubi consistunt
 mandate, & lustrare cōmisi: ea enim omnia sanguine sacrificato-
 rum mortalium aspersa cernebantur, ibiqꝫ gloriose procederet
 Manz, & reliquorum sanctorū imagines collocati, que omnia
 Matrezena, & incolæ molite tulenti, & prio mibi significavit,
 qꝫ alia cōmittere nō debet, quoniam si res diuulgat, per re-
 liquas cōmittentes, & loca eos mibi facillime rebelles reddere
 possent quia illi arbitrantur omnia bona temporalia a dictis
 Idolis ibi exhiberi, & concedi, & si incolæ paraverunt, qꝫ
 tales consumuæ inferretur, facerent, nec alienis quibꝫ
 illis exhiberent, & fructus terre esset cōsecrati, utare homines sūt
 nec penre cogentur: Eos quotidianis adhibitis interprecibus
 admonui, qꝫ maxime decipiebantur, sicut in illis Idolis collocat
 re, quos propriis manibus ex immundis collabantur, & eos
 fuerit oportere, vnum esse Deū omnium vniuersalē Dominū, qui cre-
 auerit Cæli, & terræ, & omnia alia tam subtilia, qꝫ manifestilla,
 qui pariformiter illos creauit, & nos alios omnes. Deiqꝫ esse
 sine principio, & immortalē, & qꝫ illi soli credere, eundemqꝫ solum
 E ii

scribitur
 imagine sō
 forū in dō
 epta cōstru
 torum.

Inponit sō
 forū loco dō
 turris c alio
 rui functio
 rui hinc con
 refusa.

Coronā vey
 hui⁹ Romi
 vniuz religio
 promittunt
 proctea.

Hereticus dicitur
recusans 7 ali-
quod proce-
ditur. **Hereticus**
potest haberi
dicitur dicitur
adorant.

Imaginatio no-
stre religio-
sum facit
3 dolores cor-
telus.

Imaginatio cor-
pore sunt
3 dolores cor-
telus.

Imaginatio cor-
pore sunt
3 dolores cor-
telus.

adorate, nec aliis creaturis, aut rem aliam præter solum Deum de-
berent, reliquæ, alia exponant, quæ tali in re exponere sicut, ut
illos a sua idololatia abducere possent, & ad cognoscendum sicut
respondere, q. illi iam matris expositorem, & possidentem Muretzuma
ex hac R. egionem, & diu matris expositorem, & non esse ostendunt
se, & optime eunere poterat, q. illi dicit aliquo errore ducti in his
rebus quæ colantur, cum iam diu patriam suam exissent, & qua
lier ego qui vultissime teneram, melius recordari deberet, & quæ
ipso colore, & credere deberent, & illis ea impendant deberent,
ac eos docere, ipsiq; se paratos offerbant ad ea, quæ ipsis tanq;
meliora proponerent, & dictus Muretzuma, & alii plures ex prima
tibus asserere, dum idola & facellis deicerent, & dum illa munda
rennunt, & novas imagines imponerent, & omnes hilari fronte, ut
conscire poterat, illiq; seriosè mandant, ne impoñent idolis pu-
eros, facerent, ut prius soliti erant, quia hoc Deo, Opt. Max.
admodum displicebat, & V. Atha Marcellus suis facris legibus pro
ea sacrificandi consuetudine abstinuerit, & eo toto tempore, quo
morat? sum in ea Ciuitate, nullq; vitæ est, pueros aliquos interfici,
aut idolis immolari: Imagines, quibus isti fidem adhibent, sicut
matris proceritatis, Imago, quibus isti fidem adhibent, sicut
ut ex omnibus feminibus, & leguminibus, quæ ipsi in vitæ ha-
berunt, & matris infimul, illasq; intertempore pro sacrificiis con-
dunt sanguine incorporant, quæ pectore adhuc viucentium extra-
hant, & illo ex corde emanato sanguine facinram humectant in sa-
ta quantitate, quæ sufficere possat ad perficidias magnas illas sa-
tuas, & asidem perfecis, & in facillis collocauit, plurima mora-
lium corda offerunt, & famuliter asidem sacrificant, & eorum facie
sanguine inde emanato, illuminant: Et pro qualibet necessitate ho-
mini incumbenti habet propria Isola, Ina pro captiuo sanctorum bel-
lo idolum habent, pro lutarum segutum cultura asidit, & deinde
pro re qualibet quam querunt, aut exoptant bonos foras succed-
us, præcipuum Isolum habent, quod venerunt: Hac celebri
in Ciuitate sunt multæ magnæ, & optime domus, & proprietæ
sunt tot egregiæ domus, quæ omnes primatui Domini illarum
Procuratorum, & Vasalli Domini Muretzuma in eas suas habent
habitationes, & resident in ea quadam anni parte: Sunt ultra
rines primi Incolæ Ciuitatis ditissimi, qui famuliter egregiis.

Imaginatio no-
stre religio-
sum facit
3 dolores cor-
telus.

Imaginatio cor-
pore sunt
3 dolores cor-
telus.

Imaginatio cor-
pore sunt
3 dolores cor-
telus.

Imaginatio
no-
stre religio-
sum facit
3 dolores cor-
telus.

potuntur domibus vitæ speciosas habitationes domus, egregi
os honores habitantibus floribus tam in superioribus, q. in infe-
rioribus habitationibus per vitam ex quatuor litasibus, q. in infe-
rioribus habitationibus, protruduntur gemini aqueductus, quo-
rum amplius est ad patris duos, altitudo vero ad hominis statum,
& uno ex illis inarchur dulcis aqua saporis optimi ad crastinum
nolumani portus, quæ progreditur in medium Ciuitatis, ex qua
bibunt, & reliquis in rebus necessariis utuntur, alter vero alio-
u uacat? est, & dum ab uno ex illis immundissimas, deiceret soluit,
in alia aqua decurrit, domes ronduntur, & quæ trans portum
proprie inueniuntur, quibus aqua salis ingreditur, & egreditur con-
ducit aquas prædictas dulces p. canales quosdam in crastinum
numus magni botus, qui extenduntur quantum trabes dictorum pon-
tuali canoas, quam hoc pacto & canali bus accipiunt, canoas po-
tibus subiciunt, in quibus flant homines, & aqua canoas implent,
& implentibus facis faciunt, & similiter in omnib? ingreditibus
Ciuitatis, & ubi conerant Canoas, qui locus est ad quem maior
pars comætarum, qui apporatur ingreditur Ciuitate, sunt pat-
te, aut illata Ciuitate, certum quid pro uectigali recipiunt, & necio
an Domino muretzuma prouenerit, aut præcipue Ciuitati, quia
hactenus non inuestigari credo tam est? Domini, quonia in uiti-
ditis aliani Prouinciat, illud uectigali uisit est? Domini in proluo-
ri Domitoria Prouinciat, Sunt prouinciat in omnibus publicis fo-
ris illis Ciuitates quotidie operant, & Magistri Curatorum arti-
fici psychologues, qui operas suas conducunt: Huius Ciuitatis,
Incolæ melioris modis habet, & sunt libidinosi circa uitæ, & alia
muretzuma temper in ea uerfabatur, Et omnes Prouinciat Do-
mini illis Vasalli conueniant in eadem, propter ea habebant
meliorum ordinem, & politiam in omnibus: Et non longior sim in
rebus ultra magnæ Ciuitatis recendendis, quia tam otio memon
expedirent, ueterius non sequar, nisi hoc unum, q. in obsequiis, &
uictu habent uictum in Hypantibus obferunt, & similes in suis or-
dinationibus, & constitutionibus: Et dato, q. hoc gentes sim habebat,
quæ in natione, uirtute est & uidetur modis ab eis in conuoluntati
C. Circa obsecra demerita p. Diu muretzuma, et ros maris, quæ
ad imaginantur latus habebat, est aliqd sensibile, & ingente
recusans.

Imaginatio
no-
stre religio-
sum facit
3 dolores cor-
telus.

Imaginatio
no-
stre religio-
sum facit
3 dolores cor-
telus.

Imaginatio
no-
stre religio-
sum facit
3 dolores cor-
telus.

Enclitice for
formaliter
tum apertice.

pollicitor. Maie, V. veltz, q. unde incipiam ignoro, nec quomodo
fincem imponere valeam, ut eorum minima portione finitipol
sim, quia ut Maieftat Veltz alias reuul, qu' barbari domini, qui
qualis fit, et potentia, auroplendia maior hae esse potest, qui
Simulachra aurea, & argentea, ex plumis, & gemis, & omnibus
generibus, que sub Cap' sunt in suo Dominio, possidere possent,
& Simulachra aurea, & argentea, cum bene effigiat, ut amplex qui
libet apud aptare non possent; Ea vero, que sunt ex gemis, huma
na ludicri colere non possent, que infumum tam p'fecte con
ficiantur. Ea vero ex plumis talia erant, q. nec in terra, nec in rebz
feris seu pichis, mirabiliora fieri possent; Non uulsi cognoscere
quam Dominii dicti Domini mureczuma exindebat, ille
enim undiq; a sua magna Ciuitate mittit nuncios cum suis man
datis per leuicas duceas, quibz omnes parent, quibuscum bella
quodam prouincias suis prouincias citet, datus, quibuscum bella
gerat, & ut cognoscere ualut eius Dominii erat tam latum
quam sunt uniuers' Hyfpanis; quia ad sexaginta leucas ultra pu
toniam, qui est natus Grifalar, nuncios suos misit ad Ciuitatem
nomine Comazan, ut illi uenientes prestati obediencia Maieftati
Veltz, que distabat a magna Ciuitate per ducentas, & uiginti
leucas. Sed usq; ad centum, & quinquaginta nostri Hyfpani a me
uili ire tufti sunt, omnes fete Domini istius Prouinciaru, & maxi
me circiuicini resident in illa Ciuitate pro maior parte, am, ut

Quanti p'ce
domini
domini
domini
recupna.

superius reuul, Et ut plurima dicti Domini habent suos filios
p'rogentos ad seruita dicti Domini mureczuma, et quilibet
eoru Dominos suis in locis habet Castra, & in eis milites suos, et
suos redditus, & obsequiu collectores, & moderatores, q. ex oibz
p'uitis sibi conuenit, & copuul habet de omnibz, que quilibet p
munita contribuere obligatur, habent characteres, & figuras, quas
tunc in papiro quam faciunt, quas ipsi intelligunt, & quilibet pu
munita habebat separatu obsequiu, & contributores secundu qua
erant seruiti, ita q. ad manus dicti Domini mureczuma perueni
ebant omnia genera reu, que in dictis prouinciis copuul pote
rant, & cum tam presentes, & absentes merebant, quo nullos mor
taliu Dominos plus timet Crediturim; Habebat tam in Ciuita
te, & per extra domos plurimas uoluptatis gratia melius constructas
q. dice possit, & que uere erat digna magno Principe, & Domino
Habebat in Ciuitate ad uili suum palatio tam alta, & mirabilita,
q. mihi impossibile uidetur magnitudine, amplitudine, & bonita
tem illoru recentere; Idcirco me non introruita, ut aliquid de eis

Maie uelut
facere barba
reo dominos
q. nisi cum pri
mario prout
cosu in seruito
babeant.

Maie uelut in facie, corpore, capillis, superciliis, & palpebris
Habebat aliam ead' domu amplissima, & multissima, in qua
erat latu p'gustulu pauimento ex crustis marmoreis egregius or
natum in modum lanunculaz tabule, & domus erant profunde,
quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem tex
palsuum in quadrangulo, & in medio quadrantibus istarum
habitationu, cerebatu uolucris rapina uitam quersa, & tu
municato usq; ad aquila, quocunq; conuenirent in Hyfpanis, &
plura genera, que nunq; in Hyfpanis uisa sunt, & in quolibet
mae magna copia, & in qualibet istarum erat lignu, ubi uolucres
residebant, & aliud extra infra rete, & uni infiduciant aues modu
non tempore, cu pluuioium erat tepus, in altero uero portereu esse
excurres ad sole, & aera, diu aliqua spiritudine laborant; Istis om
nibus uolucibus pro eor' cibo gallinas impanturabant, & non
aliud, in eod' palatio inferius, que eadem aule magne p'leas, sunt
magnis canis, & grandibus lignis fabricate, & conuicte, &
in eis, ut plurimum conuenebant Leones, rygides, lupi, uul
pes, Cani variu & oim horu animalia r' uolstru q. & impediti erat

Maie in
maie
recupna
tira.

Maie uelut in facie, corpore, capillis, superciliis, & palpebris
Habebat aliam ead' domu amplissima, & multissima, in qua
erat latu p'gustulu pauimento ex crustis marmoreis egregius or
natum in modum lanunculaz tabule, & domus erant profunde,
quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem tex
palsuum in quadrangulo, & in medio quadrantibus istarum
habitationu, cerebatu uolucris rapina uitam quersa, & tu
municato usq; ad aquila, quocunq; conuenirent in Hyfpanis, &
plura genera, que nunq; in Hyfpanis uisa sunt, & in quolibet
mae magna copia, & in qualibet istarum erat lignu, ubi uolucres
residebant, & aliud extra infra rete, & uni infiduciant aues modu
non tempore, cu pluuioium erat tepus, in altero uero portereu esse
excurres ad sole, & aera, diu aliqua spiritudine laborant; Istis om
nibus uolucibus pro eor' cibo gallinas impanturabant, & non
aliud, in eod' palatio inferius, que eadem aule magne p'leas, sunt
magnis canis, & grandibus lignis fabricate, & conuicte, &
in eis, ut plurimum conuenebant Leones, rygides, lupi, uul
pes, Cani variu & oim horu animalia r' uolstru q. & impediti erat

XXVIII

entare, sed tamu hocum, q. in Hyfpanis non sunt illis familia:
Habebat aliud palatiu fere non minus bonu, q. illud, in quo erat
Pulcherrimu uirtutum quidam propeccallus eidem infiden
tibus, & marmora, reliquaq; ornamenta erant ex lapide optime
elaborato; Illi palatio inerat habitaciones, quibus possent hospi
tari duo magni Principes eor' eor' oblectu, in hoc palatio erant
decem flagna, ubi habebantur omnia genera auiu aquilulu rita
rum Prouinciaru, que sunt multa, & uaria, & omnia altitudi, &
ad usq; humanibus uentibus erant aque dulces, quae aquas quo
dam solito tempore emittent, ut flagna emouantur, & pos
turbantur cibum, que eis erat propius, ita q. illis, que piscibus nu
tritur piscis dabat, & que uermibz uermes, & que Mayz, Mayz,
& que alia minoribz femibz, & minoru femina coccebat; Et cer
ta refero Maieftat Veltz, q. uolucrisbus p'fices edentibus ducet
& quinquaginta libz quotidie exhibebantur eis illis, qui in die
to salo facti capiebantur, his alendis uolucrisbus dabant operam
triceru uiri nulli negotio alterius incumbentes. Erant p'xytera
alii ad auius prestanda medicamina prestolati, cuiuslibet flagno
prospetacula imminet, & deambulatoria egregia, & sumptu
osa, que dictus mureczuma solarti gratia fecedere solebat. In hu
ius Palatii particula tenebat homines, pueros, feminasq; a mariu
tat & candidos in facie, corpore, capillis, superciliis, & palpebris
Habebat aliam ead' domu amplissima, & multissima, in qua
erat latu p'gustulu pauimento ex crustis marmoreis egregius or
natum in modum lanunculaz tabule, & domus erant profunde,
quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem tex
palsuum in quadrangulo, & in medio quadrantibus istarum
habitationu, cerebatu uolucris rapina uitam quersa, & tu
municato usq; ad aquila, quocunq; conuenirent in Hyfpanis, &
plura genera, que nunq; in Hyfpanis uisa sunt, & in quolibet
mae magna copia, & in qualibet istarum erat lignu, ubi uolucres
residebant, & aliud extra infra rete, & uni infiduciant aues modu
non tempore, cu pluuioium erat tepus, in altero uero portereu esse
excurres ad sole, & aera, diu aliqua spiritudine laborant; Istis om
nibus uolucibus pro eor' cibo gallinas impanturabant, & non
aliud, in eod' palatio inferius, que eadem aule magne p'leas, sunt
magnis canis, & grandibus lignis fabricate, & conuicte, &
in eis, ut plurimum conuenebant Leones, rygides, lupi, uul
pes, Cani variu & oim horu animalia r' uolstru q. & impediti erat

Maie uelut in facie, corpore, capillis, superciliis, & palpebris
Habebat aliam ead' domu amplissima, & multissima, in qua
erat latu p'gustulu pauimento ex crustis marmoreis egregius or
natum in modum lanunculaz tabule, & domus erant profunde,
quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem tex
palsuum in quadrangulo, & in medio quadrantibus istarum
habitationu, cerebatu uolucris rapina uitam quersa, & tu
municato usq; ad aquila, quocunq; conuenirent in Hyfpanis, &
plura genera, que nunq; in Hyfpanis uisa sunt, & in quolibet
mae magna copia, & in qualibet istarum erat lignu, ubi uolucres
residebant, & aliud extra infra rete, & uni infiduciant aues modu
non tempore, cu pluuioium erat tepus, in altero uero portereu esse
excurres ad sole, & aera, diu aliqua spiritudine laborant; Istis om
nibus uolucibus pro eor' cibo gallinas impanturabant, & non
aliud, in eod' palatio inferius, que eadem aule magne p'leas, sunt
magnis canis, & grandibus lignis fabricate, & conuicte, &
in eis, ut plurimum conuenebant Leones, rygides, lupi, uul
pes, Cani variu & oim horu animalia r' uolstru q. & impediti erat

Maie uelut in facie, corpore, capillis, superciliis, & palpebris
Habebat aliam ead' domu amplissima, & multissima, in qua
erat latu p'gustulu pauimento ex crustis marmoreis egregius or
natum in modum lanunculaz tabule, & domus erant profunde,
quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem tex
palsuum in quadrangulo, & in medio quadrantibus istarum
habitationu, cerebatu uolucris rapina uitam quersa, & tu
municato usq; ad aquila, quocunq; conuenirent in Hyfpanis, &
plura genera, que nunq; in Hyfpanis uisa sunt, & in quolibet
mae magna copia, & in qualibet istarum erat lignu, ubi uolucres
residebant, & aliud extra infra rete, & uni infiduciant aues modu
non tempore, cu pluuioium erat tepus, in altero uero portereu esse
excurres ad sole, & aera, diu aliqua spiritudine laborant; Istis om
nibus uolucibus pro eor' cibo gallinas impanturabant, & non
aliud, in eod' palatio inferius, que eadem aule magne p'leas, sunt
magnis canis, & grandibus lignis fabricate, & conuicte, &
in eis, ut plurimum conuenebant Leones, rygides, lupi, uul
pes, Cani variu & oim horu animalia r' uolstru q. & impediti erat

Maie uelut in facie, corpore, capillis, superciliis, & palpebris
Habebat aliam ead' domu amplissima, & multissima, in qua
erat latu p'gustulu pauimento ex crustis marmoreis egregius or
natum in modum lanunculaz tabule, & domus erant profunde,
quasi ad statum hominis cum dimidio, & ad magnitudinem tex
palsuum in quadrangulo, & in medio quadrantibus istarum
habitationu, cerebatu uolucris rapina uitam quersa, & tu
municato usq; ad aquila, quocunq; conuenirent in Hyfpanis, &
plura genera, que nunq; in Hyfpanis uisa sunt, & in quolibet
mae magna copia, & in qualibet istarum erat lignu, ubi uolucres
residebant, & aliud extra infra rete, & uni infiduciant aues modu
non tempore, cu pluuioium erat tepus, in altero uero portereu esse
excurres ad sole, & aera, diu aliqua spiritudine laborant; Istis om
nibus uolucibus pro eor' cibo gallinas impanturabant, & non
aliud, in eod' palatio inferius, que eadem aule magne p'leas, sunt
magnis canis, & grandibus lignis fabricate, & conuicte, &
in eis, ut plurimum conuenebant Leones, rygides, lupi, uul
pes, Cani variu & oim horu animalia r' uolstru q. & impediti erat

Zouice Zia
griado Zia
pos 7 alias
plura fra.

eo fe exhibebat estipe, & oculis inclinatis iba, & corpore humil
 limo, & cum alloquentes vultu non inspectabat, quod magne ve
 nerationis, & reverentie signi erat, & propterea eos ea de causa
 res, & subdit
 Ermonia
 qua familia
 ros, & subdit
 alioquin Ebo
 alioquin Ebo
 sequitur.

semper pre
 codit Eboni
 sum aliquis
 numa aliquis
 sum aliquis
 vixit ab 150
 152.

Corredo etia
 clupecto mare
 us consilium
 die.

Tempus et
 Erburit quo
 Corredo mar
 Ee
 mstratum.

eo fe exhibebat estipe, & oculis inclinatis iba, & corpore humil
 limo, & cum alloquentes vultu non inspectabat, quod magne ve
 nerationis, & reverentie signi erat, & propterea eos ea de causa
 res, & subdit
 Ermonia
 qua familia
 ros, & subdit
 alioquin Ebo
 alioquin Ebo
 sequitur.

semper pre
 codit Eboni
 sum aliquis
 numa aliquis
 sum aliquis
 vixit ab 150
 152.

Corredo etia
 clupecto mare
 us consilium
 die.

Tempus et
 Erburit quo
 Corredo mar
 Ee
 mstratum.

maxima copia, quibus ad sanctorum gallinas apponebant, & ad
 horu animalium cultodiam erant alii tracenti vint: Erat illa ita do
 mibus ubi plurimos viros, & feminas multosque punitios, gib
 bolos, & adulatorios, & alios maxime deformitatis viros habu
 bat, & gen^o quodlibet moniti suas obnebat: ferperatis habitu
 domes, & praxant corti infirmatibus electi homines, & reliquis
 dom^o voluptuatis causa constitutas dicta Civitate praxerunt,
 cum & plures sint, & diuersifide, Obsequi sui ordo talis erat,
 Illuciente quingenti, aut sexcenti vint principales domi suam
 pecheant, qui sedebant, & spaciabantur per aulas, & decambula
 toria, que erant in domo, & ibi morantur non tamen ingrediun
 tur ad eas conspectu, & conum familiaris, & illi, qui cum eis
 sociati erant, occupabant duo, aut tria palatii impluvia, & ut
 cum maximo, & in per diem continuam ibi moxam trabebant,
 nec discedebant nisi adiucente nocte, & quod momento, quo
 nec discedebant Dominus mutereza, ipsi quoque dicumbent, &
 non minus lauta conuiuia eidem apponebant, & corum Domi
 no, & familiaribus suis portioem suam impartiebantur, penu
 artecella, & umante, omnibus uentibus patebat, omni^o q
 edumtibus, & frictibus cibum, potumq; impartiebantur, In af
 ferendo eidem cibo talis obstruatur confectio, trecenti aut
 plures adolecentes epulas innumeratas afferunt, & tam in praxi
 do q; cena omnia genera renti comestibili ta ex carne, q; piscib^o,
 fructib^o, & holerib^o, que ea in regione habent potear: & ob tri
 giditate regionis nulli bet funella, & patropidi accedis prunis pu
 nati subit, ne epulis frigiditate detentos fieret, & epulas eas
 omnes in sala magna, ubi cibum capere solebat, in sinu colloco
 bant, & pene omnis aula itersis ornata, & munda epulis impleta
 bant, ipse vero mutereza passio puluino coreaco insidebat egre
 gie elaborato, tempore quo dicumbent, ab eo distantes quia
 q; aut sex tenes dicumbent, quibus ex appolitis sibi epulis pot
 uebat, & aderat unus familiarium, qui epulas apponebat, & anno
 uentia expectabat: Laudat manus ab initio, & in fine prandi,
 aut Cene, & ca mappa, qua fides manus escificabat amplius no
 uechat, Similitet, paropidibus, aut (uallibus, quib^oemel fue
 rat, ferula allata nefas erat epulas imponi, nisi nouiter esse fabri
 care, & de prunas similis obstruatur modus, quater quoside
 uebatur, nunq; modum urebatur uelle, quicunq; palatium in
 gredebatur, nudis pedib^o illa ingredi oportebat, & cu uocati coria

Ermonia
 qua familia
 ros, & subdit
 alioquin Ebo
 alioquin Ebo
 sequitur.

semper pre
 codit Eboni
 sum aliquis
 numa aliquis
 sum aliquis
 vixit ab 150
 152.

Corredo etia
 clupecto mare
 us consilium
 die.

Tempus et
 Erburit quo
 Corredo mar
 Ee
 mstratum.

Zrcenti vint
 cultodiam
 multa in pal
 ro cum Ebu
 lupatis canis
 detenta.

Quis treret
 de
 sum familia
 sum filios.

Quis epulis ap
 ponit, psho
 Eboruquina.

Horamini
 licum libro
 rino Zrcenti
 sumantur.

Nota mirum
Correptio hinc
intra
et
et

finis de Vestra:

Incolis Provincie illius Domini Murezanum vasalli es eis, quod
contemnit manus litorei significationis prope nequies Sancti
Martini, qui sit in litore ante portum, sanctificationem Sancti Johannis
narrare, quia eis vitis illico michi nunciatum proferatur. Et post
has venit alius Isidori, fernandine incola, & atriali michi literas
ab vno Hyppano, que in ipso Maris litore collocata, uti forte
nautes alique illic advenant, eisdem cognitione meo dare cura
cepit, ne illis vagari quodamque ignorabim, quibus in locis con
sistat, qualiter quondam die vnica nauis ante portum sancti Ioannis
mris vela erat, & quantum eius vitos extendi poterat diligenter per
& eam nauim esse cogitabat, qua Maicfiani Veltax transiit
cum tempus eius rediis appropinquasset, & vt cenior fieret,
ibi presbabbatur, donec dicta nauis applicaret, vel portum in
grediretur, ut ab ea informationem capere posset, & illud ad
me aduolaret omnia nunciatum.

Notandum ad
de
et
et
et
et

ex Hyppanis expectui, ut vnus iret vna via, alter vero alia, ne
quibus inuicem nullibi mori traherent, donec ad dictum portum
perueniret, & cognosceret quot naues adveniant, & ex qua pa
tria essent, & quid importaretur nauibus, & reuertentur michi
nunciatum. Alium etiam destinatum ad Quiniam vixit Crucis de
clarati ea, quæ audieram de predictis nauibus, & sub-ebâ, ipsi
quosq; inuehant, & inuenta referent, & Alium presceto illi,
quem cum centum & quinquaginta pedibus, vt Maicfiani Veltax
tre superius declarauit, ire iussuram ad fundamam Coloniam in
provincia, & portu Quacaculo, qui per meas literas mandatum
vbi cumq; locum nunciatus eum offenderet, ibi consistere nec vlt
terius progrediretur, donec aliud haberetur a me in mandatis, alia
tamen michi fasce dicebam, naues quædam portum applicasse,
qui vt dicende apparuit iam conum addentis cognoscere proutq;
fibi conuis debus fuimus, & post eorum discursu quindocim
habui ab eorum aliquo, ex quo no parci accepti admirationis. Qui
b9 transactis veniret alii Isidori, vallali quosq; dicti Domini Mure
zanum, qui michi indicauerat dictas naues in ipso portu anchoras
icefise, & q; homines ex nauibus descendere, & conu numerum feru
ti tormentis.

XXXX

afferebat, q; vna octingenta equites, & octingenti pedites, & decem
aut duodecim tormenta, & hec omnia picta videbatur in quadâ
parcia papiro, ut ea ostenderet dicto Domino Murezanum, &
nunciatum, q; Hyppanus ille quem litorei prescripserat, & nunciis
alii quos ego milicam erant capti homines, qui & nauibus detra
derant, conseruare dictis Isidori, vt exponeret michi, q; conu pater
fecerat illos reuerti no permittebat, Flor intellecto coluim mitero
reuer.

re presbabbatur, quom medi aduocatum ci mens literas, & literas
Iudici, & regenti Cunitana vix Crucis, qui meo erat in prefata
Cunitate, que litore dirigebantur presceto, & vnus, qui applico
rari illi portum, nauis eis faciendo plurib9 omnia, que michi in his
partibus conuenerat, & plurimas Cunitates, Villas, & Castra sube
geram, acquiescentiq; & eas pacifice subditas, retinebam Regali
Celsitudinis Veltax seruatio, & captum detinebam Primarium
Domini hanc prouinciam, & me esse in illa celebri Cunitate, &
de ipsius Cunitas qualitate, & auro, & emblematibus, que pro
tre relationem istam prouinciam, rogabamq; eos ut michi indi
carg, qui forent, & si essent ex Regnis, & Dominis Veltax Celsi
tudinis orandi, & scilicet si ad has prouincias suo Regali man
dato presceti fuissent, aut ad potendam Colonias, & morari eis,
vel si vltimus progessit, aut si vellent reuerti, & si pigresceret
lenaturus, si non essent de regni, similiter michi nunciatum cura
rent, si ne aliqua preueniretur, Otterebâ namq; me si possem, re
medium preslatum, sin mnr, q; eos Celsitudinis Veltax nomi
ne iuberem a suis prouinciis discedere, nec in eas descendere, &
si aliter fessident, meis omnibus, vitibus tam Hyppanicis, q; inco
lari, eos aggredere, & eos, aut captiuos, aut interficendos, di
ligentia adhiberem, namq; alienigenas audentes ingretere se. Re
gibus, & Dominis nostri regis, & Domini, Et post dicti Presbiteri
cum presbabbat ad eos literas dilectus, quina luce ad me presceti
illis, quos in custodia Cunitatis vix Crucis dimiseram, adduceret
tes Presbiterum, & scilicet duos in dicta Cunitate, vix Cru
cis inuenires, ex quibus cognouit dalsam, & vnus, qui ad dictu
portum aduocet eum, eo Diodoro Velazquez: iudicio penemise,
qui est gubernator Insule Fernandis, & locum tenens, & Dux,
& prescetus illius dalsis, erat quidam Pampbilus de Narbacz
dictus, Isidali incola, & locum aduocaret quibus octingenta, toy
destinatis.

Quæ nunciata
in conuere il
sequitur in aut
& aduenant
& vltima.

Quæ nunciata
in conuere il
sequitur in aut
& aduenant
& vltima.

Quæ nunciata
in conuere il
sequitur in aut
& aduenant
& vltima.

Quæ nunciata
in conuere il
sequitur in aut
& aduenant
& vltima.

menta plura, & pedres obtingemos, inter quos retulere octingita, ta esse pisdas gellantes, & gemmas, & lacrimas, & vitruis, Et proficitur presby generalis, & locallibus gubernationis, & unum illud Provinciarum vice, & nomine presby Didaco Velazquez, & alium habere mandatum a Veltre Maicetan, & illi, que in litrore dimiseram, annuncios a me missos esse apud primum Nauatez, que eos redireno pmittebat, qui cognouerant eis circa ea Prouina Colomania possidisse dicto ponu per locum cas doctorem, & gentes que in eam erant, & pari formate quos vis cas miseram in Prouincia Quacuacalco, & ab eo portu abesse per totas tanguia in Prouincia Tluchibeh que transiunt, & feram, yllidat, & Chintares quas Celsitudini Veltre acquirat, & pacatas reddideram, & Caledren Ciuitatem, Fernixitran, & rump, & embelamta, que in dictis Prouiniis habueram, & ab eis centio fieri voluit de omnibus, que mihi haetenus eueniat, eosq; destinaret dictus Nabatez ad Cuatate Veni Crucis, ut si fieri posset eos, qui in ea morabantur suo nomine alioquerent, eliq; staderent, ut illum sequerentur, & contra me arma sumeret, secumq; ad osse ad centum forte epistolasy, que mittebantur a dicto Nabatez, & ep' locis comorantib; in dicta Cuatate, in quibus continetur, q' omnibus exponendis nomine tuo per presbyterum presbiterum, & alios eius locos fidem indubiam adhiberet, Prouiniens de illis, qui eo modo fecerant, cum opiniam habuissent rationem, & eos, qui non obtemperant mihi muldare mittebantur, multaq; alii, que in dictis literis, cominebantur. Hec per liberos presbiter, & hii qui secum venerat expliciter. Et quasi eodem instanti succurrerit alius Hyipan ex eis, quos misit in Prouiniam Quacuacalco, & aruit ad me literas a Joanne Velazquez tone eorum presbeto, eisdem significabat, q' gens illa, que potui appliciter, erat Pamphilus de Nauatez, qui huc profectus fecum m' dario dicti Didaco Velazquez, vna et militibus, quos secum conducebat, & literas, quas dictus Nauatez cuidam Indo ad quem presbeterum dederat tanq; consanguineum dicti Didaco Velazquez, & fororium dicti Nauatez per eundem ad me dederat raurit, quibus inferebantur, ex meis nunciis illum cognouisse, dictum presbeterum mecum ibi cum illis militibus conuulisse, & debat, ut illico ille cum commisionibus eundem Nauatez proficeretur, quosq; exsequeretur ea, quas debebat, & ad que venebat, p'staret, illiq; optime scire, q' apud me videgebat, qui

Waras vni
clar v genera
lis presb' ad
cas paruo.

Waras vni
clar v genera
lis presb' ad
cas paruo.

Zitreo ros
duntur Core
no quib' mo
neur de adie
tu Barinas.

Scibir Mar
nes Joanni
Galegus in
a Correo de
fuit.

Qui presfectus itaq; homo delectus, & obnoxius Maicetianis Veltre leniuo non solum ea, que a dicto Nauatez in literis pro ponerebar, respici fecit missis ad me literis illico, vel se mecum conuenerit cum omnibus comilitonibus dilectis erat, & optima habita informatione a dicto Presbetero, & a duabus locis de plurimis, & de his, que animo conceperat dicto Didaco Velazquez, & Nauatez, & qualiter Claisse illa, & vni, qui muerha binu contra me mouerat, ex eo quia relationem, & res illius Prouinitae Catholice Maicetan Veltre, & non dicto Didaco Velazquez transfieram quem admodum malo animo profectus ebat, ut, & me vna cum multis, quos mecum habebam, quos iam pro scripseram, neci traderent: Audiueram praeterea Licentiatum Rodoriam de Figueroa Iudice P'curatorie Intelle noui: Iudicium, & reliquos Celsitudinis Veltre officiales, qui in ea residerent, quamptimum ad aures suas perueniret dictum Didacum Velazquez cum Claissem parare, inspecto eius animo, quo mitre modum, eum eis pareret, & constaret manichii damnum, & incommodum quod ex eo euenit Maicetan Veltre redundare posset, misisse Licentiatum Lucram Valquez Ap'lon ex presb'is Iudicibus vnum cum procuratorio ad montendum, & iubendum dicto Didaco Velazquez, q' dictam Claissem nullo modo mitteret, qui eo profectus est, & offendit dictum Didacum Velazquez cum Claisse, & vni in ingressu dictae Intelle Fernandiaz, qui vniis vela dare parabat, cum, & omnes cum dicta Claisse profectus centes, ne venient admonuit, quia ex eo Maicetas Veltre multum incomodi, & damni presp'fura esset, & insuper paratas ad didit, quibus non obstantibus, & omnibus illis, que per dicti Licentiatum mandata fuerant, nec monitione Claissem abire iussit, & dictum Licentiatum esse in dicto portu affirmabat, & cum ea intentione cum Claisse aduenisse, cogitandum damnum, quod ex tali itinere resisterat, auertere posse, cum eidem, & omnibus malis animis, & mens, quibus dicta Claisse vniis uela dedit, optime immoiterent: Iam dictum Presbeterum cum meis literis ad Nauatez destinari, quibus significabam, me ab eo persbitero, & ab eis, qui secum uenerant, illum presbete

Zitreo ros
duntur Core
no quib' mo
neur de adie
tu Barinas.

Zitreo ros
duntur Core
no quib' mo
neur de adie
tu Barinas.

Non Robur
no Gallegus
fidelicito qui
figuino v no
loaquit.

Cur Edico
Gallegus q
dio prosequi
Coroniam.

Zitreo ros
duntur Core
no quib' mo
neur de adie
tu Barinas.

Verba Cor
recti ad Blas
um contra
demantur.

visis, qui inani ea conducebantur, quare multum legabar, cogitabam
et accepta, cunctis, quae miserat, non recurret, et me mirari, quod polica
se eniteret me in his Pronuntiis Maieftatis Veltre, servatis in
niti, nil litterarum ad me dedisset, aut nunquam iudicisse mihi
aduentum (cum significatum, ut certe sciret me eius cognito adue
tu plurimum legatu in, partem quam olim amicitia iuncti fueramus,
partem qua arbitrar coe'dem ad inferendum Maieftati Velt
tre huc advenisse, quo nil iudicium mihi evenire potuisset, & mit
tere subornatos, vt factu erat, & iudicium litteras committomb?
meis in Maieftatis Veltre servatis existentibus, vt contra me at
me caperet, & ad eum transfugerent, non aliter, quod si innoti aliquid
essent, Christolgo, alii vero infidels, aut aliquid Maieftatis Velt
rectur via, sed sui adiuver? causas mihi insinuarer. Et mihi diversis
illos, se generalem praefectum, locum tenentem, gubernatorem, ep
pro Didaco Velazquez nominari, & quod tali de publice nomine, quod
pellam mandauerat, in vniuersa illa pronuntia: Et cum iam consti
tuisse Iudices, & regentes, & iudicium monstraret, quod erat con
tra seruatum, & leges Veltre Maieftatis, cum ille pronuntia: eu
dem Maieftati Veltre subiceretur, & coloretur a suis subditis,
& in pronuntiis constituti essent Ius dicentes, & regimen, non de
bebat vti titulis illis, cum a nullo fuisset admittus, quamvis, vt ea
exercent haberet mandatum a Veltre Maieftate, qua si habet
bat potestatem, & moneretur, vt ea mihi, & regimini Ciuitatis Veltre ve
ret Cruces exhiberet, quibus ego, & regimen parati eramus obedi
re, tanquam mandatis nostri Regis, & veni Domini, & opere comu
niter, quatenus si equali seruato Maieftatis Veltre, conduceret,
eram enim in ea Ciuitate, & Dominum captiuum in eadem detin
rebam, & in ea congederet maximum aui quantitatei iam pro
Veltre Cellulitum, quod his, qui in eum erat, & me ipso, quod ego
dimittere non audebam, utimur, quod post meum ab ea Ciuitate dis
cessum, eius habitatores a me desisterent, & talis Ciuitas, & rati
ta auri, & emblematum copia amitteretur, qua Ciuitate amissa
omnes illi pronuntia: desisteret: Et similitur dicto praesbitero de
di litteras ad dictum Licentiatu Aylon, quem vt postea rescivi, cum
dichus praesbiter eo venisset, dictus Naruaez ceperat, & capti
uam cum duabus manibus remiserat. Eodem die quo dictus Praes
biter discessit, ad me profectus est nuncius ex illis, qui erant Ciui
tate vere Cruces, quod significauerit, uti Incolas puniantur, desecare ad
dictam Naruaez, & postquam illos et Ceposal, & illis fideret iudicos

Correcti con
tra contra
Blasum
E.

quis in contra
Blasum
E.

Verba Cor
recti ad Blas
um contra
demantur.

quis in contra
Blasum
E.

XXXXII

Verba Cor
recti ad Blas
um contra
demantur.

nullo ex Illius dictam pronuntiam videri, velle accedere ad dice
relo Incolis Ceposal.
quis in contra
Blasum
E.

quis in contra
Blasum
E.

quis in contra
Blasum
E.

F. II

Verba Cor
recti ad Blas
um contra
demantur.

quis in contra
Blasum
E.

Verba Cor
recti ad Blas
um contra
demantur.

quis in contra
Blasum
E.

Iniuste enim incolas Prouintiarum, & possessorem eū dicto Do-

Nota Certe
si cōstitum
vīdētūm Re
gū sum.

Quoniam
ad
ad
ut tradit pro
uitiā.

Præmissa
non Correfio
facit a nōris
Prouintia tra
deret.

Respondeo
vobis in illis
nomē Prou
uina trahere
me sui Res
pondo.

namo Murceziama pte eius nunciato, & cū manifeste prospicere
emerge potuerit, quantum mihi recomendat illa maxime atfene
potest, & in mandatis habere a dicto Didaco Velazquez, vt
me, & ex meis quodā quos iam prescriperat, in eis potestati p
decentur, quādam in quo vna fuit cogere, non recudam p
miū accedere animo volens aliquo modo sibi demonstrare max
imū in eodē, & detrahentū, quod Maclari Vltra inferret, &
& posse cum auertere a malo animo, & cogitatione, incipit iteri
erius sum, & per quindēcentū leucas anteqū ad Ciuitatem Compo
uerū, vbi ille Pressbiter, quē milites Ciuitatis vni? Censid ad me
mississe dixi, & cū litteras dedero ad dictū Naruaz, & Licentia
in Ayloa alio Comitate presbitero, & quodā Andree de dicto
Inola in illa Ferdinandū, qui etiam cū dicto Naruaz illic ad
uenerat, qui loco, & vice responsionis meam litteratū mihi nomi
ne dicti Naruaz impulerunt, q̄ omnino ad sibi parentū profi
cili debet, & illum in Ducē habere, sibiq; Prouintiam dimitt
terem, aliter enim mihi maximū damū euenire posset, aliter en
tes dicti Naruaz maximū habere potestatem, & nos minima,
& fere nullā, vtra Hyppanos, quos adduxerat, Incolis quoq;
eidem fauebant, & si conuictum sibi Prouintias traderet, mi
hi natus, & cōmētū ad libitū pollicebant, & me posse cum
omnibus qui meū proficisci cuperent, & cū omnibus, quz ex por
tate vellent abiq; impeditio aliquo discedere: Et aliter ex pres
biteris resultat iustis, constitūtiā dicto Didaco Velazquez, vt
hoc pactū meū iuret, & ad hoc dederat procuratoriū dicto Nar
uaz, & illis duobus presbiteris cōstitutū, & circa hoc parati
erant meo quomodocūq; velle pacisci: Respondi dictis Prouintias
re Vltra mandati velle prospicere, vt deberet dictas Prouintias
traderē, & si quod haberet, mihi, & Regimū Ciuitatis vni? Cru
cis exhiberet, prout est ordo, & conclusio in Hyppanis, etā
enim illi paritūm, id q̄ executioni mandaturus, & donec illud
non viderem, nulla conditione illis, quz dixerant morem gere
re constituenam: Sed potius ego, & omnes committentes me
pro defensione prouintiarum viam exponere parati eramus,
postq̄ illas acquiesceramus, pacificas, tuncq; detrimamus
pro Vltra Maclarie, non proditores, infideliq; nostro Regi
no exhiberetis: Proposuerunt pariterā conditiones plures, q̄
F.ii

nunciatorem, colligere enim illis maximas copias, que eos opo
pugnato proficiscerentur, & ad eos a prouintia eticidat, at ego
fui de omnibus gratias egi, & ingenuē asserui, Maclarie Ver
tram propter aliqua gratitudine eum profecurum, & multa em
blemata, & vltra vni ex filiis suis, & aliis plurimū Dominis, qui
fuit cōspiciebantur impartitus fui: In Ciuitate Churultecali factū
est mihi obuius Ioannes Velazquez, quem alias profecurum fuis
se fecerunt, & milicam ad Quacualco, ad me cum omnibus
cōmiliteibus proficiscibatur, & demps quibūdā aduicta va
luptate decerens, tuos in Ciuitatē ire iussit, cū eo, illis, & reliquis
extrā iter profecus sum, & quindēcentū leuca vltra itam Ciuita
tem Churultecali inueni Pressbiterū, qui vni ex meis focis erat,
quem quęstionū miserant, qui nam essent illi, qui portū Claisētra
grēsi fuerant, inimpitū dicti Naruaz: Litteras p̄t sentaur, quibz
tur dictē Prouintie pro Didaco Velazquez, & illico ad eum trē
illis obtemporatus, & illū tam edficicalse Ciuitatem, i ludices,
& regentes cōstituisse: Et accepta a dicto presbitero, qualiter cap
tūrat dictum: Lyceniatum ayloa, & scribam suum, & execu
torem, & impofitos Duabus nauibus dimiserat, illūq; donis
solicitaerat, vt aliquibus ex nostris focis, vt transfugeret ad
dictum Naruaz, iauderet, & q̄ reciderent quōsdam Indos, qui
fecum vencaat, & tam equites s̄q; pedites, emicantq; omnia torā
mēta in nauibz, exsilemia, q̄ in litore, vbi talis timorē incuteret,
cōsiderate inueniens quō potētius vos a nobis proterere, si nobis
non morē grēseritis, resultit etiam se vidisse apud dictum Naru
uaz vna ex Dominis illius Prouintie Valalium Domino Murce
ziama, quē prepotuerat omnibus suis Prouintias a montibus
ad litora ipsius Maris, & sicū eundem allocutum Naruaz: no
mine dicti Domini Murceziama, & illi fuerat impartitus quędā
aurea emblemata: Et e conuertio dictus Naruaz eidem varia
manducala, & etiam iūerat cum ab eo loco expeditiūse nunciōs
quod iam ad Dominū Murceziama promittent se illum solutu
rum, & hac de causā huc aduenisse, vt me caperet vna cum meis
cōmiliteibz, & illico eadē discesur, dimissurūq; puuntias, nec
auri capere, sed tantū me catpo et me: cōmiliteibz reuerti, &
puuntias, & carū Incolis libertate donare: Postmodū p̄cepit ego
inueniens esse collocatē in his Regionibz parā auctoritate no
mine et recipiēse, meq; & cōmiliteibz meis illū in duos, & Indos
ē recipere volētibz nos aggredi, & bello expugnatē, & ad id fa

Verba Certe
fui a Ciuitate
Zemertali dis
cedens, ego
tunc me
iura dicta.

Præmissa
non Correfio
facit a nōris
Prouintia tra
deret.

Præmissa
non Correfio
facit a nōris
Prouintia tra
deret.

Respondeo
vobis in illis
nomē Prou
uina trahere
me sui Res
pondo.

vt me in sua sententiam allicerent, nulli tamē eorum voluit acquiescere, nisi prius visō Cellinidius. Vt res mēdo, quod tamē non voluerunt ostendere. Tandem duo illi Pētraberti, Andree as de Duero, & ego cōcordes fuimus, & dictis Naruazē et deē vris, & ego totidē comitatus, pmissio ambus Naruazē saluo con ductū colloqueremur, ibiq; mandata, si qua haberet ostenderē, & illi responderē deberēt. Ego vero nisi saluum conductū subscripserim, & similiter ipse ad me missi suum manu propriis subscripserim, qui, vt postea apparuit, indicias mihi parauerat, vt illo in colloquio me intrare, & huic negotio elegerat duos ex illis decem, quos feci ducere cōstituerat, reliqui vero et ei, quos mortuo se adducere deberem, pugnauerat, alserbant enim me mortuo se is negotio sine impossibē vt re ipsa fuisset, nisi Deo, Opit, Maxx, qui in similibus opem ferre solet, remedium amulisset. Factus enim fui certior eodem tempore, quo nobis saluum conductum amulere ab eisdem, qui contra me conuauerat, quod ubi pēcepi, dicto Naruazē nituari per meas litteras, nec fuit mali in me ambu scielē, & eo instanti et monitionē, & mandatu meo nomine constituendi cōmissi, quo moncbam dictū Naruazē, si aliqua mandata oblineret a Maestrate Vestrā, ea mihi exhiberet, & eosq; non vsurparēt sibi nomē ducis, & Iudicis, nec in re aliqua penincen et dictis officiis sub pena eidē impossita impēdierit, & pēceptib; dico mādato omnibus, qui eū dicto Naruazē adiuuauerat, q; nullo modo eum in Ducē haberēt, aut eidem parerēt, tanq; Ducē aut Iudicē. Immo intra certum spatium in mādato assignauī corā me comparere deberent audiri, quid in Cellinidius Vestrā remisit eisdem tamen rebellē procederem, & pēduores, insidiatōes, & malos sūbditos a tuo Regē delictiones, et illius Prouincias usurpantes, & dominia, & eam possessionem eis dare cupientes, quibus non spectat. Ius, nec actio eorum: Et si in vni talis mādati non comparerent, nec illud, quod in dicto mādato continēbatur, exequeremur, cōtra eos procederēt secundū formā Iustitię Errespōsum, quod mihi dictus Naruazē dedit, illud fuit, q; non dicendum præceptum meum carcerato profectus erat, ad inuadendam indis, quos secum habebant, qui deceni sunt, donec eo pēcepi uenisset alius numerus meus, quem miseram saluatum ubi se continerent, coram quibus omnes milites decimo recesserunt, &

Conditiones multas ppo-
nuit Corce
fossitū Bar
uina record

Parantur in
fossē Corcio
Harras ut
retia, cor
relina.

Dicitur Cor
re p harras
ut in
ut in

Procurant
Corce
Harras,

minati sunt eis, & mihi, si proximis eisdem non traderemus, Et eū cognouerem non posse tamē malū, & scandalū euitare, & pro spiciens, q; Incola Prouinciam iam tumultuari caperēt, & indices magis iudicabāt, nec Deo cōmendāti, & deposito timore damni, quo tenebre poterāt, animo volens moxi in seuitio nostri Regis, & ad p̄rogandas eius prouincias, & in seuis iustitiam p̄ferentem, maxima mihi, & comitibus meis gloria inde nasci poterāt, Mandatiū Consūlatō de Sandolatu meo magno excutori, vt dictū Naruazē, & eos, qui se Iudices, & egresses vocati vultū capere studeat, & et tradidit octingenta ex meīs comitibus, quibus mandauī, vt illi sequerentur, & eos caperēt, ego vero cum reliquis centum septuaginta, qui in rotam erant ducenti, & quinquaginta sine tormentis, & nullis comitantibus equibus, sed solum pedibus dictum maiorē excutorē subscip̄ fui, vt eidem operem ferrem si dictus Naruazē, & alii nollet se ea p̄mittere: Eisdem die, qua dictus Naruazē, & alii nollet se ea agna equibus, & quingentis pedibus, præter eos, quos in hospitio miserat, e Cuiate egredus est, erat autē eius hospitiū Melchior maior in illa Cuiate, que erat munissima, Et his comitatū equb; & pedibus aduenit per leuē ab eo loco, ubi erat, & si aduenit meū p̄focerat, illud ex indorū relatione intellexit, & cū me non inuenisset, ratus est, q; illum deluderent, reuersus est ad suū hospitium tempore tamen milites suos paratos retinens, & quādo per leuē a dicta Cuiate duos dimisit exploratores, & quia maxime cupiebāt scandalū euitare mihi vili est, q; cōmodus, & minorē scandalū nocētē profecerat, si fieri posset, tam tacite p̄cederet, q; me non audiret, iremullū recto tramite ad hospitium ip̄sū Naruazē, quod ego, & cōmilitares mei optime noueramus ad ipsū caperent, quo capto putabā ulterius nullā comoditā euitari, qua reliquos Iustitię p̄curatos cessat, & p̄cipue quomā maior corā patris coacta huc acciderat, & in, quam dictus Didacus Vlazquez est inuolatur, & timore ne Didacus Vlazquez eisdem ferres, quos in Insula Fernandina oblinebat, auferret, & ita cecidisset, quia die Pentecostes patrum post mediu noctis dictū hospitium aggressus sum, ostendit tamen p̄tus exploratores, quos dict; Naruazē in itinere collocauerat, et illi, quos p̄missam, alterū espere, & alter auferat, ex quo p̄cepit, quē cōscilium oblinebat, & nec explorator, qui foga capuiciatē cui;

Corce p
fossitū Bar
Harras ubi
loqui possit.

Hinc Corce
Harras ubi
loqui possit.

Hinc Harr
Harras ubi
loqui possit.

Hinc Harr
Harras ubi
loqui possit.

Corce p
fossitū Bar
Harras ubi
loqui possit.

Androm tharifi
proumptum
uaxz & erro
huo luter scō
flugerat.

tauerat. eo anteq̄ ille peruenisset, quantum fieri potuit festinam, in
men tantū festinate non casuit, q̄ ille nec per machie horre ipanū
nō p̄ueniret; Et cū ego adueni dicitur Naruaz, & socii omnes
amāa indertat, quolibet suos preparauerunt, & multi preparat
ducenti viri pro quolibet quadringulo vigilabant, & tam tacite
eo decemimus, q̄ cū nos adesse cognouerit, & ad arma conlata
tū est, iam ingressi fuerat implumia sui hospitiū, in quo omnes hos
p̄riabantur, & congregati morabantur. & exspectant, aut quā
nos turre in eo cessasset, & reliquis omnes munias habitatio
nes: In quibus uero uisus ex dicitur turribus, quā dicitur Naze
erant, tam uidebatur in eius altentio futuris q̄ tormētis ignem ad
mouere non pouere pigritiq̄ vni, quod etiā Deo sic uolente q̄o
bum non emisit, nec damnū alicui inuulit, & sic turrim p̄dictā al
cendim⁹ donec deuēnt cū ad habitatioē ipsius Naruaz, quā
quingenta comitatus cōmilitonibus optime tuebatur, & cum
magno excentore decretabat, & sociis suis: Quātis multoētes eos
monuisset, ut sese captiuos Maieftati Veltre dederent, nunq̄ tā
men anuere uoluerūt, donec turri ignis apponetur, & igne p̄re
miseri sui ditionē fecere: Dū dicitur magnus excutor operā dabat,
ut dicitur Naruaz capere posset, ipse cum reliquis, qui apud me
remanserāt turris alenti tuebatur aduersus eos, qui ei supplicias fe
rebant, & tormenta illa omnia capiēda curam, & in illis ad eo
manūti reddidit, q̄ sine caede hominū, p̄tereq̄ dauōi, qui tomē
ritū pertraxit, uisus horre: inuoluit omnes, quos capere uole
bat, in mei portitacū deuenere, & armis concosis reliqui omnes,
mibi, subiectiq̄, parere p̄miserunt, & Maieftati Veltre, se deep
tos hactenus alē eremes, quia professi erant consq̄ eos a Celsina
dine Veltre manū dā obinere, & ego vna cū Prouincia descēdit,
& erā Celsinidius Veltre proditor, plurimāq̄ alia eisdē exposu
rant, & cogita rē ueritate, & malo animo atq̄ intentione, quib
dicitur Didanus Velaquez, & Naruaz moit fuerāt, maxima af
fectū dī uoluptate, q̄ Deus ita fressi permittisset: Et cernere red
do Maieftatē Valtā, si Deus solita sua Miltitortidia, & pietate
huic negotio manū non appouisset, & dicitur Naruaz, fuisset
uictorū adeo q̄ male damnū, & in eodem dī fuisset secū, quā dī
fuisset factū inter Hispanos data coparatione Mandato om̄i Do
mā dact Velaquez, ut me vna cū locatis meis multis suspenderet: Mo
se gōuisset, ne aliquis suspenderet, quā de gētitā per eos notūm al
quā exhibere posset: Quia ut ab Indis postea percepti, consilia

Barra Cor
telio dāniū
quod equi po
tūntur fī War
uas uictoria
fuisse potit.

Flora melium
ordie War
uas in conser
uandis subibā
tio.

Flora correcti
cleritudo in
sioncedito sic
hispāno
est.

Ignis hinc
rur a Corro
sio hōtenuo
in Waruaz,

Flora melium
ordie War
uas in conser
uandis subibā
tio.

Barra Cor
telio dāniū
quod equi po
tūntur fī War
uas uictoria
fuisse potit.

Barra Cor
telio dāniū
quod equi po
tūntur fī War
uas uictoria
fuisse potit.

Flora melium
ordie War
uas in conser
uandis subibā
tio.

Barra Cor
telio dāniū
quod equi po
tūntur fī War
uas uictoria
fuisse potit.

Barra Cor
telio dāniū
quod equi po
tūntur fī War
uas uictoria
fuisse potit.

Flora melium
ordie War
uas in conser
uandis subibā
tio.

Barra Cor
telio dāniū
quod equi po
tūntur fī War
uas uictoria
fuisse potit.

Barra Cor
telio dāniū
quod equi po
tūntur fī War
uas uictoria
fuisse potit.

Nota Corro fit vniuersaliter adiuucto orbe. qua amissa omnia. que hactenus in his prouincis acquiruntur. amittuntur. et ita esse prima pars. cui omnes relique paribit. statim nuntios subiecto iusi qui profectos sublequerunt qui profecti fuerant. cum dictis militibus. enumeratis eisdem omnia. que ad me scripserant milites Hyphant ab ea Ciuitate. & q. illico vbiq. eos offenderent. pedē retere admoneret breuiori iunere. quo fieri posset ad Ciuitate Talicalca. ut cum militibus qui meci erant. & ornamentis omnia. quibus parui. & cum septuaginta equibus me. illis coniungerē. & postq. eo aduenire. milites omnes. petulanti erant autem septuaginta equites. & pedes quingenti. et eisdem comitantibus maiori celeritate. qua posui adfēsi. Iamistatam versus. in eo itinere nulli q. subditio Domini Murezama mihi obuiam ventis. hact. ut prius facere contulerant. & prout illi omnes erant tumultuantes. & donus poterat inhabitare: Hac re suspirione maxima aduocabat. Hyphantus. quos in dicta Ciuitate. Iamistatam dimisit. ita increptos. & q. omnis prouinciarū multitudine in vni conueniret. expectabatur. me aliquo in arduo loco. aut angustis quibus mihi facilis obesse possent. & hac suspitione paratores meos continui. quo fieri posuit. donec perueni ad Ciuitatem Teinacan. que vt superius appenit est in ipso lacus litore. & ab incolis quibusdam quibus quid esset actum de Hyphantis. quos in Teinacantan reliqueram. eos mihi vniere renlere. eis inuasi. ut Camoan adducerent. volebāt enim ea Hyphantum Iamistatam ire visum. & dum eo proficisceretur. vnam ex incolis mecum morantem ex incolis dictę Ciuitatis vnus. qui mihi aliquantulum ex paritacibus videbatur reliquit. vero. quibus cum confectum diem habebam. non apparebāt. Camoan adducendum curauit. & Hyphant. quem videram adfēsi. Indos quosdam. ipse vero necum remanuit: Et dum dictus Hyphantus natus ad Ciuitatem Iamistatam ascendere aliam Camoan eo tendēte conueniret. campū ut propius accederet. expectabat. in ea vebatoret Hyphantus vnus. quos in dicta Ciuitate dimisera. & ex quo cognouit Hyphantus omnes vniere preter quantos. aut fecit. quos ludi intererant. reliqui vero obliuiscuntur. nec eos exire Iandi parabat et fortissio. & nil sibi imparibebant. nisi maxima pecunia. quamuis audito meo aduentu mirum secum egissent. & Murezama nil aliud desiderare. nisi meum aduentū. vt sibi copia daretur. spaciandi per Ciuitatē. vt antea facere solitus fuerat. & se optine perpendere ea. que in dicta Ciuitate successe

Schnauer P grolur Cor
gip. Z hure
Iamistatam
verbo.

Amestigat
Corro in
Iamistatam
pau in
te. Lemurā

Aduentus ab
ex Hyphant
relicto in
fate y ex co
cognouit.

Terzo Corro lo nomine do
minio d'vnt
iuna pluta.

sāt. me ita presensuise. & propterea me iratū. & animo vraliquid damni inirentem eo proficisci. & emus precibus rogabat ita deponerē. quia ipse non min⁹ ea molleso. & ego animo tolerat. q. ego mer. & nil suo consensu aut voluntate factum. & alla milita mi hi exponenda cōmitti. quo me ab ira. qua cōcepisse cograbat ex cōmis auertere. proficiscerq. ad Ciuitate is. qui ante fueram. qua impietati non minus excoriatio mandanti mandata mea. q. prius. & illis obediunt: Respondi me in illi nullā iam concepi. cum optinū eius animū cognoscerē. & esse credēbā. Et sequenti die in vigilia Sancti Ioannis Baptistę discēsi. & hōs priatua sui per locata res a Ciuitate Iamistatā. Et alio die post q. Diuini solennius inuēritur meci procuratus sui. & ferē amere meridie Ciuitate ingressus sui. & vidi homines non multos in hi minime placere. ratus tamē sit ex timore eorū. quē cōmiserant fecisse. & ut cōtibi esse illi fecuntate. pariter. ego autē recto iunere progressus sui ad fortissio. in quo. & Melchira illa maiora. que fortissio herēbat omnes. qui mecum proficiscbantur hospitiā lūr. Illi qui in fortissio oppugnabantur eo gaudio. & animosū exultatione nos exceptere. itaq. eisdem vitā amulserunt. aut de noua donauisemus. quā se iam amulserunt. Eum diē magno gaudio. & exultatione transiē. nos quietē habere presentes altera vno die post miserā. solennia miserā nunciū ad Ciuitatē vire Cratus nota bona nunciā. Christianos adhuc vniere Ciuitate ingressū. & turo esse in ea. qui nuncius eundē horē inter nullo vultu. plunius affectus clamā. Indos omnes Ciuitatis bello apios. vt in nos inirent aduenire. & eos pones Ciuitatis amouit. & post cum tanta hominū multitudine vndiq. cōfluens nos aggregata est. vnicū vicine subdialia paumenta puerū multitudine apparet. & proficiscbantur maiori bus vlabib⁹. & terribilibus vociferationibus. que vni⁹ exogitā possent. & tōt rēta lapides. quos in fortissio fundis iniecerant. vt Caelum lapides plure viderent. & itāus erat saginū. & iaculorum numerus. q. illis omnes pones. & impluria erant refera. & per ea fieri sere non poterat. Ego vero domos egresus in eos. irui. & mebis cum acriter pugnantibus. & ab vno latere ex profectis meis vn⁹ cum ducentis vnīs fortissio exierat. priusq. puerū pedem referre quatuor ex latib⁹ trauditi sum. & eundem presertim. & alios plures vulnerant. non vno pauos ex eis interficimus. quia nulli se vitā pones respiciant. & exstib d'ialibus paumentis lapi

Ingressi Ci
uitatem Cor

Amestigat
Corro in
Iamistatam
pau in
te. Lemurā

Indi Corro
habuerunt
inacōdit y op
pugnant.

Congruunt
cum puerū
Corro y
vulnerant.

Thoru fibula
In punctum
vagina armu
filiu fibulae

hibet nobis maxime oberant, ex quibus expugnatiuus, & com
bulisima aqua, tamen erat tam crebra, & adeo munita, & tot
viris & lapidibus, alioq; variis armor generibus referta, vt po
tentes non efsemus ad omnia oppugnanda, & tuendi q; illi ob
de nobis non possent ad libit; Formitui nostri tam acriter op
pugnaret, vt variis in locis ignem apponuerunt, & in vno eorum
ta et maior pars, anq; opem ferre possimus, donec pariter in
effluente eum euacuamus, & ex violenta pariter eructione ignis
extingit, & nisi ibi maximu presidiu collocat; videlicet homi
nino aduentu nobis obfistere non valentibus fortitudo, ingressi in
fimus, & eandem diem certando usq; in obside nocte contemp
sionis, & unum illu, donec dies impenerunt, ea nocte per eos destructa res
fieri, & alia multa, quibus fortitudo indigere videbatur, repa
randa curant, & stationes aptant, & in eis milites, qui eas tueren
tur, & sequenti luce efcent pugnatu collocant, & militum vniuer
bus medicamenta sunt adhibita, qui erat vltra octuaginta nume
ro, & luce accedente hostes nos acruis, q; precedet die oppugna
re ceperunt, & tanta illorum aduenerat multitudo, vt illi, qui tormé
tis pregarit in illis aere dirigendis diligenter vt non indigerent,
sed tantu vilo indoru agmine ignem torméti admoerit, & quâ
multitudine q; tormenta illis multa damni inferret, quatuordecim enim in hos
tes vtebatur torméti non enumeratis piscidibus, & balistis,
ea tamen omnia tam leuia damna tamen multitudinî inferbant
vt nil eis esse videretur, emissio enim torméto decem, aut duo
decim interfecit, alii succedebant, & relicto in fortitudo concessé
ti presidio, & quod minui poterat, illico exiit, & pueris aliquos
occupant, & domos qualdam igne consumpsit, & pueros illum
interfecit, qui eas tueri mitebantur, & tanta illorum erat multu
tudo, q; ignis maxima strage illis inuulsumus, eorum vix parvi
numi videbatur, Nos enim continuo iniegit die certare cogebat
num, illi vero per horas quia viciatitudines habebant, & (emper
abundantia eodem quop die vulnera inuenerunt quinquaginta
aut sexaginta Hypsans, quamuis null' obierunt: In noctem pug
namus, & laisi retrocedimus ad fortitudo: Considerato maximo
damno ab hostibus nobis illato, & q; hostes nos uno loco consisté
res valuerant, & interfecit, & damni, quod illis inferreba
mus, non videbatur, cum tanta eorum esset multitudo tam nocte
& sequenti die in machinis tubas lignos constructis, & collu

Thoru crum
ns quicquid
rosi' m' demo
lira restabat.

Thoru m'p
m' f' f' f'
m' m' m'
m' m' m'
m' m' m'

Celmir m'p
m' m' m'
m' m' m'
m' m' m'

endis consumpsimus, quoniam qualibet intra feminas viginti
conterere poterat: vt eo lapidibus quos & subdialibus paunem
ris iscebat offendere non possent, aliqui minus escentes pisci
dibus aut balistis reliqui vero acruis, destructis mallis, lignombus,
& mensis ferreis ad ebediendas domos, festinus, & aggresses
per eos in vris positos vebatur: cum inactionis confidens ope
ram debitoru impenderemus, hostes nihilominus non expugnati, illi il
lud ingredi totius viribus atquebat: quibus ne ingredierentur max
imo cum labore vix retulimus: Dicitur autem Muretziana, qui
semper apud nos remaneat vna cum filio, & multis proceribus,
qui a principio darent fuerant, dixit, vt illum ad subdialia pas
uimenta fortitudo deduceremus, alioqui enim constituerat Du
ces illius multitudinis, & sperabat ita efficeret q; desisterent ab
ea oppugnatione, illum extrahendum commisit, qui cum perue
nisset ad fomicem, vt ab eo illos alloqueretur, sui cuius caput lapi
dem percuisset, & tam violentu vulnere est affectus, q; utrum die
rum spatium ab humanis excessit, cum extrahendum illum multu
posui duobus Indis, quos captiuos deinceps illum multu
dini apponatur, quid tamen ferat actum ignoro, propterea
tamen oppugnatu non cessauit, & indies agebatur, & actio;
matorq; reddebatur. Eo iplo die me ad eundem fomicem, vbi
Dominiu Muretziana vulneratur, vocauerunt ad serentes co
accederem, quia quidam ex illoru Duobus mecum colloqui de
siderabant, & ita feci, multaq; sumus colloquuti, & intercegaui,
cur me oppugnetur, cum nullam causam haberent, Propter q;
q; bona, quae a me haberant, & q; me secum bene gessissem.
Respondentibus in prouincia excedere, illico cessare oppugnatu,
& aliter tamen habere eos omnes, aut petierunt, aut nos penitit
eradicatos, qui vt postea apparuit, ea proferebant, vt fortitudo
eirent respondere nos cogitare non oportere, vt pacem ab eis im
petrare quia in aliquo tuncem, sed ea ratum causa, quia dolcib;
& molite ferebant cogere, qualis erat illa, idem prestantem
Cautiorem desistere cogere, qualis erat illa, idem prestantem
spontem, q; nullq; ad oppugnationem predicta desisteret, nisi Cui
tate exulisset, predictis machinis subito exiit, vt subdialia quosda
quatuor torméti, multi q; alius balistis, & paruis missilib; & plur
trib; milib; Indis, q; meti aduenerat ex p'uinis Vitaceali, &

Celmir m'p
m' m' m'
m' m' m'

Celmir m'p
m' m' m'
m' m' m'

Celmir m'p
m' m' m'
m' m' m'

Hypans infensibant; & postq̄ penitentius ad pontem, machi
 nas paritibus applicum quoniam pauca emonum, & ca
 las, quae ad ascensum arduerant, rama multitudine homini dic
 tum pontem intabant; & paucitia, & ad crebris, & p̄dēditis eā
 lapides, qui ad eis ī tacebantur, q̄ machinas nostras distipa
 runt, & Hypansum vnum interfecerunt, & plures vulnerant, &
 quoniam acriter pugnantur fuerit, tamen egredium aliquam ha
 bere nō poterunt, certaminum enim ī summo monte, ad meridie,
 & maxima replet mellesta ad fortitū decernimus, quapropter
 tantum hostes animis creare, vt ad portas fortitū inueniret, &
 Melchiam illam magnam occuparet, & ampliore, & editore
 illius iurim forte quingenti viri ex primariis cōscenderunt, &
 sibi cōmētatam amplum cōstituerunt, vt panis, aquae, & aliorum
 eculentorum, & maximam lapidum quantitatē, quorum maior
 pars habebat latas hastas cuspidibus ex silice nostris ampliori
 bus, & non minus acutis, & ab ea turri multum officiatū nostris
 in fortitio versantibus, quod eidem adherbat, ea turris bis aut
 ter ab Hypansis frustra oppugnata est, & vt eam ascenderent
 audacter intrarent, & cum esse exscella, & ascensū ardua, quae ha
 bebāt vltra centum gradus, & superius exsultantes essent lapidi
 bus manū, multiq̄q̄ altis amonum generibus, & animis acū,
 quae eidē subdialia paucitā occupat nō pouerant, nūq̄
 Hypanorum aliqui ascendere cepit, qui rōnauit nō dēcederet,
 & multis vulnera inferebant, & illi qui hīc ab his gert videbant,
 tantum animi accipiebant, vt in fortitium intratum sine timore;
 Prospiciens, si illi diu possiderēt eam turrim vltra nobis allata
 eis indices damna, animis auerterent, vt nobis obessent, fortitū
 nō exiit, quāq̄ similia manu parum vtilis ob illatū mihi ab eis
 primo die vulnus brachio parua alligata cū quibusdam Hypsa
 nis qui me subiecti sunt, turri amplius, & radice illius diligeret
 circumdandā curauit, illi, qui eam circūdabant, nō quiescebāt,
 Iomno vltra centum gradus, & vt fuerēt extī
 centibus in turri multū accurreunt. Nos Hypans gradus optimo
 acenderē, & sp̄as ipsi ascensū maxime intrare rēti tres aut qua
 tuor Hypansos gradibus eiecerunt. Saluatoris Nestri auxilio,
 & Beatissimae Marias sacre Matris, cui dicta turris dicata fuerat,
 & in ea itaq̄ magno appollita, accedim, & in superiorē partē turris
 ita acriter certauim, q̄ eos cogim⁹ e turri p̄siliere quoadit deat
 bullatorū, quod circūdabat dicta turrim in latitudine vni⁹ homi
 nis statum; Er̄ erat citca eam turrim trā, eidē familia distans in

ter se per hominum status fere tres, aliqui vero eorum occidera
 fuminate turris ad radices ipsius, qui vltra ea, quae ex pas
 uebantur, tibi ab Hypansis necabantur, illi vero, qui in prelo
 tres deambulantes constituerat, tam acriter nobiscū dēcertarūt,
 vt res consumpserunt horas, anteq̄ illos omnes nec dēcerant,
 ex quibus nullus supersuit, sed omnes trucidati fuerē, Er̄sident
 verbis meis adhibeat Sana Mactetas Vestra, tam audita res fu
 it hanc turrim expugnare, q̄ Deus etidem mille Hypansis alienum
 abluisset, viginti ex illis facillime mille Hypansis alienum
 prohibere pouissent, & si acriter ad necem vesp̄ dēcertauerūt
 turri illi, & reliquis omnibus, ex quibus tam imagnes omnes,
 pugnatā hac turri, & adeo q̄ pluribus in locis se maxime remi
 serē, & eo intēdit recti ad illud subdiale pauimentum, & accē
 sūt eos duces, qui prius fuerant me allocuti, qui videbantur ali
 quantulum animo remissiori ob ea, quae videant, qui eodem in
 stanti applicare, & eos mihi tam obfiteri nō posse demōstra
 ui, & q̄ nos singulo quoc̄q̄ die eidem plantinum damni infereba
 mus, & ex eis pluriim cadebant, & eorum celebrem Clauitatem cō
 burchamus destruch amūq̄q̄ nec ceteremus, donec aliquē ex
 ea & illis, aliqui supereset; Respondenterit, se optime ceterē a
 nobis damnium ingens pati, & multos ex eis perire, tamen eos de
 cense nos omnino intricere, & dicebant Prospicere vicos,
 plateas, & subdialia illa pauimenta vris maxime referta, quia,
 computate atserbant, si eis viginti milia caderent, & ex nos
 tris vnus, q̄ cito nos in nihilum dēcederet, asserentes nos esse
 paucos numero, illos vero sine numero, & nobis significabant vi
 as omnes stratas esse demolitas, quemadmodum te ipsa curuo
 rat, quia omnes, p̄ter vnam erant demolitae, & nulla ex parte
 nobis parceret, nisi aqua, & optime sic debebant nos cōte
 nam non habundare, & aqua, & nos diu nō interficere nō posse, quo
 ra proferebant, quia si alia oppugnationē nō habuissent, & vere ve
 ter feremus anōq̄ commatuum caritatem sibi erant, vt inori
 cogrerunt, diu altercati fuimus, & quilibet causam suam turba
 mitantibus, & eos incutuos offendens in vicium occupauimus,
 & in eo ligno consumplimus vtra trecentas domos, dum ad
 eam conflueret, per altum reuertus sum, & eo pacto

Prospicere se
 et alia
 turris
 Hypansum

Zurina nō
 quid dēbat
 hūi cōbure
 L. ortus.

et loquatur
 et dēbat
 totus vt p̄
 licet cū illis

Nota et hoc
 et q̄q̄q̄q̄
 multitudine
 Hypansos op
 pugnant.

Nota Hypsa
 nos inuicē
 ritate maxime
 laborare in illa
 fortitio.

Diffinunt ab
 hūi liquē
 f. 15. Cortho
 nro labore
 conditū
 Adu. p̄.

Thesa hostes
 eorū cūpides
 e silice habere
 quod et argu
 meliū si illis
 non nō
 dēferunt.

Expugnari
 et dēbat
 tur L. ortus.

Expugnari
 turri p̄
 more percussit.

Domus illa
res combur
L. orreſ? & ai
qua tubulati
pauimenta.

Temora quia
res occupat
L. orreſ? & in
comitatus &
iudat pout.

combuiſſimus plures domos illius vici, & praefertim quaedam ſub
dialia paupertate ſolitico noſtro, ex quibus maxime nos
offendebat: Et exgetiſ illius noctis aliquid timoris illis inſuſ
ſim? & nocte eadem illas lignatas machinas reſcindendas curauit,
quas alio die nobis diſſipauerat, vt vichone incumberemus qua
Omniportens condonabatur, exiit ad eundem vicum, in quo hoſtes
na die nobis machinas deſtruxerat, vbi non minus acriter, & vi
niter obſtitit, & tamen cum ageretur de vita, & honore, quia
tam quatuor priuſq; ad eam deuenire poſſumus, intercedit
rent duo maximi, & proſtudi portes, & vitas omnium vitas, &
exceſſi parietibus, domib; & turrib; munitis, & opem
& animi nobis reſtatit, & certauimus vt Deo auxiliium, & opem
ferente quatuor ea die ex pontibus occupauerimus, & ea omnia
ſubdialia pauimenta, domus, & turres vſq; ad viciniam coru
bulis? erudit, quamq; fecerat nocte antecedenti plures aggeres la
berit? fundis, & creta fabricatos in dictis pontibus, ob ea, quae
ſerueſcerat nocte antecedenti adeo, vt tormenta, & balliſti ibi
noſtra non valerentur, magnum ſubibiſti diſſigentiam ca
tu Hyſpani non valerentur, magnum ſubibiſti diſſigentiam ca
nocte in cuſſioſis illis pontibus, ne denique nobis eos occupa
rent, : Alio die ſummum mane exiit, & Deus Omniportens eundem
bonum luſcitium conceſſit, quoniam quantum multitudine eſſet
numera, quae alios pones tuereſ, ſolſq; & maximi aggeres, iſ
illi nocte ea exereant, intercederet, nos eodem eſpinus, & im
pleuimus, & equitum aliqui eos inſecuti ſu vichone in heren
tes in comitatus vſq; di ego aptandos eos pontes, & replendos
curant, venerunt me vocatu lumina celeſtate aſſeretes Indos,
qui oppugnantur ſortitium, concordiam cupere, & pacem, &
eos exſpectare quodam eorum Dominos, & Duces : Ibi relictiſ
omnibus comitibus, & quib;dam tormentis, omni equitu
proſectus lum vicum, quid nam illi proceres caperent, qui alſe
ruere, ſi eis fidem preſtarent eos de perpetratis impunes dimi
ttere, iſpſi me vberius non oppugnantur, demuq; portes, & de
maltas ſtratas vias reſcindendas curant, & Marcellati veſtre,
vt antea fecerant, interant, & vt eo adductum curate que
dam ex reſpſis ſuis apud me captiuum, Quem illudicum ge
neralem ſux religionis venerantur, qui aduenit, & illos al

locutus inter illos, & meoſtium ſancitum, & illud viſum eſt, vt
ipſe adſerbat) nunciatis Ducibus multitudinis in ſtatombus
collocatis, vta dicti ſortitio oppugnantur abſtineret, & ab om
ni inſtantia, & eo pacto deſideratus : Ingreſſus ſortitium
alia offentione, & eo pacto deſideratus : Ingreſſus ſortitium
prandere eſſent, maxima ſelicitatione mihi allatum eſt, Indos
denique portes occupare, quos eo die ab eorum manibus acqui
ſueramus, & quodam Hyſpanos occidiſſe, quo nuncio quatum
pauis montis accerſent Deus reſtus eſt, quos enim fuerat occi
dendi portes cum mihi egreſſus ad Conuictum parerem, max
imum negotium ſortitio, totum illud iter erentis ſum, & nullo in lo
co me ſubiſſentificat, totum illud iter erentis ſum, & nullo in lo
co mori trahens denique in medios Indos: mihi, & omnes potes it
dichos occupari, & eos uſq; in continentem iulicatus fui, & cum
mei pedules eſſent ex labore laſſati, vultuſque affecti, & timore
perculi, & poſſent periculum conſpicerent, nullus eorum me ſubi
ſecutus eſt, vnde factum eſt, cum uellem poſtea pedet reſtere, po
tes iam ab Indis occupatos offendi, exoneratq; multum illius
materiei quae pſt dictos portes oppugnam, & vbiq; in Ciuitate
multitudine omnia reſerta videbantur, tam terra, & lapides in Cano
is, quae multaturo tam erthro in nos vndiq; tela, & lapides inmit
tebat, q; ſi Omniportens nos miraculoſe non ſeruatiſſet ab eo peri
culo, quadrem non erat poſſibile: Et iam publice fama vagabatur
inter Hyſpanos, qui in Ciuitate remanſerant, me iam via ſancti,
& penemi ad viciniam pontem Ciuitatis proximam, comperi equi
tes omnes, qui mecum proſecti fuerant, in eum diſſipatos, & equi
num, cui nullus inſidebat, quem tranſire non ualuit, & conſectus
ſui ipſe uis impetum in hoſtes faceret, & eo modo tantum ipſum
relictum eſt equitibus, vt portem ſuperarent, inueni portem va
cui, & tranſiſſi magno tamque periculo, quia locus ab vtraq; por
te parte ſerme ad hominis ſtatum equo tranſiſſus erat, & diu e
ponere curam me, & equum lapidibus, & ſuſſibus percolere, ia
mentum extra miſi vſerens intulere, quate victores remanere qua
pſum nulli maſi vſerens intulere, quate victores remanere qua
tuor occupatis pontibus, & reliquis quatuor pontibus bona relic
ta cuſſidia ad ſortitium proſectus ſum & ligatum portem con
ſtitendum curauit, quem quadraginta homines portare comu
ſtiterunt, Confidendo magno periculo, in quo conſtituti era
de poterant, Confidendo magno periculo, in quo conſtituti era
mus, & maximo damno nobis quotidie ab Indis illato, & ti
mens ne eam quoque ſtratam viam, quae ſola ſupererant demus

Reritiff ad
occupatos
pontes L. or
tulius.

Tigatur rep
mor ſup
formam ab
die L. orreſſi.

liquid poſſe
conſtituſſent
it L. orreſſi
in ſua appo
nendum.

statam viam, ubi Deus est testis quantum laboris, & periculi sibi erit. quia quotiensq; in hostes iruebam, egrediebatur plenus sagittis, & subbis, & saxis undiq; percussus, quia ab utroq; latere erat, & nos collentes in canis tuto vulnerabat, illi vero qui terram capiebant, quamprimi ferebant in illos, se aquis commitebant, & eo modo parum damni pariebantur nisi, qui cum plurima esset multitudo, vnius in alium cedipabat, cadebat, & interficiebatur. Eo labore, & crummis eos omnes conduxi usq; ad dictam Ciuitatem. & non vulnerebant nisi vnum equitum, qui mecum proficisciebatur a tergo, & non minoru vehemētia pugnantia, quā multitudine, que tunc in Ciuitate semper recentior iudices appareret, inueni multos molitos in vna ex plateis illius in globum redactos, qui dicebant se ignorare quosum tenderent, quibus iniurus, vt festinaret exire Ciuitatem, antequam hostes augerent, & subdialia pauimenta occuparent, quia ex illis plurimū nobis obesse posset; illi, qui erat in frōte collocaui, dixērūt quosum irent nescire, eos a tergo collocaui, & ipse a fronte collii donec exiremus Ciuitatem eos ibi quibudam in cultis campis expectaui, & cum eo peruenire qui a tergo remaneret, cuiusq; pmaximum damni accipere, interfecerant; aliquos ex Hispanis, & Indis, multumq; auri in itinere remaneret, quod hostes collogebant, & ibi certauit cum Indis, donec mei frivirent, eos sustinuit, donec nulli collem occuparent, in quo erat turris, & hostium sitis manium, quod occuparent sine nostro damno, qui inde non discedis, nec hostes progredi passus sum, donec illi colli accendissent, N bi Deus est testis, quem laborem sustinuerunt nullus quia iam ex equis, qui numero viginti quatuor supererant nullus poterat necere, nec eques, qui brachia posset extollere, nec alius quis ex pedibus non infirmus, qui posset se vitentis mouere, & ingressi illud hospitium, nos in eo munimus, ibiq; obfidebamur vsq; in noctem, & adeo q; nec per horam quicere poteram? & ex hac perturbatōne inuentum est, percutiatōne facta, qui obierat, ex Hispanis inuenit homines centum, & quinquaginta & equos, quosq; quadraginta sex, & pl; q; duo milia Indorum, & multum Indarum, quæ Hispanis inferuabat, inter quos interfecit filii, & filias Domini Muztecuma, & reliquos, quos nobiscum captiuos ducebamus, media nocte cogitantes nos a nobiscum audiri in dicto hospitio discretissimus tacite in eo ignes plu

Præuenit in equitibus
Ihuus Corre
tem Z. in ubi.

Hispanitair
prima nocte
Hispani cum
erantur cuius
tatem Z. in ubi
tiam.

Refert eadē
obitū Cantū
quingaginta
le. Hispanos.
Eduardagina
tris duo milia
Indorum.

lirentur, quæ admodū alias demolitæ fuerant, quæ demolita famē mori cogentur, & etiā quia multoties a cōmilionib; meis non moti cogentur, vt a Ciuitate discederemus, quia eorū maior pars erat vulnerata, & adeo male, q; vltimum est hostibus congregatū posset, ea nocte me, q; vltimum eis constitui, & accipio Maicatlatis Vltre auro, & embliemaribus, quæ extrahi poterant, in aula illa quibudā sarasulū officialibus Maicatlatis Vltre conuogant, quos ego Regali Maicatlatis, Vltre nomine constitui, & Iudichubiq; & Regentibus, & aliis, qui aderant, rogauit eos, & ad certib; eidem vnum meū equum, cui impoſuerē eam portio, & equum ferre poterat, & Hispanos quosdam tam meos, q; alios nos famulantes, vt dictā equam comitarentur, constitui, reliquos vero dicti auri officiales, Iudices, regētes, & ego dedimus, & parati sumus inter Hispanos, vt illud extraherent, & relicto sortitio magnis diuitis tam Vltre Cellitudinis, q; Hispanonū, & meis, extimus sortitio modo, quo potuimus, abduximusq; nobis aut vni e filiis, & filias dicti Muztecuma, & Cacemacem Dominū in Acolhuacan, & ipsius fratrem quem Dominū ipsius loco conuoluerat, & aliatū Proximitari, & Ciuitatū dominos, quos captiuos detinebā, & cum peruenis ad pontes, per Indos occupatos in primo iocimus pontē, quē nobis cū portari fecerant sine magno labore, nullus enim nobis resistebat, pegerit vigiles quosdam, qui in eo ponte considerat, per eos acclamaui exire, & anteq; peruenire potuissem ad secundū pontē, inuenera hostium multitudinē cōgēnerat, & vndiq; nobis obesse iudicabat aqua, & terra, ipse collii tū tranſiit quinq; equitibus, & fore ceterū pedibus, quibus na tando pontes omnes p̄teruenimus coliq; usq; in cōmēntem occupauerā, & pedibus in fronte relicto, ad secundū pontē redi ad eos, qui extremo in agmine consistebant, vbi comper tam acriter decerant, vt expulsi non possit damni, quod mihi nostris inferrebant tam Hispanis, q; Indis ex Chumulcal, qui nobiscū venerat, quos pene omnes consumpserat, & etiam interfecerat plures mihi lieres, quæ Hispanis feruabat, & Hispanos, & equos, isq; amī dicti auri, embliemata, Vltres, aliatq; multa, quæ nos extrahēbamus, ac timentia omnia, collecti eos, qui vni supererant, & eos ante te iussi, ipse vno comitatus fore quinq; equitib; q; sep̄ tuaginta pedibus, qui meci peruenire auri tunc, post alios tre madaū, tempus cum hostibus errantem, donec peruenimus ad Ciuitatem, semper quā nobiscum Catezuba, quæ conuictur ultra omnem

Præuenit auri
Z. in ubi
re Z. in ubi
vni Indos
nos occupat.

Præuenit auri
Z. in ubi
re Z. in ubi
vni Indos
nos occupat.

Præuenit auri
Z. in ubi
re Z. in ubi
vni Indos
nos occupat.

Præuenit auri
Z. in ubi
re Z. in ubi
vni Indos
nos occupat.

res relinquentes, & nulli inter nos fuerat, qui sciret ubi essent, quo quorū vendere debeamus, nisi vna ex Regione Talcitoe cael, qui alserbat se nos ducturū in suam regionē, nī iter nobis restitūm sibi impeditur: Apud iam dictū hospitium illi locati erant viginti panes & tres tunicae, quibus nos adierunt clamare ad colonias circūitānas, & ab illis vocata magna indotū multitudine, & nos vlti ad dicem itū eunt etī, & equos quosq; qui p̄scursum loco antecebat, intrant in quoddam agmen Indotū, quod erat in itinere fibi obuius vni facti, & aliquos ex eo intertere, qui nonnatis ordinibus dispergebantur arbitrabantur enim plures equites, & pedites sublequi, & qua vndiq; agebantur hostes, ex omnib; militib; qui inter nos erāt, magis famos elegi, & in agmina constitūti, collocaui eos a fronte, a tergo, & vtroq; latere, vulneratos vero in medio stare iussi, & equites paruos sum, & ordine tota die progredi sum; vndique certādo, adeo q̄ ea nocte, & tota die nō emē si sum; plus sp̄ati trisi leuati, & deo sic cōcedite vidim; nocte iā accēdere turri quadā, & optimū hospitium, ubi nos munimur,

& ea nocte ab oppugnatione destitit, quāuis fere in aurora habitum aliq; tumultū, quāuis nescim; qd plus nobis esset metuēdū, q̄ timēbam; ex multitudine, quae nos intuebat. Sequenti die prima hora diei ordine iā dicto dilecti deducit milites a tergo, & in frōe collocatos paruos ab vtroq; in latere hostes nos intuebat; vociferates, & clamātes pernuēdam illi Proximā, quae est maxie habitata, equitēs s̄quis esset m; pauit numero in ille esset asper sese in colle receptū, & sic iunius eo die ad latē quorundā lacuum, donec perueniremus ad quendam coloniam, ubi aliquam cōtortemiam habere putabamus, cum incolis illis, & apprimū ad eam peruenimus, illi relicti donibus ad alias Colonias profecti sunt circūitānae, & ibi eo die, & sequenti motam traximus, quia tam fami, s̄ infirmi erant lassati, & laborem, fame, & siti maxime comēcti, & equi non poterant sic sustinere, & ibi inuenimus aliquod Matz, ex quo comēdamus & portauim; nos bissem in itinere elixi, & torrefactū, cum postero die dilecti, & frōne hospitibus nos infirmosq; nos, qui nos a tergo, & frōne cōtinuo inua debeant vociferantes, & locū suū iam illud ter, per quod Incola e Talcitaeo nos deducēbat, in quo fumus varia eo laboras, & ennuas passū, quia multos cogebantur erine, & deulare a recto itinere, & cum iam adueperatēret, detinuitur ab planitiem quandam, in qua aliquē pauē eunt habitatiōnes

Nota vbi nota nōcū erant vtrūq; Indotū tur currit.

Proceditur q̄ oppugnatōne tibus hostib;.

Quācumq; eū quantū sibi p̄uēt rū cessat op; pugnatō.

Postea Cor resti s̄ vbi nota nōcū dēno s̄ gradūm.

& ea nocte sibi suū hospitium sumā egessare, & penuria cibariū, & comēti, & alio die sumo mane cepimus nos ad iter dirigere, & ad iiter ingredi nos non fueramus, etī hostes a tergo nos intuebat, qui eperere, & leua p̄tula ita nos comitudo denunciam ad iudicium Coloniam, & ad dextram lauis illud abeat aliqui, Jugi paruo collii vertice, nos arbitrans eos capere posse, erant enim proximi iūcti, & eū v; exploratū habereamus, an essent plures, s̄i apparebant, illic vndiq; equitibus & pedibus duodecim eo minuat profectus sum ambiendo colli; iam dictū, post, quē erat maxima tonium multitudine in iudicis collocaui, quibus ita tantū certauimus, q̄ ut locus, in quo constitit erat aliquantū asper, & faxuos, & gens illa innumera, & nos pauci, necesse est nos retrocedere ad Coloniam, vbi nostri exsultabant, & inde dilecti male vulneratos geminis lapidib; ictibus, & post legata vulnera: Hispanos & Colonia migrante iūcti, quia hospitium nobis non videbatur esse tutū, & sic procedendo insequētib; Indis processimus ad aliā Coloniam, quae ab antedicta per duas leuata, distat, & ibi in itinere nos aggressi sunt alii Indi sine numero, qui nobilium adeo certant, ut quatuor aut quinque Hispanos, & totidē equos vulneraret, & equum vni interficerent, & quamuis e; defecq; maximo nobis esset incōmodo, & etiam mortem egeret, tuleramus, quia post Deū nullā turē habebamus, nisi equos, nos maxime refecit, & eius carnes, & comē comedimus, vt ea eo nil sperasset, tanta enim opprimēbamur fame, quā post nostrū a magna Cuius iute dilecti, nil p̄ter elixi, & tortrefacti, Matz: comēdenuus, & eo nō temper vebantur ad saturitatem, herbosq; quos colligobamus ex campis, & cōdatō q̄ indices hostium copra angēbat tur, nosq; indices munēbantur, ea nocte curati vulneratos, & in itinere, quos ducebamus, equos infidē curati, alius vero admodos si p̄notēs brachis submittēdos, & alia auxiliā genera ad iter faciendū fabricanda curati, quo Hispani nulla adherēda valitudine, aut vulneribus affecti essent liberi ad pugna, & arbitror a Deo mihi inuisum hanc prouidentia, vt sequenti diecentur quia eī eo mane a dicto hospitio dilecti nos magna, & innumera Indotū multitudine aggressa est, & ita a tergo, & ab vtroq; late re; q̄ nil ex campis, qui mihi in conspectu erāt, vacū viderunt, qui nobiliū tam acriter vndiq; certamen intrare, eū nos inuicem nosferre nosissemus tam iūcti, & inuisti profecti erant, & profectō, credidimus illa quondam esse dem vire omnium considerata hostium multitudinem, & tenuitate, cum ad eis obstitissent in no

Quācumq; eū quantū sibi p̄uēt rū cessat op; pugnatō.

Postea Cor resti s̄ vbi nota nōcū dēno s̄ gradūm.

Nota vbi nota nōcū erant vtrūq; Indotū tur currit.

Proceditur q̄ oppugnatōne tibus hostib;.

Quācumq; eū quantū sibi p̄uēt rū cessat op; pugnatō.

his inteneret, cū omnes pene vulnerati essemus, atq; examinati, tamen omnipotens magnam suam misericordiam nobiscum demonstrare dignatus est, quia nostra lassitudine illorum ferociam confestim & superbia, & ex illis plurimi pariter, primarum, quia tantū erat copia, vt Gerardo, & audiendo impeditur, & hoc labore profecti huius magna portione dicit, donec Omnipotens concesserit, cum, qui inter hostes primus esse debebat interfici, eo enim ad se pro omni edisanti oppugnatio, & eo modo aliquantulum finimus quonores, quāvis semper morendum nos insequi fecerit, vix ad quadam paratū donat, quæ erat in plantis, vbi ea nos respiciant finimus ibi et, unde prospectabamus quosdam mon tes ex prouincia illorum & Catalicæ, quæ ex non parū volupratibus accipimus, quia cognoscebamus Prouinciam, & sic ibamus quot sum redire debere, quibus pro cōpoto non haberem? Incolas illius prouincie fidus nobis amicis, credebamus enim, qd cū nos adeo debiles emerent, illi esse deberent, qui viæ nostre finem ponerent, vt pūssima potirentur libertate, quæ suspito tantum nobis afflictionis amari, quantum sustinebamus, quādo cum hostibus certauimus: Die sequenti, cū illucereret, cepimus ingredi per iter plani, quo recto tramite proficisceretur ad Prouinciam: Talcal localis quidā tam a tergo, q̄ longe vociferabāt, & sic eximus eo vincta Cūta, & penemus ad loca dictæ Prouincie: Talcalcat ad Coloniā Guallipan, quæ attemit ad quatuor milia domorū, in qua ab incolis finimus optime recepti, & referemus nos aliquā tūta a fame, & lassitudine, quam patiebamur, quamq; multa ex esulentis, quæ nobis porrigebant, ea dūce pecunia concedebant, aliqui etiam volebāt nisi aurum, & illud dare cogebamur necessitate impalli, quæ præmebamur. Sic finimus tribus diebus, quo nos vltimū venere Magillacin, fecerūt & omnes Domini illarū Prouinciarū, & me solati conati sūt circa ea, quæ nobis eueniant adserere, eos p̄p̄ significasse mihi eos cū culta prodiores velle, mihique ab illis cauere debere, ramen nunq; fidem adhibere volueram, sed postq; vita euasceram, debere sciri, quia mihi opem illi & Cūta mihi inolerant, quia vltima vitæculum, q̄ erant: Celsitudinis Veltæ subditū, in dolerebat, & tristabatur more plurimorum fratrum, & libitorum illorum, qui ab eis in met locietate suos

ranz interempti, vntissq; aliis iniuriis transfactis reprobis ab illis eis illius, & vere animo concipet eos tuos idos mmi, & vterca, & quia ego, & reliqui omnes locos fidus vulnerati, proficiscerent ad Cuitate, quæ abrar ab ea Colonia per leu- tas, quatuor, ibiq; proficere, curarentq; nobis medicamina adhibent, vt recitauerit a motus laborib; & lassitudine, eis gratias egi, & rogationi conū acquieui, & eis impanitum im embie- maia aliqua ex illis, quæ atularem, quāuis pauca, quibus maxime me laque, & profectus sum cū eis ad Cuitate, & sortis maxime bonū hospitij, & Magificentiæ affertur conuanti fecit tenuit ex legis quatuor, cū aliquib; ornatiens, quib; illi vitium, in quo domini, quā nulli nobis amariens, & omnia, quæ habebat, & postea it ad nostri refectioe impanitū est, in hac Cuitate, quidā famo- liates mei, & alii ex foctate met cū transibā iter faciens ad Cuitate I emixitan, quēdā dimiserit, quæ luertur argenti, vestes, & alia ornata domestica, & comestibilia aliqua, quæ meti addita eret factā, quæ expeditores essemus in itinere, si aliqua nobis eueniret, vt nullo preperantur pondere, nisi vestij suarū, & ar- morū, & eo loci percepti alij familiarē meum a Cuitate vter Cui- fuisse quinq; equites, & pedites quadraginta quinque aduersā vali tudine oppressos, qui simuliter addiderat quēdā, quæ ibi reman- serant, & iam conualuerant, & omne argenti, & alia tam mea, q̄; fecerat in itinere, septies mille pondera aurifusi, Continere autē aurū pondus valore trecter duob; horenotū, quæ ibi reliquerat duob; capis, & alia emblemata, & vtra alia quatuordecim milia Castellanonū aurea in frustra, quæ habuerat in prouincia: I euehibet quæ ille profectus, quæ mirabam ad Colonia emigendam in Qua cuculo, & ea ibidem dimiserat, & alia multa ad valorem vltra triginta milia pondera auri, & dicti Indi & Cūta illum, cū dictis Hypianis interfecerant in itinere, & eis abulterant omnia, quæ aduehebant, & aliquas scripturas, quas congeserat cum listarū, pūmuntū, inobis, & familiariter percipi illos interfecit Hypianos plures in itinere, qui iter faciebant ad Cuitate I emixitan, ab ibi trames me ibi pacifice degere, & itinere esse neta, vt prius habere solebam, qua re (vera affere Matellari Veltæ) tantū omnes tristabamur, & doleremur, vt plus dolere, & tritari non possemus, quia præter Hypianorū amissionem, & ea, quæ fuere deper- dita, quæ multa fuere, fuit memoria, iuggerere mortem Hypia- rum, quos interfecerant in magna Cuitate, & pombibus, & quæ

Proficiscitur
Loretū ad
Cuitate ad
Cuitate ad
Cuitate ad
Cuitate ad
Cuitate ad

Cognoscit ab
Indo & Cūta
Indo & Cūta
Indo & Cūta
Indo & Cūta
Indo & Cūta

Corripit uir
reant in
reant in
reant in
reant in
reant in

XII

Flora indurū
immerant
indurū
Hypianorū op
pugnantem

Hypianū sero
amino p̄p̄
tant prouini
at & Catalicæ
at.

Proficiscitur
Hypianū sero
Loretū ad
Cuitate ad
Cuitate ad
Cuitate ad

Flora indurū
reant in
reant in
reant in
reant in
reant in

Subscribitur
Ecclesia by
fionis curia
et vry curia
presbitero
ros ab Jndico
interfectos.

postea in inire succerant, & maxime quia suspitione mihi in
seccant, q. eos quop aggressi fuissent, qui remanent in Ciuita
te vete Ciuitis, & illi qui amici nostri erit audita nostri profuga
tione deficiunt, & illico expediti quosdam nuncios cu quibusda
Indis, qui eos conduceret, quibus inuini, vt per cetera inuicia
non proficere tur vsq. ad dicta Ciuitatem, & breui mihi indica
rent, quod agerent, & Alifisimo placuit, q. Hypapan incolu
mes inuenit sum, & omnes incolas, quos amicitia iunctos habe
bamus pacificos, & queros esse, quod nuncum attulit maximu
leuame nobis amissionis, & tristitie, ipsiq. uosq. nosq. necesse,
& profugorum moleste tulere: Fui in illa prouincia, I alcatre
cal vignitri diebus meis vulneribus medicamina adhiberi curan
do, illa enim propter tineris duritiam, & non adhibita me
dicamina inoleuerant, & presertim vulnera capiti illata, & simili
ter vulnerib' (sotiori meoiti, quouit aliqui mortuisunt, parum vul
neribus, partim nimis perpeis laboribus, & aliqui remanere
manet, & claudi ob illa magna vulnera, & ad medecam compe
riehant pauca medicamina, & apparatus, ipse aut remanui ma
cus duobus digitis in sinistra manu.

Secum ibi
foni a Eate
flore arma de
ponere ad i
uonem vry
Ecclesia vry
fatur.

Cum societas viderent multos iam perisse, & eos qui su
perant debiles, vulneribusq. confosos, amidiore effeci Per
culis, & laboribus, in quibus consisti fuerant, veniunt inuenies
multiores a me petere, vt ad Ciuitate vete Ciuitis proficere,
& ibi nos munio redderem, ameq. Incola prouinciant amici
nostri ceteros nostra profugatione, & exiguas vires, se ad us inu
rent cu hostibus nostris, & occuparet fauces, & transit per quos
ire debeamus, & nos aggredierentur ab vno latere, & illi e Ciui
tate vete Ciuitis ab alio, & cu disemus conueni, & ibi essent ma
ues esse minus tiores, & melius nos defendere possem? si nos ag
gredi vellent, donec ad incolas ad euocandi sublidu mitterem?
& videns q. si Incolis, & possidemi timore ostenderem
posset esse causa, q. etius nos defenderet, & contra nos insurgeret
& memoria tenes, q. semper audentes fortuna iuuat, & nos esse
Christificalis, & fretus Diuina bonitate, & misericordia, q. ex toto
no peruenis, & amitteret nos, & tam nobiles Prouincite, quas
Macediani vetez tam pacifice possidebant, & in eo statu, vt eos
paciarum, nec tale sentiumt dederent, quod sciebat, de illum co
muniudo. Cuius belli gratia sequi debebat omnino illari prouin
tari pacatio, vt prius fuerat, propterea monica vey? matc nui

Ita ratio
que induitur
Ecclesia by
fionis curia
et vry curia
presbitero
ros ab Jndico

lo pacto transire cessant, omnib' laborib'9, qui nobis euencie pos
set, postpositis, dixit: mea bello hoc delitum, quia in eo vi
tra inuincim'9, & deducis vellez admodu periculosa, & Cetera cano
dit, & tate res Macedian'9 vetez admodu periculosa, & Cetera cano
copiare videbamur, Inmo decreueram, quibusdamq. modis
mihi possibilibus in hostes reuerti, etsi in quantum posse uolente,
& sic constituis in hac prouincia uiginti dieb'9 nondum postuere
peni9 a vulneribus reditus (sanata locis debilibus cam exi
prouincia ad illa, quae I epacata appellatur, quae iuncta erat fede
& factone cum Incolis & Culua hostiu nostrorum, in qua puz
egetam nos deet Hypapan interfecte, qui ueniebat a Ciuitate
vetez crucis ad marginem Ciuitate I emixit, per eam enim reu
tione est ad illa, quae quae prouincia I epacata est cetera, & con
fina habet cu illis e I alcatre, quae est amplissima prouincia, &
dum plurime gentes facte sunt, ingredisq. prohibuerunt, quam
tu illis fuit possibile, insitendo locis difficilibus, & munis, &
ne insitiam recedendo sigillatim omnia, quae nobis euencie in
illo bello, maxima enim vetez proficitate, & vobis multu au
getem: facta monitorie, q. venient ad obediend'9 mandatis,
quae nomine Macedian'9 vetez sibi inungebantur extra pacem,
et q. adimplere nollent, bella gestimus cum eisdem, & multoies
prelia nobilit'9 comiter, auxilio tamē Diuino & Regali Maiesta
tis Vetez facti damna esse sepe inuulsum, multosq. neci dedi
mus, & omni bello Hypapan nullu vulnerat, aut interfecte
Et quaq. illa prouincia est latissima viginti tamen dieru spatio
multas Ciuitates, & Colonias eiusdem mihi subegeram pacifice,
& quiete, & Domini, & primates eorum uenerunt oblatum se in
Valibus Maclathu Vetez, & ab illis omnibus multos, & Culua
expoli, qui uenerat ad e9 prouincia, vt Incolatu eisdem animos
ad bellu gereret inflammaret, obstantiq. q. nec vi, nec ipone
nostra conuenerit amicitia, Adeo q. haec unus semper incedi?
fui in illo bello, quod ad huc est ceteru, quia ad illa, quae ad
vul, & Colonie pacat'9 insuper, quae ipso breui Diuino aspi
rante itibus Regali Maclathus Vetez Domino iubente: In q.
dam istus Prouincie portione, vbi interfecte illos decem Hy
panos quod ex Incolis ferunt alcipti, ex quibus quina por
tionem ferunt, & quibusdam inuicibus, & quibusdam inuicibus
no Macedian'9 vetez officialibus confignata fuit, quia Incolu
in ea semper fuerunt Manuales & multum rebelles, & armo
ni vt capti fuerit, & vltra illud facinus commissum interfecti

Subscribitur
Ecclesia by
fionis curia
et vry curia
presbitero
ros ab Jndico

Ita ratio
que induitur
Ecclesia by
fionis curia
et vry curia
presbitero
ros ab Jndico

Tota Incolae
p̄p̄ta cetera
m̄y humanis
veteri.

Hypanos, & deficiat a Mairetate Vestra, omnes catib⁹ huma
nis vescuntur, & quia hoc publice, & notorie patet, aliquid in sig
no veritatis Mairetati Vestre non transmittit, & cum mouit, ne
vtilos sententiis ascribere, quo timore aliqui Incolae & Culina iuri
ent, sententiis ea in prouincia multi his non dissimiles, & si forte
fecerit in eos non inuaduntur, tumq̄ a malo discerentur.

In hoc bello nobis optulatur sunt Incolae & Italicae, Churules,
et, & Qualitatem, qui nobilitati amicitia confirmantur, & credunt
q̄ semper inferunt tamq̄ fideles Mairetatis Vestre Valli, Cui
degerunt in hac Prouincia I epoca hoc implorati bello, mihi le
tere a Cuiatate Vere Cunctis reddite sunt, quibus me certorem
reddidit dux Francisci de Garay ad portu Vere Cunctis naues
applicatissime prosfigat, & vt appareat, in dictis Franciscis de
Garay demum miserat ad illud flumē, de quo iam superius monui
onē feci Mairetati Vestre, & Incolae illius prouinciae cum eis cer
rauerat, & ex illis sexcentis aut septingentis interfecerat, & plures
uoluerant, et fecit equos interfecerant, & illi, qui castramet
nauando naues ingredidi fuerat, & saluti suae sibi copauerat, &
p̄fectus, & illi erant maxime oppressi, & uulneribus affecti, &
locitrens, quoniam ibi praefecerat, eos benigne exceperat, & medi
camina eidem adhiberi curauerat, & ut melius conualesceret, mi
serat aliquā partē Hypanotum praedictorum ad quendam Dominum
illius Prouinciae vicinū dictē Cuiatati, & nobis amicum, vbi opti
me eis prouidebat, quod nobis nō minus molestū fuit audire, q̄
nostri perpetui labores, & forte ea sibi nō excusaret, si alias ad me
profectus esset, vt superius tenui Mairetati Vestre, quia cū cog
nosceret omnia, quae sunt in illis Prouinciis, potuissent a me reddi
certiores, & ea, quae sibi euenire, nō succedissent, Illis enim flumi
Domino, & Prouincitiz, qui vocabatur Panuco scilicet Mairetati Vef
trae subalderat, & in signū obedientiae nuncios suos cū munentib⁹
quibusdā transfugerat ad Cuiatatem I temicitiz, vt dixi superius

**Tota q̄ mo
late uenit
Corrept̄ pro
signatione p̄p̄
fieri Francici
de Garay:**

Col. Vestre, scilicet, q̄ si ille praefectus dicti Francisci de Garay
vellet abire illis modis omnibus fauere, & optem ferre, vt illi
cum suis transire possent, t̄ expedire.

**Constitit hinc
Corrept̄ cum
Hypanot.**

C Postq̄ quietā reddiderat portione illi, puinnis, quae adhuc
quereat, & subiacet Regali Seruitio, Celsitudinis Vestrae sui
officiales, & ipse multoties cōsulimus, quis nam ordo pro illius
prouinciae constructione esset adhibendus, & cum prospicerem
Incolae dictae puinnis, postq̄ illi seculi Celsitudinis Vestrae subalder
nāt, ad eadē descendisse, & dictos Hypanotos necē dedidisse, & q̄ quia

per eam Prouinciā est iter, & transitus omnium commerciorum
a portibus maritimis ad reliquas puinnias in cōtinenti illo sitas,
& si dicta prouincia sola remaneret, sicuti prius, Incolae prouinciae
& Dominii & Culina, quod illi cōtinenti demum eos inducere
rent, & persuaaderet, vt iterum in nos inferrent, & a Mairetate
Vestra deficerent, vt impediunt, & damni incredibile nitur
geres pro uerdia hinc prouinciam, & famulo Celsitudinis Vestrae
& cessare commercia, maxime quia in terro, eo litore nō habere
tur nisi duo portus, & hii multi alpini, & difficiles, qui tunc, post
mi illi prouinciae, & facile incolarū aptus ad eos defendere possit,
& propter ea, & alias multas rationes, ad me magis apto illius prouin
ciam et ad praedicta euandū, q̄ loco magis apto illius prouin
ciae I epoca Cuiatati gusticat deberet, vbi concurrent qualita
tes, & necessitatis pro illius habitatoribus, & vt executioni manda
reus Cuiatatem finium securitatem appellauimus, & consiliū lu
dices, regentes, alioq̄ officiales sicuti freni solitum est, & pro ma
ori maxime inuolantibus Cuiatati in eum locum, vbi ex p̄
est edificat Cuiatati necessaria ad arcē cōstruendā appropinquari
tari, hac enim in prouincia optima inueniunt, & in hoc maiori
quam potero vtar diligenti.

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

Cum hac relationem scriptis mādarem ad me muncii Domini
cuiusdā Cuiatati profecti sūt, quae ab eis dicitur per leuicas quin
decim ab hac prouincia q̄ vocat̄ Guacachula, & est in fauce vn⁹
de montis, quae transitur ad prouinciā nominatā Meticō, & mihi co
nominē exposuere, q̄ q̄ paucis diebus uenerant ad exhibendā
obediētā Sacra Mairetati Veftrae, debetā, & se in subalidos, & Va
fallos subaliderant, & eos non arguerent ratius eius consenti fore,
quoniam certorem facebant plures multorum p̄fectores & Culina ea
in Cuiatate hospitari, & in ea, & per leuicā in circuitu erat in armis
viginti & quinque, aut triginta milia hominū, custodientes fauces,
& transitum, ne illae transire possent, & etiam, vt prohiberent
Incolae dictae Cuiatati & aliam Prouinciā eidē adherenti me
Celsitudinis Vestrae inferrent, nec metū amicitia coniungere
nt, & aliquid iam aduulserat ad Regale Mairetatis Vestrae ser
uitium, nisi illi obfisterent, & me mouebant, vt hinc res remedi
um afferent, quae vtra impediuntur praefectum illis, qui bo
no erant animo, dictē Cuiatatis Incolae, & circumcincti omnes latē,
maximam iacturam patiebantur, cum innumera esset multitudo
de bello apta, & plutimum grauebantur, & ab eis male ha
H ii

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

**Constitit hinc
finales Vere
fieri in Cuiat
recurrere in
lium.**

fium in Colonia subiecta prouincie Guafcingo, vbi Dominus illi fuerat capua, & fequitur de compositione ordine cum nuntius & Guacachula, qui, & quomodo dictam Ciuitatem ingredi debeamus, dilectis ab illa per horam ante lucem. & post hora decem diei peruenimus prope cam, ad quam profectusbamur, & per lencam obtuli mihi facti sunt, vt me exciperent Nuntius quidam Domini dicitur Ciuitatis, & nuntiauit omnem Ciuitatem iam negotio esse Acindam, & hostes aduentum meum non percauisti, & circumdant exploratos quosdam, quos in itinere collocauerat, ex medijs Ciuitatis captiuos fecerat, & parolamur alios, quos profecti Ciuita tuas ascendere iusserant, & nazua, vt inde per plantam insperarent, & ea propter omnino hostium multitudine imparata, & cetera exhibebat excubijs collocatis confidera, vt sine exitu letu appropinquare non posse, & etiam infilinaui, vt eo prouentum antequam aduentare nos perciperent. Iter enim in plantis facebamus, & a Ciuitatenos facillime videre poterant, & vt apparuit funimus ab Incolis Ciuitatis vifi, qui cernentes prope Ciuitatenos esse, illico hospitia, in quibus erant presfecti hostium & Cuius circumdederat, & cepere certare cum reliquis, qui hospitabantur per Ciuitatem, & cum ad factu balne ab ea abessem, mihi obuiaui ducebant quadraginta captiuos, & per tamen Ciuitatem ingredi festinaui, in eam Ciuitatem maxime vociferationes psyllianam cum hostibus per viros omnes ducere Incola Ciuitatis deueni ad hospitium, in quo morabantur presfecti, quod erat circumdatum a tribus milibus hominum certum, & ingredi uolentium qui occupabant omnia loca alta, & sublimia alia pavimenta, presfecti vero, & hi, qui secum competentes fuerant, acriter & uiriliter decertabant, vt ingredi non posset. Quingentes autem hostium erat munitionum, tamen quia primum illic presentimus, intramus, & secuta mors est tanta Incolarum dicte Ciuitatis multitudine, uirulno modo possemus opte ferre aliquibus & Ciuita quo minus ab eis non interfecteretur, ex eis enim aliquem vt cum capere uolebam vt fierem certior de statu maxime Ciuitatis, & qui illius Dominum portuere possit obtinui Mutezuma, & alia plura fecit deferenda, & non exualis aliquae habere presertim fecimurati, a quo facti sui certior ut infra exponat. In Ciuitate autem plures ex eis, qui in illa hospitabantur, intercepti sunt, & presertim uox ingregis sui Ciuitatis, audito meo aditum fugerunt conati, vbi cõcederant presidia, illorum & Cuius, & eos insecutus multo

H. in

bebantur, & cetera bona, & uxores accipiebant, & alia, uiderent quid eis faciendum committeret. Subiunxerunt si eis fauore presyllianae, capiti exequerentur, & postquam eis gratias egi de sua monitione, & oblatione, eis cognouit equites tredecim, & cõpulerunt se eos ducturos, & rixam milia, inuolunt nobis amoniti, & peruenimus in eos ducturos per loca, vbi ad hospitium aures prouentum non possent, & vbi perque misent prope Ciuitatem Dominus, & illius Incola Valadi, & se deferat insecuti hostes accinxit, & circumdantur hospitia, vbi prae se fecerunt insecuti, hostes autem capere aut interficere, ut antequam in se possent, & cum multitudine cõpararet, illi Incolis Incolis ingredi esset Ciuitate, & certarent cum illis, & eo In Coluitate, & per aliquam partem prouincie Guafcingo, quae est terminata prouincie huius Ciuitatis Guacachula, per quatuor leucas ab illa, & in quadam Colonia dicte Prouincie Guafcingo feruntur relictum fuisse Hylypanos, q. Incolae dicte prouinciae erant facere iuncti illis & Guacachula, & illis & Cuius, & eo preterit ducebant Hylypanos ad cam Ciuitatem, ut simul oēs Hylypanos aggregerent, & eos nec traderent, & cum iam timor inlangeret, quod illi & Cuius in sua prouincia, & Ciuitate nobis inuiserent, ista relatio multo timoris auitit. Hylypanos, & inuestigatam suamq. habuerunt quibusdam, & postquam ueluerent captiuaunt omnes Dominos ex Guafcingo, qui secum profectebant, vna cõtinuati Ciuitatis Guacachula, & eis captis inuenit sitat Ciuitate Churultecalli, quae abente quatuor leucis a nostro loco, & inde ad me miserunt omnes captiuos cum quibusdam equitibus, & predictis vna cõ habita informatione, & scribentibus presfectis, q. non ruti milites ad opte effecti timidi, uidebat q. erit bellum illud per se hunc, & habita diligentia exacta ad ueritate erudenti, uisum sit allocutur, & nobis ad preceps, eosq. alioo soluti mandandi, & illi Incolis nos bene precipere, eosq. alioo soluti mandandi, & illis blandit q. sit affirmandu me perni' credere eos fides. Maiesita Vltura uitalios, & ipse uolens ad debellandum illos & Cuius, & me nullam inuenit, aut timore praesentem Incolis Praesertim a amicis q. hostibus, uisum est q. postquam bellum est inferere potest, ab eo non desisteret, & ut innotet, quae Hylypanos insecuti cernere debet, cõtinuati dimittere negotia, & expeditiones, quibus operam dabat pro Maiesitate Vestra, & illi uel edicemus, quam rioni dilectissimi, & eodice perrexit ad Ciuitatem Churultecalli, quae abest per leucas octo ab cam Ciuitate, ibiq. Hylypanos conueniat huc alserentes se productione pro comperto habere, eodice die hospitauit

Refutatio Cor
dicuntur q. q.
queroa mtrid.
etibus hostes
e. Culia.

Zimone uel
si hylypanos
Chia et
Quacachula
e. Culia.

Dixit iby
pauit captiuos
ad q. et p. r.
de die
nurti.

Obtinuit per
res q. presidia
contra hostes
e. Culia.

Appropinuat
ciuitati dicitur
captiua et bry
pauit certali.

Itaque dicitur
riatus Cuius
suo presertim
et huius agro
dicitur.

Et ingredi
hospitiu p. r.
fecerit e. Culia
conuenimus
per p. r.
ter uisum.

venimus ad eius Coloniam, & iam per multos dies voluerant
 neciam amicitia intrare, & accessimus ad praesentiam obediensium
 Maesthai Veltre, sed Dominus eorum roboraret, nec passus fuit
 ut, ipsius multoies ab eo remissis, nec velle eos Castelludium
 Veltre tenuisse subit, abo pensante, fructum eorum Dominum
 ni, qui semper fuit opinionatus, & sententia, & imprudentia
 ille dicto Domino potuerit patere ego animo, & spiritus ille
 reueteretur contentum non praehare, ut in Dominum receperet
 retur, quia necili cum receperit, respondi, quod cum haeremus
 coram fuisset: factionis illorum e Cuius, defecit eorum a Veltre
 Maesthai Seruitio, tamen condonare constituerunt iam, bonis
 nis sibi personis eorum, ex quo venissem, & discretant Dominum
 defensionis, & elationis suae fuisse autorem, ego nomine Celsi
 finidius Veltre praegentis erroribus indignissimam, illosque recu-
 piebat, & admittit ad sui Regale seruitium, volebamque, si in
 tantum in huiusmodi errores moderaret a me grauius punirentur,
 castiganturque, si vero fideles Castelludium Veltre validius
 existerent, ego Regali nomine Maesthai Veltre maximo fa-
 uore, & auxilio eos prosequeretur, & sic polliciti sum: Illa Cuius
 Cuacachala sua est implanitiae ab vno latere magis, & asperi-
 mis verticibus adherens, ab alio vero latere vndique planitie cum
 cundant duo flumina per sactum balitque iuxta se distantia, &
 eorum quodlibet altissimos habet anfractus, & profundum adeo
 sunt ingrederis, & qui reperitur sunt difficles, in arcentis, vix
 equitando superari possunt, Cuius est circumdata munitioni-
 bus magna ex politis lapidibus, & caetera fabricata ad altitudi-
 nem equatoris suae extra Ciuitatem. Intra autem mentia se
 re solum equat, & vbiq; mentis supereminet minus altus ad di-
 midiu huius tatis circuroque, quo eadem praesentiam leuati valle
 ante, habet quantum ingreditur tam longum, quantum equos comode
 ingredi potest, & quilibet ingrederis habet tres aut quatuor reflexi-
 us in ipsis mentis, vbi pars multo altam ingreditur, est semper in
 mentis quantitas lapidum maxima, quibus in certamine vincunt,
 Ciuitas autem continet ad quinq; aut sex milia domorum, & iuxta
 in pagis sibi hiechis totide, & structas variis, Postq; per dies tres
 in ea habuerit multi horuili, & fructus variis, Postq; per dies tres
 in ea Ciuitate non quieti dedimus, Profecti sumus ad illam Ciuita-
 tem nomine Jezuacan, quae abest per leucas quatuor a dicta Ciuitate
 te Cuacachala, audierat enim plures ex hostibus, e Ciuitate in ea in

*Refusio a
 corio in
 die facta.*

*Quintus a
 Quacachila
 descriptio.*

*Ciuitatis gna
 ex parte
 descriptio.*

H. III

tos neci dedimus, & iam cito audimus est tumuitus ab his, qui in
 praesidio erant, cum in alto, & acido loco cohsisterent, qui Ciuita-
 ti, & planitie immincebat circumcirca, & fere tam celeriter venere
 ut, & planitie occuparent, vbi pars multo altam ingreditur, est semper in
 mentis quantitas lapidum maxima, quibus in certamine vincunt,
 Ciuitas autem continet ad quinq; aut sex milia domorum, & iuxta
 in pagis sibi hiechis totide, & structas variis, Postq; per dies tres
 in ea habuerit multi horuili, & fructus variis, Postq; per dies tres
 in ea Ciuitate non quieti dedimus, Profecti sumus ad illam Ciuita-
 tem nomine Jezuacan, quae abest per leucas quatuor a dicta Ciuitate
 te Cuacachala, audierat enim plures ex hostibus, e Ciuitate in ea in

tenent, & profecti sunt ad triginta milia hominum in eorum
 subsidium, quae gens erat ematoris sibi aliqua, quam haeremus vi-
 derimus, portabat multa emblemata ex auro, argenteo, & plura
 nis, & cum Ciuitate sit ampla, ignem mittere cepere per cunctos
 eum, per quem ingrederetur, quod mihi ab Incolis nunciatum
 est, & ideo equitibus progressus sum, praedites enim iam erant illa
 bore affecti, & trunius in eos, hostes vero retrocedere est disti-
 cilem transiunt, tamen illum occupauimus, & secuti sumus eos
 in ascensu laeicis ferendo multos montem arduum ascendendo,
 & adeo arduum, quod cum deuenimus ad montis cacumina nec nos,
 nec hostium aliquis nos mouere poteramus, & multi ex illis ni-
 mio calore oppressi moriebatur, sine aliquo sibi illato vulnere, &
 duo ex equis nostris stiterunt, quorum alter mortuus est, openo
 bis tulere multi Indi examicis nostris, quorum aduentu hostibus
 maximum damnum intulimus, quia cum hostes essent lassissimi
 ne oppressi, nostri autem a quiete recentis: panum oblituerunt
 eler vacuus, mortuus autem videretur, detentimus ad caulas, &
 hospitia ab eis mouerit constructa in tribus locis, quorum quilibet
 hermaque Colomae suum occupabat, qui praeter milites famili-
 artibus plurimis vebantur, & apparuit pro castris multos con-

populata, & igne consumpta, fere per Indos nobis amicos, ex
 quibus (vetera refero Maesthai Veltre) conueniant ad centum
 milia hominum, & vltra, & haec victoria expulimus omnes hos-
 tes a prouincia vbi ad quosdam transitus ponimus, & difficles
 egredis, quo illi occupabant: Nos vero reueri sumus in Ciuita-
 tem vbi ab Incolis benigne sumus recepti, & ibi quatuordecim
 dies tres, quicquid enim egebamus: Intenim Vnius magni Coloni-
 Incolie accessere ad me oblatum se fuitio Castelludium Veltre;

quae Colonia est sita in cacumine montium illorum per leucas
 quae a Castris hostium iam dictis, & etiam in ipsius montis
 radice, vnde alias dicti illum tunecum globum exire, quae Colo-
 nia nuncupatur Occupatio, & adseruet Dominum, qui prius
 eisdem dominabatur fecerunt illos e Ciuitate eo tempore, quod
 per ea loca iuimus: Ratus nos non prius moueramus, quam

*Theri Thico
 eueritatem in
 suis opem re
 uento.*

*Theri archu
 habet hie
 actio mitem*

*Theriani ce
 reddidit
 habet hie
 sua interit*

*Thera murti
 niu Thoborn
 & ordo ami
 Thera murti
 Thera murti
 Thera murti*

mitte ampliat, & egrege Ciuitates, & fortissimas. Scribo preterea Licentio Rodorigo de Seguroa, & officialibus Veltre Cellidunensium qui resident in dicta Hispania infida, vt huic negotio omnino fauere, & possibilibus operam exhibeant, cum illud conductum sit iuxta Veltre Cellidunensium, & contentationi eorum, quod acquiritur, & rursus nonnulli corporis, quia possit, venerit dicitur sub fidium animo infidelit velle teueri ad illa magnam Ciuitatem Ierusalem, & diuino confidit auxilio, qd illam amica in meam redi ga potestque, quodmodi presbiteri habebat, & amica recuperabunt?

Illo interim do operam vt fabricentur duodecim bergantini, & alie Impetratae nauas ad lacum transcursum, & modo sumas in labore aduocari, tabularum, & reliquorum lignorum, quae omnia terra apponantur curabim, vt cito conuigui possint, ad quos in propui sumi, & Veltre reddo, qd vsq; quo hunc finc fuero conuictus, non arbitror posse quiescere, & cessare, vt perquiram omnes mihi possibiles vias, & postpositis periculis omnibus, & expensis, quae fuerit possunt.

A duobus diebus reddite mihi sunt litterae a locumtenente in Ciuitate Vere Crucis, ex quibus percipit nauam paratam ad portum applicissimae viginti hominibus communicatis nauis, & militibus, quae aduersus dicebatur ad perquirendi eos, quos Franciscus de garay ad has prouincias destinauerat, de quibus alias Cellidunensium Veltre tenelli, & maximam comarum se palios eductur ascerebant, & talem, qd nisi tibi auxiliu illis peruenisse ad vnti fame, & siti pensissent, & ab eis cognouit alios peruenisse ad portum Panico, & cu per dies quadraginta in eo morat transisset, aliquem in eo fluuio, & prouincia non vidisset, propterea arbitrabatur ex his quae facerere prouinciam illa inhabitatam peruenisse, & paratissime eis nauarunt iudem, qd immediate duae nauae dictae Francisci de garay eos subsequi debebant, cu milibus, & equis, & credebatur eis iam ad infernaliora penetrasse, Iocir co mihi visum est conducere Cellidunensium Veltre, seruicio qd illa nae, & actis in prouincia nunc ite incote illius, p'us merito de ego sent, Iulii dictam nauam alias ire quatuor, illudq; cenores rediret ratione dilata.

Versti atros spectandi nota ad omnia qd faciantur velle ratione dilata.

uinita Castaetata abest quadraginta leucis, & Ciuitate Iezus- cano, in eodem Colomanio buleruntque similiter in vatal- nis in dicta prouincia, & affirmare quatuor quos esse Colo- gias in dicta prouincia, quae cito venient, & dixerunt, qd illis indol- get, si prius non venerant, quia Prius non ausi fuerant venire, meo illorum & Culla, quia illi nunq; eperant arma contra me, nec aliquorum Hispanorum nec inferentur, & post praestitam obe- dientiam animo semper fuerant boni, & fideles Cellidunensium Velt- re Vallidi, tamen non ausi fuerant demonstare metu eorum & Cu- lia, vt prius dixerant: Adeo qd Sacre Cajaret, & Catholice Ma- iestati Veltre seruitio, qd in Deo Optimo Maximo placeant, & Cel- strudinis Veltre hanc breui acquiramus ea, quae amissimus, aut pat- se seruitio Veltre Cellidunensium, qd est prius subiecti bonum Domini- no Domini, Mutrezuma, & qui id faciunt benignitate me recipi- tur, & habentur, & qui remane indies destruantur. Ab eis, qui in Ciuitate Guacachula capti fuerant, & praegreue ab eo, quae uel- signilatum cognoui, & post Domini Mutrezuma obitu suu fras- tre est Domini potentia Domini Ciuitatis Iezapalapa, vntat qd Cuertatam, de quo iam memini, qui idolo succedit, quis in po- nitus apud Ciuitate temixtitan de desiderata fuerat filius primogeni- tus dicit Domini Mutrezuma, duo vero alii, qui vntabant, erant Domini incaptas, alteri enim sanum, alteri paralitici alere- bant, propterea tenur fratres sui Domini potentia, & etiam quia nobis bellu mulierat, & habebatur viri strenuus, inualis, patri- ter, & sapiens, & audax, qd ipsi nunciabant tam magni Ciuitatem, & alia loca Domini sui, & noua multas in locis msona constructio- & fossas, & preparabant multa genera armoru, & praeterim lon- gis lanceas, quae p'us appellam, coera equos, & quibus alitque videntur, quae in illa prouincia Itepeca reperere sunt, alique, qui bus nobiscum pugnantur. In illis magnis habitacionibus, in qui- bus habitabantur in Guacachula, & similiter inuenimus qua- dam eis in dictis hospitiis, & alia plurima cognoui, quae ne- ratio cum Cellidunensium Veltre praxtemo, Mito ad Insula Hys- pania naues quatuor, vt illos acceptis militibus, & equis in nostrum subiectu reuerteret, & alios quatuor, vt in dicta Insula erant equos, magna, ballistas, & puluerem, vt in dicta Insula erant equos, armis indigetibus, pedites enim tanta multitudine praerente, par- mis breuibus pa um profuit, habenturq; in his patribus totius

Reoni Lere si insula non

Chiripho mor rem dmi Dno recuonit. Re- nunt' curatoe Zenuitiam.

Extrict Lere

plus scire oportet, & aliis meis annexam nitro supplicationem, ut illa huc deflectat virum, cui maxime per Maiestatem Vestram firmissa adhibenda, qui de omnibus informationem capiat.

¶ **A**ltissime, ac Potentissime Princeps Deus Optimum Maximum vivam, & Regalem personam, & Potentissimum statum Vestre Catholice Maiestatis contemnet, & auget per longa temporum augmento: Maiorem Regnum, & Dominiorum, ut Regale cor suum desiderat. Ex fecundate finium Noxæ Hyppaniz Maris Oceani tricesima Octobris Milleesimo Quingentesimo Vigesimo.

¶ **E**xPLICIT secunda Ferdinandandi Cortesii Narratio per Doctorem Petrum Sautozanum Foro Julicensem ex Hispano Idiomaticè in latinum Conuersa. Imo præfata in Celebri Civitate Nostreburgæ, Civesium Imperiali presidente Sacrosanctissimo Ferdinando Hispaniarum Illustris, & Archiduce Austriæ SaciKo. Impi. Locuti. Generali

Ammo, Dñi, M. D. XXIII: Quar. No. Mar.

Peppus.

Per Viduicium

Artimicstus.

eos antequam in litrus descendant, inveniant, quia cum Incolæ promittant ad hoc animadverunt, Hyppani vero non, timo ne maxima subacti calamitate, & hoc esset contra finium omninoque, & Veltre Castellanis, & esset plus dictorum tantum audiat profectum, ut reliquos aggrediantur, qui impellerent essent illic profectum, in proximo superiori capitulo expoliti me percipisse post monte Domini Marceuma cõstituti in Domini tractu nomine Coratucan, qui genera variâ armoni congregat, & magna Civitatis, & omnes loci adherentes municibz, nunca paucis diebus ad me delatâ est: Coratucan nuncios suos misisse ad omnes provincias, & Civitates sibi subiectas nuntiavit suis V. salis, cum sit omnia tributa, & obsequia, quæ sibi præstare tenentur ex gratia remittere, & nil eidem dent, aut solvant, dimodo modis omnibus, quibus possent contra Christicolos, bella gererent, donec aut interficerent, aut a promunitia expellerent, & similiter bella gererent omnibus illant promuniti incolis, qui nobis amicitia, aut fædere iuncti essent, Confido tamen in Deo. Opt. Max, nil ad eorum vota succedunt, vestror tamen maxima in necessitate, ut operem feram Indis amicis nostris, in dies enim conflantur multis Civitatibus, & Colonis ad auxilia expellenda contra Incolas e Civitatu suos, & nostros hostes, qui illis quantum facere possunt, bella inferunt, quia nobis amicitia, & fædere iuncti sunt, ego autem locis omnibus, ut animo concipio operem ferre non possum, tamen vestris, Deo. Opt. Max. nobis exiguis viubus supplere Placebit, & propediemittere auxilium, & suum, & quod ex Insula Hyppana ac certum destinatum.

¶ **P**er ea, quæ vidi, & comprehendere valui circa similitudinem quæ omnes ista Provincie habent cum Hyppanis tam in fœcunditate, quàm in magnitudine, & frugibus, quæ in illis habentur, multis aliis rebus, quibus illis comparatur, mihi vestri esset contentus nomen esse, Imponi non posse, nisi quæ appellatur Noua Oceani Maris Hyppania, quod nomen Sacra, & Catholice Veltreans Veltre nunc esse impunita est: Supplico Castitudo Veltre tra dicto nomini al sentire digne, & tu eam nominari committat.

¶ **S**cripti Maieitati Veltre (quamvis Incolæ) omnia, quæ in his partibus succedere vitant, & ea, quæ Maiestatem Veltre

Zinc Cortesii
Hæc sunt
etiam de
dumini aliq
in tanto sp
in uno p
ras.

¶ **V**era domini
Zenturiani
preparanda
contra Hypp
nos.

¶ **C**ortesii nota
estimata nota
re amonitio
suo est post.

¶ **N**on minus
Deum Hypp
ponit appellat
& credi de
terras ab eo
rudineti.

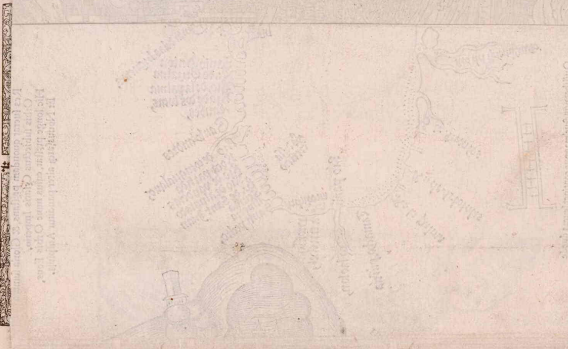

Errata in Impriente.

Fo. 7. fa. 2. li. 6. delatum pro relatum esse. Fo. 2. fa. 1. 1. 3. Valazquez
 pro Valazquez. Fo. 3. fa. 2. li. 22. nec enim pro memini Nota in Fo. 4.
 li. 11. 3. in hunc debit. Fo. 4. fa. 1. li. 9. circubant pro Circ
 ambulo. Fo. 5. fa. 1. li. 8. pro quod. Fo. 6. fa. 1. li. 19. venerat
 pro evenerat. Ea. 6. fa. li. 29. pro quod. Fo. 7. fa. 1. li. 27. 1. 1. 1. 2. 2.
 perraurant pro perraurant. Fo. 8. fa. 1. li. 7. de quibus pro
 poterat. Fo. 10. fa. 1. li. 2. leucas pro leuco. Fo. 10. fa. 1. li. 56.
 redigere pro redigere. Fo. 10. fa. 1. li. 38. nec pro aur. Ea. 6. fa. li. 16.
 enutrit pro venient. Fo. 10. fa. 2. li. 26. profecur pro profecum. Ma.
 Fo. 11. fa. 2. li. 6. anez omnes. pomatur. Fo. 11. fa. 2. li. 16. post Conue
 nere de est eos. Fo. 12. fa. 1. li. 26. domo pro dono parafides pro pa
 rosifides. Fo. 13. fa. 1. li. 1. implere pro adimplere. Fo. 13. fa. 2. li. 17.
 profcrandum pro perfrandum. Fo. 17. fa. 1. li. 9. effent pro effer.
 Fo. 16. fa. 2. li. 39. scripnit p. scripnit. Fo. 17. fa. 1. li. 9. caicresores
 z. li. 30. hac detentio pro quod hac detentio. Fo. 19. fa. 1. li. 2. ptes
 nre pro prouente. Fo. 19. fa. 1. li. 2. eussidem p. eius. Fo. 19. fa. 2. li.
 30. pro qualibet prouentis pro ad qualibet prouentium. Fo. 20. fa. 2.
 1. 22. Continentis pro Continentibus. Fo. 21. fa. 1. li. 27. libere pro libebam.
 sira pro Contra. Fo. 27. fa. 1. li. 3. in hunc pro in hunc. Fo. 26. fa. 1. li. 16
 canally in quibus libris est in neutro quod in mai culmo esse debet
 ebatur. Fo. 10. & Fa. li. 16. diffimelihat pro discubebat. Fo. 10. & fa.
 11. 24. poterat pro poverat. Fo. 30. fa. 1. li. 27. libere pro libebam.
 Fo. Fo. 2. li. 3. gubernatoris pro gubernatoriq. Fo. Fo. & fa. li. 30
 2. 1. 2. li. 13. p. nonae pro nemine. Fo. 37. fa. 2. li. 17. dimittam pro
 dimittam. Fo. 30. & fa. li. 24. Cancion pro Canon. Fo. Fo. & fa.
 li. 17. p. p. b. anur pro patebatur. Fo. 36. fa. 1. li. 26. anez clamatis
 dehit eddit.

Inuenit praeterea forte alia plura lectio optime, quae aures tuas offe
 dent, dispolicebam, ignoscas velim, i tiam temporis breuitatis effecti,
 quoniam perpetuum non poterunt.

Toponim. 2. 33.

Orthographia...

